guareschi

don camillo ve hayırsız oğul

2. BASIM

BİLGİ YAYINEVİ

Yeni mizah dizisi

BİLGİ YAYINLARI : 255
MİZAH/YENİ DİZİ : 25

Birinci Basım
Ağustos 1971

İkinci Basım
Haziran 1982

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Cad. 46/A
Telf: 18 55 76 — 25 12 58
Yenişehir/Ankara

Babıâli Cad. 19/2
Telf: 22 52 01
Cağaloğlu - İstanbul

GIOVANNI GUARESCHI

DON CAMILLO
VE
HAYIRSIZ OĞUL

Türkçesi : Ozcan Yalım

BİLGİ YAYINEVİ

Olgaç Basımevi — Ankara

İÇİNDEKİLER

Küçük Dünya ... 7
On Üçüncü Yüzyıldan Kalma Melek ... 9
Saatların Dansı ... 18
Rhadames ... 24
Amerikan Yardımı ... 32
Bir Vicdan Sorunu ... 41
Kıran Kırana Savaş ... 48
Polar Paktı ... 59
Dilekçe ... 69
Süleyman'ın Adaleti ... 76
Tam Yerine Düşen Yıldırım ... 81
Muştulu Haber ... 92
Grev ... 100
Yıldırım ... 107
Duvar ... 121
Güneş de Doğar ... 131
Hükümet Darbesi Tekniği ... 140
Kilisenin Hizmeti ... 149
Gecenin İçinden ... 158
Bisiklet ... 166
Hayırsız Oğul ... 175
Zorla Evlenme ... 182
Nefret Tohumları ... 191
Bölünme Savaşı ... 197
Bianco ... 208
Çirkin Madonna ... 214
Uçan Manga ... 224
Değişik Renkli Atlar ... 234
Hüzünlü Pazar ... 242
Don Camillo'nun Başı Derde Giriyor ... 251

KÜÇÜK DÜNYA

Gençken bir gazetede muhabirlik yaptım. Bütün gün bisikletimle dolaşır, gazete için öyküsü olan haberler toplardım. Bir gün, bir kızla tanıştım, sonra da, acaba Meksika İmparatoru olsam ya da ölsem o kız neler hisseder diye saatlarca düşündüğümden, başka bir işe yetecek zamanım kalmadı. Onun için o gece gazetedeki sütunumu uydurma öykülerle doldurdum. Halk bayıldı bunlara, çünkü gerçek olanlardan daha yakındılar yaşama. Bunda şaşılacak bir şey yok elbette, çünkü öyküler de insanlar gibi belirli bir ortam içinde gelişir. İşte coğrafyanın önemi buradan geliyor.

Bu kitaptaki öyküler Po ırmağı vadisinde bir yerde geçer. Benim de yakınlarında doğduğum Po, İtalya'nın tek saygıdeğer ırmağıdır. Bir ırmağın saygıdeğer olabilmesi için bir ovada akması gerekir. Çünkü su yatay kalmak için yaratılmıştır, ancak tam yatay olduğu zaman doğal değerini koruyabilir. Niyagara çağlayanı yüz kızartıcı bir garibedir, tıpkı ellerinin üstünde yürüyen bir adam gibi. İşte Po, Kuzey İtalya'nın büyük ovalarından geçer. Irmakla dağların arasında kalan bir toprak parçasında bir köy, bir Küçük Dünya vardır. Po ırmağı yakınlarında doğanların bir demir külçesi kadar katı kafaları olur, gülmece duyguları oldukça gelişmiştir, poli-

tika söz konusu olunca da fare yutmuş bir adam kadar heyecanlanabilirler.

Sellere, sislere, yazın korkunç sıcağına, kışın rutubetli soğuğuna karşın bu insanlar küçük toprak parçalarına çok bağlıdırlar. Ne de olsa, «Tanrı, Küçük Dünya'yı yaratırken ne yaptığını biliyormuş» diye, kendileri de doğrularlar bunu.

İşte bu kadar coğrafya size yeter. Artık, köy papazı Don Camillo'yla düşmanı komünist Belediye Başkanı Peppone'yi, köy kilisesindeki büyük haçın üstünden olup bitenleri seyredip epeyce de konuşan Hazreti İsa'yı, anlayabilirsiniz. Sırası gelmişken, Küçük Dünya'dan söz açınca, her zamanki gibi, bir şey söylemem gerek. Eğer benim Don Camillo'yu ele alış biçimime içerleyen bir papaz çıkarsa, bulabildiği en büyük mumu kafamda kırmasına memnunlukla rıza gösteririm. Aynı şekilde, Peppone yüzünden bana içerleyen bir komünist olursa; buyursun, orağıyla çekicini sırtımda parçalasın. Ama, Hazreti İsa'nın konuşmalarına içerleyen biri varsa, elimden bir şey gelmez. Çünkü bu öykülerde konuşan Hazreti İsa değil, benim İsa'm, yani vicdanımın sesidir.

G. G

ON ÜÇÜNCÜ YÜZYILDAN KALMA MELEK

Yaşlı Bassini ölüp de vasiyetnamesi açılınca şöyle yazılmış olduğunu gördüler: «Bütün malımı mülkümü, çan kulesinin tepesindeki meleğin altınla kaplanmasına harcanmak üzere, bölgemizin papazı Don Camillo'ya bırakıyorum. Böylece, cennetten onu pırıl pırıl görüp doğduğum yeri bulabilirim.»

Melek çan kulesinin tepesindeydi, aşağıdan pek büyük görünmüyordu. Ama iskele kurup bakmağa çıktıklarında hemen hemen bir adam boyunda olduğunu, kaplanması için de epeyce altın gerekeceğini anladılar. Heykeli yakından incelemek için kentten gelen uzman birkaç dakika sonra heyecan içinde aşağıya indi. Don Camillo'ya :

— Dövme bakırdan yapılmış Başmelek Gabriel bu! -dedi-. Nefis bir şey, tam on üçüncü yüzyıldan kalma.

Don Camillo adama bakıp başını salladı :

— Ne bu kilise üç yüzyıllıktan eskidir, ne de kule.

Uzman bunun önemi olmadığında direndi :

— Kırk yıldır bu işin içindeyim. Kapladığım heykellerin sayısını bile hatırlamıyorum. Eğer bu melek de on üçüncü yüzyıldan kalma değilse, işinizi parasız yaparım.

Don Camillo ayaklarının sımsıkı yere basmasını yeğ tutan bir adamdı, ama merakı onu uzmanla birlikte kulenin tepesine tırmanıp meleğe yakından bakmağa sürükledi. Orada, şaşkınlıktan ağzı bir karış açık kalakaldı; melek gerçekten çok güzeldi. Böyle bir sanat yapıtının nasıl olup da alçak gönüllü bir taşra kilisesinin kulesine geldiğine akıl erdiremediğinden aşağıya indiğinde o da heyecanlanmıştı. Kilise arşivini alt üst ettiyse de herhangi bir bilgi bulamadı. Ertesi gün uzman, kentten iki beyle döndü. Birlikte kulenin tepesine çıktılar. Onlar da uzmanın düşüncesini doğruluyordu, heykel hiç kuşkusuz on üçüncü yüzyıldan kalmaydı. Bu adamlar güzel sanatlar profesörü, iki önemli kişiydiler. Don Camillo onlara teşekkür edecek sözcük bulamadı.

— Harika bir şey! -diye bağırıyordu-. Bu küçük, yoksul kilisenin kulesinde on üçüncü yüzyıldan kalma bir melek! Ne onurdur köyümüz için.

Öğleden sonra bir fotoğrafçı gelerek heykelin mümkün olan her açıdan fotoğraflarını çekti. Ertesi sabah bir kent gazetesinde de üç fotoğrafla bir yazı yayınlandı. «Ulusal kültürün bir kalıtı olan böyle bir hazinenin dört bir yönden esen rüzgârlara açık bırakılması bir cinayettir, kapalı bir yerde saklanması gerekir.» deniliyordu. Don Camillo bunu okuyunca kulakları kıpkırmızı kesildi. İskeleleri sağlamlaştırmakta olan marangozlara :

— Bu kent eşkıyaları meleğimizi elimiz-

den alacaklarını sanıyorlarsa akıllarını başlarına toplasınlar... -dedi.

— Elbette -dedi marangozlar-, bizimdir o, hiç kimsenin elini sürmeğe hakkı yok.

Sonraları, aralarında piskoposun temsilcileri de bulunan önemli bazı kişiler çıktı sahneye. Meleğe bakıp da aşağıya inince onu havanın etkileri altında bırakmanın çok yazık olacağını söylediler Don Camillo'ya.

Don Camillo barut gibiydi :

— Bir yağmurluk alırım ona... -dedi.

Bunun mantıksız bir laf olduğu itirazlarını da, yabana atılmayacak bir mantıkla yanıtladı :

— Dünyanın her yanında, alanlardaki heykeller, yıpratıcı etkilerin altında yüzyıllardır dimdik duruyor da onları bir çatı altına koymak hiç kimsenin aklından geçmiyor. Biz heykelimizi niçin bir yere kapayalım? Gidin de katedrallerinin üstündeki Madonna'nın parçalanmağa yüz tuttuğunu, aşağıya indirip kapalı bir yere koymaları gerektiğini söyleyin Milanolulara. Böyle bir öğüde karşılık onlardan mükemmel bir tekme yiyeceğinizi bilmez gibi konuşmayın.

Önemli konuklardan biri :

— Milano Madonnası'nın durumu çok değişik -dedi.

— Ama burada yiyeceğiniz tekme Milanolununkinden hiç de değişik değildir! -yanıtını yapıştırdı Don Camillo.

Kilise Alanına dolarak çevresini kuşatan

köylüler bu son cümleye, «Elbette ya!» diye bir nokta koyduklarından hiç kimsede sözü gereğinden çok uzatacak hal kalmadı.

Kent gazetesi, bir süre sonra saldırıya geçti. On üçüncü yüzyıldan kalma güzel bir meleği vadideki bir köy kilisesinin kulesinde bırakmak bir cinayetti.. Meleği alıp götürmeyi, hiç kimsenin istediği yoktu, ancak, daha kolay erişilebilir bir yerde bulunsa, köylüler, turistlerden iyi bir gelir elde ederlerdi. Hangi sanatsever, alanın ortasına dikilip de kulenin tepesindeki heykele, ağzını açıp bakmak için bu kadar uzun bir yolculuğu göze alabilirdi ki? Meleği kilisenin içine indirip bir kalıbını çıkarttırırlar, altın kaplatacakları bir kopyasını yaptırarak eski yerine koyabilirlerdi.

Köy halkı, bu yazıyı okuduktan sonra, gazeteyi pek de haksız bulmadıklarını mırıldanmağa başladı. Başta Belediye Başkanı Peppone olmak üzere, köyün komünistleri de, «ortaçağda doğmuş olması gereken belli bir gerici»yi dillerine dolamak fırsatını kolay kolay kaçırmazlardı. Melek, kulenin tepesinde kaldıkça hiç kimse güzelliğinin zevkine varamazdı. Aşağıda, kilisenin içinde rahatça görülebilirdi. Hem, yerine bir başka melek konduktan sonra, kilisenin ne kaybı olabilirdi ki? Cemaatten ileri gelenler konuyu Don Camillo'yla tartıştı. O da sonunda yanılmış olabileceğini itiraf etti. Heykel aşağıya indirilince bütün köy alana toplandı. Herkes, ona bakıp dokunmak istediğinden günlerce orada bırakılması gerekti. Heykelin

mucizevî gücü hakkında bir söylenti yayıldığı için, kilometrelerce uzaktan gelenler oldu. Kalıp çıkarma zamanı gelip çatınca Don Camillo diretti :

— Melek taşınmaya gelmez. El araçlarınızı getirin de burada yapın.

Yaşlı Bassini'nin mirası hesaplanınca, bir düzine meleği bile kaplamağa yetecek para bırakmış olduğu anlaşıldı. Böylece bronz kopyaya harcanacak bol bol para bulunuyordu. Sonunda bütünü altınla kaplanmış kopya da kentten çıkageldi. Herkes onun bir şaheser olduğunda söz birliği ediyordu. Ölçülerini santim santim karşılaştırınca, tıpı tıpına aynı oldukları görüldü.

— Eğer aslı da altınla kaplansa hiç kimse onları birbirinden ayırdedemez -diyorlardı.

Yine de Don Camillo'nun vicdanı rahat değildi, yaşlı Bassini'nin vasiyetini kelimesi kelimesine gerçekleştirmeyi başaramamıştı.

— Aslını da altınla kaplatacağım -dedi-, bol bol para var.

Kentliler araya girip asıl heykelde hiç bir değişiklik yapılmaması gerektiğini söyleyip birtakım kanıtlar ileri sürdüler, ama Don Camillo'nun kendine özgü düşünceleri vardı.

— Bu bir sanat sorunu değil ki... -diye dayattı-. Bassini bana parayı, kulenin üstündeki heykelin kaplanması amacını özellikle belirterek bıraktı. Sözünü ettiği heykel de budur işte. Bunu kaplatmazsam, güvenine ihanet etmiş olurum.

Yeni melek kulenin tepesine çıkarıldı. Uzmanlar eskisini kaplamağa girişti. Sonra onu kapıya yakın bir hücreye yerleştirdiler. Yeni giysileri içindeki pırıl pırıl melekten, hiç kimse gözlerini ayıramıyordu.

Heykellerin açılış töreninden önceki gece Don Camillo'yu uyku tutmadı. Sonunda asıl meleğe bir göz atmak için kiliseye geçti.

— On üçüncü yüzyıl... -dedi kendi kendine-. Bu küçük kilise taş çatlasa üç yüz yıllık! Oysa bu kule yapılmadan dört yüz yıl önce bile sen vardın. Nasıl oldu da oraya çıktın?

Don Camillo, Başmelek Gabriel'in büyük kanatlarına dikti gözlerini, kocaman ellerini terleyen yüzünde dolaştırdı. Bunun gibi ağır, bakırdan bir melek kulenin tepesine nasıl uçabilmişti? Şimdi de kapalı bir hücrede, camlı bir kapıyla korunuyordu. Don Camillo, elinde olmayarak cebinden çıkardığı bir anahtarla kapıyı açtı. Bir kulenin tepesinde yaşayan melek, kutunun içinde nasıl kapalı kalabilirdi? Muhakkak havasızlıktan boğuluyordu. Don Camillo, yaşlı Bassini'nin vasiyetini sözcüğü sözcüğüne anımsadı : «Bütün malımı mülkümü, çan kulesinin tepesindeki meleğin altınla kaplanmasına harcanmak üzere, bölgemizin papazı Don Camillo'ya bırakıyorum. Böylece, cennetten onu pırıl pırıl görüp doğduğum yeri bulabilirim.»

— Artık meleğini göremiyor... -diye düşündü Don Camillo-. Onun yerine sahte bir melek görüyor. İstediği bu değildi ki...

Don Camillo çok üzgündü, bu üzüntüyle gidip mihrabın büyük haçındaki İsa'nın önünde diz çöktü.

— Efendimiz -dedi-, yaşlı Bassini'yi niçin aldattım? O kent eşkıyalarına nasıl oldu da boyun eğdim?

Hazreti İsa yanıt vermedi. Don Camillo da, ne yapsın, meleğin yanına döndü.

— Üç yüz yıldır bu vadiyi, insanlarını seyrediyordun. Belki de yedi yüz yıldır. Kim bilir? Çünkü bu kilise çok daha eski bir kilisenin yıkıntıları üstüne yapılmış olabilir. Kıtlıktan, salgın hastalıklardan, savaştan korudun bizi. Kim bilir kaç fırtınaya, yıldırıma göğüs gerdin? Üç yüz, belki de yedi yüz yıldır ölenlerin cennete yükselen ruhlarına köyün son selamını sen iletiyordun. Çanların insanoğlunu sevindiren ya da üzen sesiyle titreşirdi kanatların. Evet, yüzlerce yıllık sevinç, üzüntü senin kanatlarında. Şimdiyse gökyüzünü, güneşi bir daha hiç göremeyeceğin bir altın kafese kapatıldın. Sendikalaşmış dökümhane işçilerinin sövgülerinden başka hiç bir anısı olmayan kalp bir kent meleği tarafından gasbedildi yerin. Sana, bilinmeyen bir on üçüncü asır sanatçısı, imanından ilham alan çekiciyle, biçim vermiş; yerini gasbeden ise kutsallıkla ilgisi olmayan, canavar gibi bir makineden çıktı. Bu katı yürekli, makine işi yaratık, nasıl koruyabilir bizi? Umurunda mı onun bu ülke, bu insanlar?

Don Camillo kiliseden çıkıp karanlığa da-

larken saat gecenin on biriydi; köy, sessizliğe, ırmağın sisine bürünmüş yatıyordu.

Peppone çalınan kapıyı açarken hiç de keyifli değildi. Don Camillo :

— Sana gereksinmem var -dedi-. Ceketini giy de, arkamdan gel.

Kiliseye girince, Papaz mahpus meleği gösterdi.

— O senin ananı, babanı; daha önce de onların ana-babalarını korudu. Oğlunu da gözetip esirgemeli. Yani eski yerine dönmesi gerekiyor.

— Aklım mı kaçırdın sen? -diye sordu Peppone.

— Evet -dedi Don Camillo-. Ama tek başıma yapamam bunu. Senin gibi bir kaçığın yardımına gereksinmem var.

İskeleler, hâlâ kulenin çevresinde duruyordu, Don Camillo cüppesini pantolonunun içine sokup tırmanmağa başladı. Peppone de elinde bir iple bir makara, onu izliyordu. Çılgınlıkları onlara bir düzine insanın gücünü vermişti. İpi ilmek yapıp meleğe geçirdiler, kaidesinden ayırıp yere indirdiler. Kilisenin içine taşıdılar. Asıl meleği hücreden çıkarıp yerine sahtesini koydular.

Sahte meleği kulenin tepesine çıkarmak için beş kişi çalışmıştı. Ama şimdi ikisi, yalnız başlarına becermeliydiler bu işi. Sisten ve terden sırılsıklam oldular, ipten elleri kanıyordu.

Sabahın saat beşi olmuştu. Papazın evinde bir ateş yaktılar. Kendilerine gelebilmek için

iki-üç şişe şarabı devirdiler. Ondan sonra içlerini bir korku sarmağa başladı. Pencereye yaklaşıp etrafı kolaçan ettiler. Melek orada, yakınlarında, kulenin tepesindeydi. Peppone :

— Olanaksız bir şey... -dedi.

Sonra birden öfkelenip Don Camillo'ya döndü :

— Niçin beni tongaya bastırdın? Ne halt ettim ben?

— Hiç de halt etmek denemez buna. Zaten dünyada bize karşı çalışan, başı boş, sahte melekler o kadar çok ki. Bizi koruyacak gerçek meleklere gereksinmemiz var.

Peppone dudak büktü.

— Budalaca din propagandası.

Sonra, allahaısmarladık bile demeden çekip gitti.

Evinin önünde bir şey, onu geri döndürüp gökyüzüne baktırdı. Günün ilk ışıklarıyle parıldayan heykel karşısındaydı. Onu selamlamak için kasketini çıkarıp şişinerek mırıldandı :

— Merhaba yoldaş!

O sırada Don Camillo mihraptaki çarmıha gerili İsa'nın önünde diz çöküyordu.

— Efendimiz, bu işi nasıl yaptığımızı bilmiyorum! -dedi.

Hazreti İsa karşılık vermedi, ama nasıl yaptıklarını çok iyi bildiği için gülümsüyordu.

Bucak merkezinin, belediye binası olarak kullanılan La Rocca kulesi onarımsızlıktan acınılacak bir durumdaydı. Bir gün bir dülger topluluğu ortaya çıkıp kulenin çevresine iskele çatmağa başlaymca herkes, «Eh, zamanı gelmişti artık!» dediler.

Po ırmağı vadisinde estetik kaygısı pek az olduğundan, bir nesne iyi yapılmışsa, amacına uygun kullanılabiliyorsa güzel demekti. Bu bakımdan sorun yapının görünüşü değildi. Herkesin zaman zaman, belediye binasına yolu düşüyordu. İşte bu sırada, kafalarına bir tuğla ya da saçaktan kopan bir parçanın düşmesi olasılığıydı canlarını sıkan.

İskele yükselince, dülgerler gelip geçenlerin üstüne sıva dökülmesin diye yapının çevresini bezlerle kaplayıp onarıma giriştiler. Bu iş bir ay kadar sürdü. Sonunda bir gece her şey aşağıya alındı. Ertesi sabah köy halkıyla, haftalık pazara gelen birçok yabancı, kuleyi bütünüyle yenilenmiş gördüler. Dülgerler işlerinin ustasıydılar, işlerini iyi yapmışlardı. Elbette araya politika karıştırmadan da duramayacaklarından, kulenin tepesine yakın bir yere büyük bir ilan asmışlardı : «Bu kamu hiz-

metinin giderleri, Marshall Planı tarafından ÖDENMEMİŞTİR.»

Don Camillo alana toplanan kalabalığın arasındaydı. Peppone onu görünce arkasına sokulup birden sordu :

— Eee, buna da bir diyeceğin var mı?

Don Camillo ardına bile dönmedi.

— İyi yapılmış -dedi-. Ne yazık ki şu ilan görünüşünü berbat ediyor.

Peppone, bir rastlantıyla yanlarında durmakta olan bir küme adamına döndü :

— Duydunuz mu? İlan, kulenin görünüşünü berbat ediyormuş. Biliyor musunuz, nerdeyse tamamıyle hak vereceğim ben de!

Smilzo söze karıştı :

— Sanat sorunları söz konusu olunca, papazın dediğini yabana atamayız. O haklıdır sanırım.

Biraz daha sürdürdüler tartışmayı, sonunda Peppone :

— Birisi gidip şu ilanı indirmelerini söylesin -dedi-. Bu da bizim, hiç yanılmadıklarını ileri süren belli kişiler gibi olmadığımızı tanıtlar.

Birkaç dakika sonra, birisi ipi koyverince, ilan aşağıya iniverdi. Gerçek sürpriz o zaman ortaya çıktı : Görkemli bir yeni saattı bu. Uzun yıllardan beri kilisenin çan kulesindeki saat köyün tek ortak saatıydı. Ama artık bir ikincisi vardı belediye binasında.

— Aydınlıkta değeri tam anlaşılamaz -dedi Peppone-. Ama kadranı saydam, içi de ışıklı

olduğu için, geceleri bir mil uzaktan bile zamanı öğrenebilirsiniz.

Tam o sırada La Rocca'nın tepesinden ne idüğü belirsiz bir ses işitildi. Peppone :

— Susalım! -diye bağırdı.

Alan halkla doluydu, herkes suspus olup yeni saatın onu çalışını dinledi. Sonra o sesin yankıları henüz yok olmuştu ki, kilise kulesindeki saat da çalmağa başladı.

Don Camillo, Peppone'ye döndü :

— Olağanüstü -dedi-. Yalnız sizin saat iki dakika kadar ileri.

Peppone omuz silkti :

— Bari biri çıksa, da size saatınızın iki dakika kadar geri olduğunu söylese.

Don Camillo soğukkanlılığını yitirmedi.

— Ya, söylese bari, ama hiç de salık vermem bunu. Benim saatım otuz kırk yıldan beri saniye şaşmamıştır. Belediye binasına yeni bir saat almak için halkın parasını çarçur etmenin de hiç bir yararı yoktur.

Peppone'nin diyeceği çok şey vardı, hem bunlar o kadar çoktu ki dili tutuldu, boynunun damarları ip gibi kabarmıştı. Smilzo hemen bir parmağını kaldırarak yardımına yetişti :

— Zamanı tekeline almak istediğin için kızıyorsun! Zaman yalnız kiliseye ait değildir ki! Halka da aittir o!

Yeni saat çeyreği çaldı, bir kez daha alan sessizleşti. Önce bir dakika, derken iki dakika geçti. Don Camillo :

— Eskisinden de yanlış -dedi-. Şimdi tam iki dakika ileri.

Halk yelek ceplerinden büyük gümüş saatlarını çıkarıp tartışmağa başladı. Bütün bunlar çok tuhaftı. Çünkü bundan önce hiç birinin umurunda bile değildi dakikalar. Dakikaymış, saniyeymiş bunlar yalnız kent kavramlarıdır. Kent halkı acelecidir, hem öyle acelecidir ki bir tek dakikayı ziyan etmez. Ama öte yandan bütün yaşamı heba ettiğinin farkına bile varmaz.

Önce belediye binasının saatı, iki dakika sonra da çan kulesininki on buçuğu çaldığında görüşler ikiye ayrılmış bulunuyordu. Tartışma muhalif partilerin yelekleri düzeyinde kaldığından pek şiddetli değildi. Ama Smilzo bütün bunların arkasındaki anlamla aşka gelip bağırmağa başladı :

— Bir gün La Rocca halk devriminin saatını çalarken, bazı kişiler iki dakika değil iki yüzyıl geride kaldıklarını anlayacaklar!

Smilzo hep böyle konuşurdu, bu kez parmağını, tehdit eder gibi, Don Camillo'nun burnunun ucunda sallamak hatasını işlemişti. Don Camillo'nun karşılığı da pek samimî oldu. Elini uzatıp Smilzo'nun kasketini gözlerine kadar indirdi, sonra da fırdolayı çevirerek siperliğini ensesine getirip bıraktı. Peppone ileri fırladı. Dişlerinin arasından :

— Birisi bu şakayı sana yapsaydı ne derdin? -diye sordu.

— Dene de gör -dedi Don Camillo-. Hiç kimse o kadar ileri gidemedi!

Yirmi el birden Peppone'yi geriye sürükledi.

— Sabırlı ol... -dediler-. Belediye Başkanının başı belâya girmemeli.

Kızılların avenesi, Don Camillo'nun çevresini sarıp bağırıp çağırmağa başladılar. Don Camillo çevresinde biraz temiz hava yaratmak zorunluluğunu duydu, eline geçen ilk yelpaze bir tahta peykeydi. İstim üstünde, eli peykeli Don Camillo sanki bir kasırgaydı. Saniye geçmeden çevresinde bir boşluk açılmıştı, ama alan, halkla, satıcıların tezgâhlarıyla tıklım tıklım dolu olduğundan, bir noktadaki açıklık diğer noktanın sıkışması demekti. Bir tavuk kafesi ayakların altında çiğnendi, bir at şaha kalktı, çığlıklar, böğürmeler, kişnemeler koro halinde alanı sardı. Kızıllar bozguna uğramıştı. Yalnız, başı belâya girmesin diye, halk tarafından belediye binasının girişine sıkıştırılan Peppone eline bir peyke geçirebilmişti. Motoru fayrap çalışan, eli peykeli Peppone de dost düşman tanımayan bir fırtınaydı sanki. Yavaş yavaş, yüzünde meşum bir ifade, Don Camillo'ya doğru ilerledi. O, elinde peyke bekliyordu. Halk geriledi, alanın kıyılarına dek çekildi. Yalnız Smilzo soğukkanlılığını koruyup Peppone'nin önüne atıldı.

— Boş ver, reis! Eşeklik etme!

Ama Peppone amansızca alanın ortasına doğru ilerliyordu. Smilzo uyarmasını yaptığın-

dan artık geri çekilmeliydi. Birden kendini iki peykenin arasında buldu, korkusuzca durup kıyametin kopmasını bekledi. Kalabalıktan çıt çıkmıyordu. Kızılların en kabadayıları Peppone'nin arkasına toplanmışlardı, Don Camillo da yaşlı köylülerce destekleniyordu. Sıla özler gibi sopa çekmeği özleyen bu adamlar, şimdi ellerindeki sağlam kiraz sopalarını sallıyorlardı düşmanlarına karşı. Peppone'yle Don Camillo peykeleriyle girişir girişmez kıran kırana bir dövüş başlayacaktı. İki kahraman, silahlarını sallarken ortalığa bir ölüm sessizliği çökmüştü. Sonra olağanüstü bir şey oldu. Hem eski hem de yeni saat birlikte on biri çalmağa başladılar, vuruşları tam bir uygunluk içindeydi.

Peykeler ellerinden düştü, alanın ortasındaki boşluk halkla doldu. Don Camillo'yla Peppone, sanki bir düşten uyanıp kendilerini satıcıların avaz avaz mallarını satmağa çalıştıkları canlı bir pazar yerinde bulmuşlardı. Peppone belediye binasına gitti, Don Camillo da papaz evine. Ne olup bittiğini kestirmeğe çalışan Smilzo, alanın ortasında bir başına kalakalmıştı. Sonunda anlamağa çalışmaktan vazgeçti, hazır bütün kızıllar ortadan kaybolmuşken, yakındaki bir tezgâha gidip bir Coca Cola içti.

Rhadames, asıl adı Hernani Gniffa olan çilingir Badile'nin oğluydu. Bunlar bir aile değil bir operaydı sanki. Badile'nin kulağı iyiydi. Bir iki şişe şarabı devirince, herkesin beğenerek dinlediği, güçlü bir sesle şarkılar söylerdi. Oğlu Rhadames altı yaşına basınca, Badile onu Don Camillo'ya götürüp kilise korosuna alınmasını rica etti. Don Camillo oğlanın sesini sınadıktan sonra :

— Orgun körüklerini üflemekten başka bir işe yaramaz! -dedi.

Rhadames'in kulak tırmalayıcı, keskin bir sesi vardı çünkü.

— Benim oğlum o... -dedi Badile-. Sesi güzeldir mutlaka, ama henüz tutuk işte. Açılması gerekiyor.

Papaz «hayır» dese, Badile'yi yaşamının en büyük düş kırıklığına uğratacaktı. Ne yapsın, içini çekip :

— Elimden geleni yaparım -dedi.

Don Camillo yapabileceği her şeyi yaptı, ama iki yıl sonra Rhadames'in sesi eskisinden beterdi. Hem daha kabalaşmıştı, hem de boğazında kısılıp kalıyordu. Oğlanın görkemli bir göğsü vardı. Bu göğüsten sefil bir cıyaklama

çıkması insanın gerçekten tepesini attırıyordu. Bir gün Don Camillo'nun sabrı tükendi, orgun başından kalkıp Rhadames'i bir tekmede duvara yapıştırdı. Herhalde şarkı söyleme konusunda, bir tekme üç senelik armoni çalışmasından daha etkiliydi ki Rhadames koroya dönüp doğruca La Scala'dan geliyormuşa benzeyen bir sesle söylemeğe başladı. Onu dinleyenler söz birliği ediyordu, bir cinayet sayılırdı bu işi yarıda bırakmak.

Böyledir işte köylüler. Birini geçimsiz, sevimsiz buluyorlarsa bırakırlar acından ölsün. Yok ama birinden hoşlanıyorlarsa ona şan dersi aldırmak için para katışmaktan bile kaçınmazlar. Bu kez de Rhadames'i kente göndermeye yetecek parayı topladılar. Elbette beyler gibi yaşatamazdı bu para onu, (bu kadarı beklenemezdi) ama müzik derslerine yetiyordu. Odun kırma, paket taşıma gibi işlerle günlük geçimini sağlaması gerekiyordu Rhadames'in. Arada sırada Badile onu görmeğe gidiyor, «Pek de kötü değil. Gelişiyor» gibi haberlerle dönüp geliyordu.

Savaş gelip çatınca Rhadames ortadan kayboldu. Bir gün, her şey olup bittikten sonra, çıkageldi köye. Peppone Belediye Başkanıydı. Don Camillo ona Rhadames'in müzik eğitimini sürdürmesi gerektiğini söyleyince kente dönmesine yetecek parayı buldu. İki yıl sonra Rhadames yine çıkageldi.

— Aida'da söyleyeceğim -dedi.

Politika yüzünden köyde durum gergindi,

hava elektrikliydi. Ama bu yeni haber duyulunca düşmanlıklar ertelendi. Peppone, belediye binasında Don Camillo'nun da katıldığı bir toplantı düzenledi. İlk tartışılan para sorunuydu. Nasıl daha çok para sağlanabilirdi?

— Köyün onuru söz konusu -dedi Peppone-. Rhadames'in kentteki kodamanların karşısında yüzü yere gelmemeli.

Kurul da kararını verdi. Peppone :

— Birisi paralılardan para alabilirse, ben de halkın desteğini sağlarım -dedi.

Kibarca laf dokundurulduğunu anlayan Don Camillo yanıt verdi :

— Birisi o işi yapacak.

Sonra Rhadames kendisine gerekenlerin ayrıntılı bir listesini verdi. Bu da bütünüyle akla yakın bulundu. Peppone övünerek konuşuyordu :

— Ne dalavere, ne özel himaye! Tam bir proletarya zaferi bu.

Don Camillo, Rhadames'e döndü :

— Sahne adın ne senin?

— Sahne adı mı? -diye bağırdı Peppone-. Kendi adı elbette. Senin adını mı takınsın istiyorsun?

Don Camillo soğukkanlılığını yitirmedi.

— Rhadames Gniffa, opera programlarına göre bir ad değil. Her göreni güldüreceğinden, hiç bir şansı yok.

Derken Rhadames'in babası karıştı tartışmaya :

— Benim adım Hernani Gniffa. Bu adı altmış yıldır taşıyorum, hiç gülen olmadı!

Don Camillo :

— İyi hoş ama sen çilingirsin, tenor değil -dedi-. Buralarda kimse aldırmaz. Ama tiyatro dünyası bambaşkadır. Orada kulağa hoş gelen, ünlü olabilecek bir ad gerekir.

— Ne gülünç şey! -diye atıldı Peppone-. Orta sınıf alıklığı!

Don Camillo dik dik baktı :

— Eğer Giuseppe Verdi'nin adı Rhadames Gniffa olsaydı, bu kadar ün kazanan bir besteci olabilir miydi?

Peppone düşünmek için duralayınca Don Camillo bir örnek daha verdi :

— Ya da Joseph Stalin'in adı Euripides Bergnocioni olmuş olsaydı aynı izleri bırakabilir miydi tarihte?

Peppone kekeledi :

— Aman ne parlak görüş! Düşünün, Stalin'in adı Bergnocioni olsaymış! Olanaksız bu!

Kurul gece geç vakte kadar sürdürdü toplantısını. Sonunda oy birliğiyle Franco Santalba adını seçtiler. Hepsi de :

— Ah, şu garip dünya! -diyorlardı.

Rhadames omuz silkti.

— Siz neye karar verirseniz gayet uygundur.

Sonunda büyük gün geldi çattı. Kurul üyeleri kentten henüz gelmiş olan gazetedeki opera ilanını okumak için alanda toplanmışlardı. Ga-

zetede Rhadames'in bir fotoğrafı vardı, altında da «Franco Santalba, tenor» yazılıydı. Onu dinlemeğe gitmeseler ölürlerdi artık.

— Kamyona hepimiz sığarız -dedi Peppone-. Yalnız yer bulabilmek için erkenden yola çıksak iyi olur. Saat dörtte, burada, alanda buluşalım.

Adamlardan biri :

— Papaza da söylemeli -dedi-. Nasıl olsa gelemez, ama haberi olması gerek.

— Papazlar beni ilgilendirmez -diye karşılık verdi Peppone.

Gene de hep birlikte papazın evine gittiler. Don Camillo üzüntüyle :

— Gidemeyeceğimi biliyorsunuz -dedi-. Bir papazın, özellikle ilk gecesinde operaya gitmesi uygun düşmez. Siz bana anlatırsınız sonra.

Don Camillo kurulu uğurladıktan sonra içini dökmek için mihraptaki İsa'ya gitti. İçini çekerek :

— Gidemeyeceğime üzüldüm... -dedi-. Rhadames, oğlum gibiydi. Ama elbette ki görev görevdir. Benim yerim burası, yoksa dünya eğlenceleriyle dolu tiyatro değil...

— Çok doğru Don Camillo. Güler yüzle kabul etmen gereken küçük fedakârlıklardan biri bu.

— Evet, elbette, genel ya da yansız bir görüşle bu küçük bir fedakârlıktır. Ama ilgili kişi için çok büyük. Elbette, fedakârlık ne kadar büyük olursa o kadar güler yüzle karşılanmalıdır. Yakınmalar fedakârlığın değerini sıfıra in-

dirir. Yakınılan fedakârlık hiç de fedakârlık sayılmaz doğrusu.

Hazreti İsa :

— Elbette -diye karşılık verdi.

Don Camillo boş kilisede bir aşağı bir yukarı gidip geldikten sonra mihrabın önünde durup konuşmağa başladı :

— Bu çocuğun sesini ben geliştirdim. Bacak kadarken yanıma gelmişti. Şarkı söylemesini bilmiyordu, kapı gıcırtısına benziyordu sesi. Ama şimdi Aida'da söylüyor. Rhadames, Aida'da! Bense onu dinleyemeyeceğim. Hiç kuşkusuz çok büyük bir fedakârlık bu. Ama ben büyük bir memnunlukla katlanıyorum.

Hazreti İsa tatlı bir sesle fısıldadı :

— Hiç kuşkum yok bundan.

Peppone'yle adamları galerinin ön sırasma oturduklarında iyice sersemlemişlerdi. Galeriye girebilmek için bilet almak yetmiyordu, bir de boğuşmak gerekiyordu oturacak yer bulmak için. Hele Aida oynanırken galerinin tımarhaneden farkı kalmıyordu. Buna karşın, son anda, iriyarı bir adam kalabalığı yarıp Peppone'nin arkasına sokuldu. Yeşil bir palto giymişti. Peppone herhalde onu tanıyordu ki, sırayı sıkıştırıp oturacak yer açtı.

— Rhadames heyecanlanırsa hapı yutar -diye homurdandı Peppone-. Hata bağışlamaz bir kalabalık bu.

İriyarı adam :

— Hayırlısı olur inşallah -dedi.

Peppone heyecanlanmıştı :

— Onu ıslıklarlarsa elimden bir kaza çıkar.

Ağır ol gibilerden bir işaret yaptı yeşil paltolu adam.

Ama ıslıklayan olmadı önce, kibarlık gösterip kıkır kıkır gülmekle kaldılar. Birinci perdenin sonuna doğru durum gittikçe kötüleşti. Rhadames gerçekten korkmuştu, falsolu söylüyordu. Galeri perdeyi titretecek denli güçle yuhalıyordu. Peppone dişlerini sıktı, partili arkadaşları bir cinayet görmeğe hazırlandılar, ama iriyarı adam yakasına yapışıp dışarı sürükledi onu. Temiz havada aşağı yukarı dolaştılar. Yuh sesleri yükseldikçe Rhadames'in yine bir falso yaptığını anlıyorlardı. Sonra zafer marşıyla dinleyiciler yatışmağa başladı. Üçüncü perdeden biraz önce iriyarı adam Peppone'ye döndü :

— Haydi gidelim.

Görevliler onları kulise bırakmak istemedi. Ama çam yarması gibi iki adamın karşısında çaresiz kaldılar. Rhadames'i bulduklarında dehşet içindeydi. Üçüncü ve son kez yuhalanarak sahneden çıkmak korkusu içinde bekliyordu. İki adamı karşısında görünce ağzı açık kaldı. Yeşil paltolu adam, arkasına geçip, ona Caruso yapabilecek güçte bir tekme savurdu.

Rhadames neredeyse uçarak çıktı sahneye, ama oraya ulaştığında bütün bütün değişmişti. O görkemli «lo son disonorato!» aryasını söylerken salon alkıştan yıkılıyordu.

İriyarı adam bir sinir bunalımına kapılan Peppone'ye dönüp övünerek konuştu :

— Tepesinden tırnağına kadar tanımak gerek bir şarkıcıyı.

— Evet, Don... -diye yanıt vermeğe başlayan Peppone, iriyarı adamın bir bakışıyla susuverdi.

AMERİKAN YARDIMI

Parti delegesi, sırf boynuna kırmızı bir mendil bağlayıp omzuna bir makineli tüfek asmak için yaratılmış gibi görünen, karanlık yüzlü, somurtkanın biriydi. Yerel parti örgütünü harekete geçirmek, canlandırmak için gelmişti köye. Bu karanlık yüzlü, somurtkan kişiler politikadan söz etmeğe başlayınca, ölmüş Adolf Hitler gibi sözü uzattıkça uzatırlardı. Bu da hücre başkanlarına bitmek tükenmek bilmeyen söylevler verdi. Tam üç gün orada kaldı. Üçüncü günün sabahında partinin yeni yüksek ilkelerini anlattıktan sonra Peppone'ye :

— Cumartesi sabahı köy kurulunu toplantıya çağırıp Belediye Başkanlığından istifa ettiğini açıklarsın -dedi.

Peppone kekeledi :

— O kadar kötü mü çalışıyorum.?

— Hayır yoldaş, o kadar iyi çalışıyorsun ki yükselmen gerek. Halk Cephesi listesinden milletvekilliğine adaylığını koyacaksın?

— Ben mi, milletvekilliğine mi?

— Evet, söylediğim gibi.

— Ama ben hiç öğrenim görmedim...

— İtaat etmeyi biliyorsun yoldaş, değil mi? Bir Parlamento üyesinin yalnız parti buy-

ruklarına itaat etmeyi bilmesi yetişir. Çok oy toplarsın muhakkak. Fırtına gibi çalışman, işleri çekip çevirme yöntemin nedeniyle bütün ilde tanınıyorsun.

Peppone kollarını iki yana açtı :

— Peki ama kendi köyüm ne olacak?

— Senin için köyün, komünizmden daha mı önemli?

Peppone karşılık veremedi, başını önüne eğdi.

— Elbette bazı seçim konuşmaları yapman gerekecek. Ama tasalanma bunları biz sana göndeririz. Ezberleyebilirsen sorun kalmaz.

Delege seçim kampanyasını nasıl yürüteceği konusunda tamamlayıcı bilgi verirken Smilzo soluk soluğa odaya daldı.

— Amerikan şeyleri geldi! -diye bağırdı-. Yiyecekler falan yani. İlanlar asmışlar. Yoksullar yardım paketleri için papazın evine başvurabilirmiş. Makarna, teneke kutuyla süt, konserveler, tereyağı, şeker. Bu ilanlar büyük bir heyecan yarattı.

Delege sordu :

— Kelime kelime söyler misin ne diyorlardı bu ilanda?

— Papa hazretlerinin sevecen yüreği... falan... falan... Bütün yoksulların bölge papazı Don Camillo'ya baş vurarak alabilecekleri bu paketler... falan ...falan...

— Bütün yoksullar mı dedin?

— Evet hepsi. Bir ayrım yapmıyorlar.

Peppone yumruklarını sıktı.

— O şeytan herifin bir dolap çevirdiğini anlamıştım. İnsanların yoksulluğundan yararlanıyorlar, alçak oğlu alçaklar. Bir şeyler yapmamız gerek.

Delege buyruk verdi :

— Evet yoldaş, bu işe el koy. Hücre başkanlarını toplantıya çağır.

Hücre başkanları çağrıya uyup ivedilikle geldiklerinde, Peppone onlara gericilerin son dalaverelerini anlattı.

— Yarım saat içinde bütün yoldaşlara duyurun; eğer bir topluiğne bile alan olursa gırtlaklarım onu! Smilzo, sen papaz evinin önünde nöbet tutacaksın. Gözünü dört aç, paketleri almağa gelenleri bir bir yaz.

— İyi konuştu -diye onayladı delege-. Bu gibi durumlarda yumuşak davranmaya gelmez.

Papaz evinin önünden bütün gün kuyruk eksilmedi. Bol yiyecekle dolu bir sürü paket olduğundan, alanlar da memnun kaldığından Don Camillo'nun sevinci sonsuzdu. Gülerek :

— Söyleyin bakalım -diyordu-. O Halk Cephesi denilen parti size bundan iyisini veriyor mu?

— Onlar öğüt verir yalnız! -diye yanıtlıyorlardı onu.

Kızılların bazıları enikonu yoksul olmalarına karşın gelmemişlerdi. Papazın sevincini gölgeleyen tek nokta buydu. Çünkü özel bir vaız hazırlamıştı onların yararına. «Bunları almağa hakkınız yok, Stalin'iniz var sizi gözeten. Ama neyse, buyur yoldaş, al bir tane, talihin

açık olsun!» Kızıllardan tek kişi görünmemişti. Üstelik Smilzo'nun bir çalılığın arkasında olduğunu, elinde paketle çıkıp gidenlerin adlarını yazdığını söylemişlerdi papaza. Artık vaizim kendisine saklaması gerektiğinin farkındaydı. Saat altıya dek bütün bilinen yoksulların işi görülmüştü. Kala kala «özel durumlar» için düşünülen paketler kalmıştı ellerinde. Don Camillo, Hazreti İsa'yla konuşmak için kiliseye gitti.

— Olanları görüyorsunuz, ey Hazreti İsa, ne dersiniz?

— Görüyorum, Don Camillo, itiraf etmeliyim ki dokunaklı geldi bana. O kişiler de diğerleri kadar yoksul, ama Parti'ye bağlılıklarını açlıktan önde tutuyorlar. Böylece Don Camillo onlara iğneleyici, alaycı bir iki laf etmek fırsatım kaçırmış oldu.

Don Camillo başını önüne eğdi.

— Hıristiyan hayırseverliği, yoksullara sofra artıklarınızı vermek anlamına gelmez; kendinize gerekli bir şeyleri onlarla paylaşmanız demektir. Saint Martin'in cüppesini bir dilenciyle paylaşması bir Hıristiyan hayırseverliğiydi işte. Son lokma ekmeğini bir dilenciyle bölüşsen bile, bunu köpeğin önüne kemik atıyormuş gibi yapmamalısın. Alçak gönüllülükle verip açlığını paylaşmana izin verdiği için teşekkür etmelisin ona. Bugün sen bir yardımseveri taklit etmeğe yeltendin, üstelik dağıttığın artıklar da başkasının sofrasındandı. Senin bir

payın yoktu bunda. Alçak gönüllü davranacağına fesatlıklar kurdun.

Don Camillo başını salladı.

— Efendimiz -diye fısıldadı-, o yoksul kızıllardan birkaçını gönderin bana ne olur. Tek laf etmeyeceğim. Zaten daha önce de bir şey söyleyeceğimi sanmıyordum. Daha ağzımı açmadan gösterirdiniz gerçeğin ışığını bana.

Sonra papaz evine dönüp beklemeğe koyuldu. Bir saat sonra kapıyla öndeki pencereleri kapadı. Aradan bir saat daha geçmişti ki kapının vurulduğunu duydu. Hemen kapıyı açmağa koştu. Peppone'nin en sadık çömezlerinden Straziami'ydi gelen. Her zamanki gibi somurtkan, asık yüzlü görünüyordu. Girişte bir an sessiz bekledi, sonra :

— Arkadaşlarınla senin hakkınızdaki düşüncelerim değişmedi... -dedi-. Gönlümün istediği gibi oy vereceğim seçimlerde. Seni aldattığımı ileri sürme sonra.

Papaz, başıyla doğruladı yalnız. Sonra kalan paketlerden birini dolaptan çıkarıp uzattı. Straziami de alıp paltosunun altına sokuverdi.

— Doğrusunu söyle Peder -dedi alaycı bir tavırla-. Straziami Yoldaş gizlice içeri süzülmüş, Amerika'dan gelen bir yardım paketini alıyor. Bir güzel alay edebilirsin artık, değil mi?

— Bahçe kapısından çık! -oldu papazın bütün yanıtı, sonra yarım kalmış purosunu yaktı.

Smilzo raporunu vermeğe geldiğinde Pep-

pone'yle Parti delegesi akşam yemeğini yiyorlardı.

— Saat sekizi çeyrek geçiyor, papaz uyudu -dedi.

— Her şey yolunda mı? -diye sordu Peppone.

Smilzo biraz durakladıktan sonra :

— Evet -dedi-, yolunda sayılır.

Delege sertçe :

— Konuş yoldaş! -dedi-. Anlat olanı biteni.

— Eh işte, bütün gün yalnız, bildiğimiz kalabalık oradaydı. Hepsinin adını yazdım. Çeyrek saat önce de gecikmiş biri papaz evine girdi; ama hava iyice kararmıştı, kim olduğunu göremedim.

Peppone yumruklarını sıktı.

— Çıkar ağzından baklayı Smilzo! Kimdi o?

— Bizimkilerden birini andırıyordu ama...

— Hangisini?

— Straziami'ye benziyordu diyeceğim ama, yemin et deseniz edemem.

Yemeklerini sessizlik içinde bitirdiler, sonra delege ayağa kalktı.

— Bir araştırma yapalım -dedi-. Bu gibi işler gecikmeğe gelmez.

Straziami'nin oğlu solgun benizli, zayıf, iri gözlü bir çocuktu, alnına dökülmüş saçları vardı. Yaşına göre ufak kalmıştı. Genellikle çok bakar, az konuşurdu. Şimdi de mutfaktaki masanın başına oturmuş, bir reçel kavanozunu aç-

makta olan asık yüzlü babasına dikmişti faltaşı gibi açtığı gözlerini. Annesi :

— Bu tatlı yerine -dedi-, önce makarnanı ye, sütünü iç.

Buharları tüten tencereyi masaya getirdi, karıştırdı. O sırada Straziami dolapla ocağın arasına geçip oturmuştu. Şaşkınlıkla oğlunu seyrediyordu oradan. Çocuğun şaşkın bakışları annesinin elleri, reçel kavanozu ve süt arasında mekik dokuyordu. Kadın Straziami'ye sordu :

— Sen gelmiyormusun yemeğe?

— Canım istemiyor.

Kadın çocuğun karşısına oturdu, tam tabağına makarna dolduruyordu ki Peppone'yle Parti delegesi paldır küldür içeriye daldılar. Delege makarnaya baktı, sütle reçelin etiketlerini inceledi. Sonra tereddütle doğrulmağa çalışan Straziami'ye dönüp sertçe sordu :

— Nereden buldun bunları?

Biraz bekledi, karşılık çıkmayınca soğukkanlılıkla masa örtüsünün dört köşesini birleştirerek tuttu, kaldırıp pencereden dışarıya attı. Küçük çocuk elleriyle ağzını kapamış, gözleri korkuyla delegeye dikili, titriyordu. Kadın duvarın dibine sığınmıştı. Straziami kollarını iki yana sarkıtmış, taş kesilmiş gibi duruyordu odanın ortasında. Delege pencereyi kapadı, Straziami'nin yanına yaklaşıp suratına bir yumruk indirdi. Ağzının bir ucundan kan sızmağa başladığı halde kımıldamamıştı Straziami. Delege kapıya dek gitti, sonra dönüp :

— İşte sana komünizm, yoldaş! -dedi-. Beğenmiyorsan yolun açık olsun.

Adamın sesi, odanın bir köşesinden, bütün bu olup bitenleri sanki bir düşmüş gibi, sabit gözlerle seyreden Peppone'yi uyandırdı. Karanlığın içinde sessizce uzaklaştılar. Peppone eve gitmek için sabırsızlanıyordu. Hanın önünde delege elini uzattı.

— Yarın sabah saat beşte yola çıkıyorum -dedi-. İyice anladın her şeyi, değil mi? Cumartesi günü istifa eder, yerine Brusco'yu geçirirsin. İlk konuşmanı Castellino'da yapacaksın. Metnin ana çizgileri yarın eline geçecek. Boş bırakılan yerleri yerel koşullara göre doldurursun. İyi geceler, yoldaş.

— İyi geceler.

Peppone doğru Smilzo'lara gitti. Kendi kendine söyleniyordu :

— Bir temiz sopa çekeyim şuna.

Ama tam kapıda duraksadı, geri döndü. Biraz sonra kendini papaz evinin önünde buldu, ne var ki, orada da duramadı. Delegenin sözleri kafasına saplanmıştı : «İşte sana komünizm, yoldaş. Beğenmiyorsan yolun açık olsun.» Eve döndüğünde oğlu, beşiğinde, uyanık kendisini bekliyor, kollarını ona doğru uzatıyordu. Ters ters :

— Uyu bakayım -dedi.

Öyle haşin, öyle korku verici bir sesle konuşuyordu ki, hiç kimse, hatta kendisi bile Straziami'nin oğlunun o faltaşı gibi açılmış gözlerini düşündüğünden kuşkulanamazdı.

Han odasındaki delegenin kafası bomboştu. Kendinden de, komünizmden de memnun, çarçabuk uykuya dalmıştı. Ama komünistler uyurken bile nöbette olduklarından yüzünde hâlâ somurtuk bir ifade vardı.

Peppone, epeydir çekici örse indirip duruyordu, ama ne kadar hınçla vurursa vursun kafasını mengene gibi sıkan o düşünceyi söküp atamıyordu.

— Salak! -diye homurdandı kendi kendine-. Her şeyi berbat edecek!

Başını kaldırınca salağı karşısında buldu. Straziami boğuk bir sesle :

— Oğlumu korkuttunuz -dedi-. Bütün gece huzursuzdu. Şimdi yatıyor, ateşi yükseldi.

Peppone gözlerini işinden ayırmadan çekici indirip duruyordu.

— Kendi suçun... -dedi.

— Yoksul olmam kendi suçum mu?

— Emir almıştın. Parti emirlerine tartışmasız boyun eğmek gerekir.

— Önce aç çocuklar, sonra parti gelir.

— Hayır, Parti her şeyden önce gelir.

Straziami cebinden bir şey çıkarıp örsün üstüne koydu.

— Kartımı geri veriyorum. Artık Parti üyesi olduğumu değil, bu, özel olarak göz hapsinde tutulduğumu ifade ediyor.

— Straziami, konuşma biçimini beğenmiyorum.

— Canımın istediği gibi konuşurum. Ben dayak yeme pahasına kazandım özgürlüğümü, kolay kolay elimden kaçırmam.

Peppone çekici bırakıp elinin tersiyle alnını sildi. Straziami eski kavga arkadaşlarındandı. Aynı açlığı, aynı umudu, aynı umutsuzluğu paylaşarak omuz omuza savaşmışlardı.

— Davamıza ihanet ediyorsun -dedi.

— Davamız, özgürlük davası değil mi? özgürlüğümden vazgeçersem o zaman davamıza ihanet etmiş olurum.

— Biliyorsun, seni çıkarmak zorunda kalacağız sonra. İstifa etmene izin yok. Kartını geri verirsen partiden çıkarılırsın.

— Biliyorum. Bugün fazla mızıkçılık eden, üç ay öncesinden Partiden atılmış gösterilir. Bir düşün, ne yüzle başkalarına iki yüzlü diyebiliyoruz. Hoşça kal, Peppone. Ne yazık ki artık bana düşman gözüyle bakacaksın, oysa ben seni hâlâ dostum sayıyorum.

Peppone, Straziami'nin arkasından uzun uzun baktı. Sonra kendini toparladı, yüksek sesle bir küfür savurarak çekici köşeye fırlattı. Gidip işliğin arasındaki bahçeye oturdu. Straziami'nin Partiden atılması zorunluluğu bir türlü aklma yatmıyordu. Sonunda ayağa fırladı.

— Bütün suç o Allahın belâsı papazda. Ben ona yapacağımı bilirim.

Peppone geldiğinde, «Allahın belâsı papaz» oturmuş, bazı eski kâğıtları karıştırıyordu. Peppone kızgın kızgın :

— Yaptığını beğeniyorsun, değil mi? -dedi-. En sonunda bir adamımızın canını yaktın.

Don Camillo merakla baktı.

— Seçimler mi zihnini bulandırıyor?

— İftihar et! Toplum düzeninizin sıkıntıdan başka bir şey vermediği bir adamın, şimdi de, adını kötüye çıkardın.

— Başkan yoldaş, hâlâ anlayamıyorum.

— Şimdi anlarsın. Eğer Straziami Partiden atılırsa bil ki senin yüzündendir. Onun bu kadar yoksul olmasından yararlanıp aklını çeldin, Amerika'dan gelen o murdar yiyecek paketini kabul ettirdin ona. Parti delegemiz bunu sezdi, kendi evinde suçüstü yakaladı Straziami'yi. Yiyecekleri pencereden atıp suratının ortasına da bir yumruk indirdi.

Peppone'nin adamakıllı heyecanlandığı belliydi. Papaz :

— Sakin ol Peppone... -dedi.

— Hıh! Sakin olacakmışım! Straziami'nin oğlunu görecektin ki bir... Düpedüz tabağından yemeği alınmıştı. Nasıl bakıyordu babası dövülürken. Gel de sakin ol sen, içinde biraz duygu varsa.

Don Camillo bembeyaz kesildi, ayağa kalktı. Parti delegesinin neler yaptığını kelimesi kelimesine anlatmasını söyledi Peppone'ye. Dinledikten sonra işaret parmağını Peppone'nin suratına doğru sallayarak bağırdı :

— Sahtekâr herif!

— Sensin sahtekâr. Çünkü halkın açlığından yararlanıp oy avcılığı yapıyorsun.

Don Camillo şöminenin köşesinde duran demir çubuklardan birini aldı.

— Bir daha ağzını açarsan öldürürüm seni! Ben hiç kimsenin açlığından yararlanıp dolap çevirmedim. Elimde dağıtılacak yiyecek paketleri var, bunları hiç kimseden esirgemiyorum. Ben yoksul halkın açlığıyla ilgilenirim, oylarıyla değil. Sahtekâr sizsiniz. Yalan dolan dolu basılı kâğıtlardan başka ne verebiliyorsunuz onlara? Üstelik bırakmıyorsunuz ki başkaları versin bir şeyler. Biri halka gereksindiği şeyleri verse onu oy avcılığıyle suçlarsınız, hele bir yandaşmız verileni kabul edecek olsun, halka ihanet etti diye damgalarsınız. Sizsiniz ihanet eden işte, başkalarının verdiğini de ellerinden alırsınız. Sonra da ben politika yapıyorum, propaganda yapıyorum, öyle mi? Straziami'nin oğlu da, gelmeğe cesaret edemeyen öbür yoksul yoldaşların çocukları da yiyecek paketlerinin Amerika'dan geldiğini bilmezler. Belki öyle bir yer olduğunu bile bilmezler. Yalnız şunu bilirler ki, gereksindiği yiyeceği dolandırıyorsunuz. Çocuklarını aç gören bir babanın bir parça ekmek çalmağa hakkı olduğunu sen söylemiştin, ama şimdi bunu Amerika'dan almasına karşı çıkıyorsun. Neymiş, Rusya'nın saygınlığı zedelenirmiş! Söyle bana, Straziami'nin oğlu Amerika'yla Rusya hakkında ne bilir? Uzun bir süreden beri gördüğü ilk doğru dürüst yemeği ye-

mek üzereyken, ağzından lokmasını aldınız. Sizsiniz sahtekâr işte!

— Ben ne bir şey yaptım, ne de bir şey söyledim.

— Başkasının yapmasına göz yumdun. Daha da kötüsü, o başkası, bir çocuğun önünde, babasını döverken eli kolu bağlı kaldın. Bir çocuğun, babasına sonsuz güveni vardır. Onu çok güçlü, dokunulmaz biri sanır. O iki yüzlü delege Straziami'nin talihsiz çocuğunun en değerli hazinesini mahvetti; sen, sesini bile çıkarmadın. Bu akşam evine gelip, oğlunun önünde, seni dövsem hoşuna gider mi?

Peppone omuz silkti.

— Eh, hırsını alır, yatışırsın.

Don Camillo, öfkesinden mosmor kesilmişti.

— Evet! -diye bağırdı-. Hırsımı alırım ya.

Demir çubuğun iki ucunu kavradı, aslan gibi kükreyerek ikiye büktü.

— Dahası da var! -dedi-. Dostun Stalin'le seni şu demirin arasına sokarım. O zaman görürsün, ne kadar daha sıkabiliyorum.

Peppone kaygıyla uzun uzun baktıysa da, karşılık vermedi. Don Camillo dolabı açıp bir paket çıkardı, Peppone'ye uzattı.

— Eğer sırılsıklam aptal değilsen bunu ona götür. Ne Amerika'dan geliyor bu, ne İngiltere'den, hattâ ne de Portekiz'den. Evreni yönetmek için hiç kimsenin oyuna gereksinmeyen yüce Tanrının bir armağanı bu. İstersen kalan paketleri de aldır, kendin dağıt.

Peppone paketi paltosunun altına saklayarak mırıldandı :

— Peki, Smilzo'yla kamyonu gönderirim.

Kapıya dek gidip geri döndü. Paketi bir sandalyeye koydu, ikiye bükülmüş demir çubuğu aldı, doğrultmağa çalıştı. Don Camillo yan gözle bakarak :

— Yapabilirsen oyumu Halk Cephesi'ne veririm -dedi.

Peppone zorlanmaktan pancar gibi olmuştu. Çubuk bir türlü eski durumuna gelmiyordu, fırlatıp attı yere.

— Senin oyun gerekmez bize! -dedi. Paketi alıp yürüdü.

Straziami ateşin karşısına oturmuş, gazete okuyordu. Oğlu da yanına büzülmüştü. İçeri giren Peppone, masaya koyduğu paketi açtı.

— Bu sana -dedi çocuğa-, doğruca Tanrıdan geliyor.

Sonra Straziami'ye bir şey uzattı.

— Bu da senin. Örsümün üstünde bırakmışsın.

Straziami Parti üye kartını alıp cüzdanına yerleştirdi.

— Bu da mı Tanrıdan geliyor? -diye sordu.

— Her şeyi Tanrı gönderir bize -diye mırıldandı Peppone-. İyiyi de, kötüyü de. Kime ne düşeceğini bilemezsin. Bu kez talihliyiz.

Küçük çocuk ayağa fırlamış, masaya yayılan bir sürü güzel şeye hayranlıkla bakıyordu. Peppone :

— Korkma -dedi-, hiç kimse alamaz bunları elinden.

Öğleden sonra Smilzo kamyonla geldi.

— Reis gönderdi beni -dedi-. Alınacak bir şeyler varmış.

Don Camillo holde yığılı bekleyen paketleri gösterdi.

Smilzo son paketleri götürürken Don Camillo peşine düştü. Öyle güçlü bir tekme salladı ki arkasından, Smilzo paketlerin yarısıyle birlikte arabaya yükleniverdi.

— Bunu da Parti delegesine verdiğin listedeki adların yanına yaz! -dedi Don Camillo.

Smilzo şaşkınlıktan kurtulmağa çalışarak yanıt verdi :

— Seçim günü hesaplaşırız. Senin adın başka bir listemizin başında.

— Başka bir isteğin var mı?

— Hayır. Ama hâlâ anlamıyorum. Peppone de, Straziami de senin gibi yapmışlardı. Bütün bunlar sırf bir buyruğu yerine getirdim diye.

Don Camillo bir öğüt verdi :

— Yanlış buyruklar yerine getirilmez.

— Doğru -dedi Smilzo içini çekerek-. Ama yanlış olduğunu nasıl bilebilirim önceden?

Don Camillo'nun kafasında, ona rahat huzur vermeyen bir şey vardı. Önce bir hortlakla karşılaşmıştı. Direnme eylemi sırasında Peppone ve adamlarıyle dağda savaşırken ölmüş olması gereken bir delikanlıydı bu. Cenaze törenini Don Camillo bizzat yönetmiş, tabutla birlikte mezarlığa kadar gitmişti. Savaş bittikten sonra, bir gün kentte işte bu delikanlı, Don Camillo'nun gözüne ilişmişti, dipdiri, turp gibiydi.

Ama Don Camillo'yu huzursuz eden bu yürüyen ceset değildi. Başka bir şey daha keşfetmişti. O tabutun içinde bir ölü değil Almanlardan ele geçirilmiş bazı ganimetler vardı. Peppone'yle adamlarının Halkevini bu ganimetlerden elde ettikleri parayla yaptırdıklarını da öğrenmişti. Don Camillo bu kadarcık bir bilgi, bir de yürüyen cesetle karşılaşması sayesinde Peppone'yle arkadaşlarından köyün çocukları için yapılan Rekreasyon Merkezine alçak gönüllü bir bağış koparabilmişti. Böylece sorun kapanmıştı. Halkevi yapılmış, bitmiş; Rekreasyon Merkezinin salıncağı çocukların -özellikle, saatlarca küçük kuşlar gibi cıvıldayarak sallanan Peppone'nin oğlunun- başlıca

eğlencesi durumuna gelmişti. Ama her şey bir yana, Peppone'nin adamları, içinde ganimetler bulunan tabutu kimsenin dikkatini çekmeden nasıl kaçırabilmişlerdi mezarlıktan? Buydu Don Camillo'nun kafasını karıştıran.

Mezarlık bütün ilçe tarafından kullanıldığı için epeyce genişti. Törelere uygun olarak dört duvarla çevrilmiş, bir yanında kapı bırakılmıştı. Köyün dışındaydı. Duvarların dışa bakan yüzleri çıplak ve dümdüzdü, iç taraflarında ise mezar sıraları boyunca kemerler vardı.

Don Camillo bu gizi çözebilmek için Sherlok Holmes rolüne büründü. Mezarlığı incelemeğe gitti. Sol koldaki kemerin yarı yolunda, ikinci sırada ünlü bölmeyi buldu. Üstünde bir mermer levha, mermer levhada da sahte cesedin sahte adı vardı. Bölmeye arkasını verip, haçlarla bezenmiş çimenlere basa basa, ortadaki alana dek geldi. Ordan kapıya yönelip adımlarını sayarak yürüdü. Ertesi gün mezarlığın dışında, sol duvar boyunca uzanan patikaya çıktı göze görünmemeğe çalışarak. Adımlarını saya saya yürüdü yine. Saymayı bitirince yarım purosunu yakmak için durdu. Duvar asmalarla örtülmüş gibiydi. Ama dikkatli bir göz, yerden bir metre kadar yükseklikte, papazın dün incelediği bölmenin hizasına rastlayan bir noktada, sıvanın daha açık renkli olduğunu görebilirdi. Don Camillo'nun gözleri de dikkatliydi.

— İşte hazinenin çıkış yolu -dedi kendi kendine-. Buradan bir şey çıktığına göre, baş-

ka bir şey de girebilir elbette. Delik dediğin çift yönlü yol gibi çalışır.

Yürümeyi sürdürdü. Karakolun önünde biraz durup çavuşla çene çaldı. O gece polisler, mezarlığın duvarını, Don Camillo'nun açık renkli sıvayı fark ettiği yerinden delip o bölmeden bir ağır makineli, otuz sekiz hafif makineli, yirmi üç tabanca çıkardılar sessizce. Hepsi de öyle özenilerek yağlanmış, öyle pırıl pırıldı ki, kafası kızmış biri görse, hemen orada ve o anda «devrimin ikinci aşamasını» başlatmağa kalkışırdı. Haber geniş yankılar uyandırdı, büyük kentlerin gazetelerine bile geçti, ama silahlara sahip çıkan olmadı. Don Camillo da bu olayın sözünü etmemeğe dikkat ettiğinden yavaş yavaş öykü unutuluyordu. Kendisinden daha fazla bilgi isteyen çavuşa :

— Tanrı sana bir santim verirse, onu bir kilometre yapmağa çalışma -dedi-. Silahlar eline geçti, daha ne istiyorsun?

— Ben o kadarcıkla yetinmem. Yerini silahların aldığı ölü adamı da bulmam gerek.

— Anlıyorum ama umurumda bile değil o, çavuş. Silahlar çok daha önemli. Bir kere ateş edebilirler, değil mi? Ölü bir adam ne yapabilir ki?

Elbette Peppone hiç bir yorumda bulunmamıştı, ama içi, fare yutmuş bir adamdan daha huzursuzdu hemen hemen.

— Odur bu işi yapan! -diye bağırıyordu Brusco'ya-. İçinde kimse olmadığını bilmedik-

çe, kimin aklına gelir bir mezarı açıp bakmak. Ama burnundan fitil fitil getireceğim onun!

«O» dediği, elbette, hâlâ ihtiyatlı davranan Don Camillo'ydu. Yalnız, Halkeviyle Peppone'nin işliğinin duvarlarına birer ilan yapıştırmıştı, o kadar!

BULUNMUŞTUR

Yerel mezarlığın yakınlarında «Devrimin ikinci aşaması»nın cesedi bulunmuştur. Sahiplerinin polise başvurması.

Beş gün sonra köy halkı gözlerini açınca, bütün köyü büyük, sarı afişlerle kaplanmış buldular.

KAYIP

Bölge Yardım Kurulu tarafından, yoksullara dağıtılmak üzere papaz Don Camillo'ya gönderilen üç yüz kilo erzak ve konserve kaybolmuştur. Don Camillo bunları bulursa, asıl sahiplerine vermesini rica ederiz.

İmza : Köyün Yoksulları

Bütün hırsızlara ölüm!

Don Camillo hiddetle karakola koştu.

— Şikâyetçiyim! -diye bağırdı-. Hepsinden, tek tek şikâyetçiyim, dava edeceğim onları! Bu ne rezalet!

Çavuş sordu :

— Kimden davacısınız? İlan «Köyün Yoksulları» diye imzalanmış?

— Yoksullar, ha! Köyün iti kopuğu işte! Peppone'yle çetesinin marifeti bu.

— Olabilir. Ama bu sizin iddianız yalnızca. Haydi bir dilekçe yazın da kovuşturma yapalım.

Don Camillo evine doğru yürümeğe başladı, meydandan geçerken gözüne ilişen ilk ilanı çekip kopardı, yırttı, paramparça etti. Bisikletli bir adam bağırdı :

— Sen yırt bakalım, ama güneş balçıkla sıvanmaz.

Saçı başı karışık, üstü başı perişan bir kadın, alaylı alaylı seslendi arkasından :

— Papazın göbeğine bakın, göbeğine! Yoksullardan aşırdığı yiyeceklerle amma da şişmiş.

Don Camillo yoluna devam etti. Biraz ileride karşısına Filotti çıktı.

— Siz de gördünüz benim gibi, değil mi Bay Filotti?

Filotti sükûnetle cevap verdi :

— Evet, gördüm. Ama hiç kendinizi üzmeyin Aziz Peder. Kendinizi temize çıkarabileceğinizden eminim. Ben sizin yerinizde olsam, bu erzakı dağıttığım kişilerin listesiyle alındılarını gösteren bir ilan asardım.

— Ne erzakı? Neyin alındısı?

— Bölge Yardım Kurulundan gelen erzak.

— Erzak merzak gelmedi! Böyle bir kuruldan bile haberim yok!

— Allah Allah! Nasıl olur?

— Basbayağı olur, gerçeğin ta kendisi bu. Bir zırnık bile gelmedi bana hiç bir yerden!

— Bak şu işe! Demek bütün bu masalı

uydurmuşlar ha, inan inanabilirsen. Ama mademki siz söylüyorsunuz, doğrudur...

Don Camillo biraz daha ilerde Bay Borghetti'yle karşılaştı. Gözlükleri burnunun ucuna düşmüş, ilanı okumaktaydı. Başını sallayarak :

— Zaman kötü, Don Camillo -dedi.

Matbaacı, yaşlı Barchini basımevinin kapısındaydı.

— Ben basmadım -dedi-. İşi bana verselerdi sana söylerdim. Nedir şu erzak işi Don Camillo? Hani Piskopos'tan bir şeyler gelecekti, onlar mı?

Tam o sırada Peppone'nin kamyonu geçiyordu. Direksiyondaki Smilzo bağırdı :

— Afiyetler olsun!

Herkes güldü.

Don Camillo öğle yemeği yememişti. Saat üçte, hâlâ, gözlerini tavanın kirişlerine dikmiş yatıyordu. Saat dörtte kilise alanında öfkeli bağrışları duyuldu bir kalabalığın. Don Camillo kalktı, ne olduğunu anlamak için dışarıya bir göz attı. Çok büyük kalabalık vardı dışarıda, tahmin ettiği gibi kadınları koymuşlardı ön sıralara. Çoğunun yüzü yabancı geldi Don Camillo'ya. Smilzo'nun kamyonla geçişini hatırladı.

— Bu andavallıları çevredeki köylerden toplamışlar -dedi kendi kendine-. Hiç kuşkusuz işlerini iyi düzenliyorlar.

— Yiyeceklerimizi isteriz! Kahrolsun halkı sömürenler! -diye bağırıyordu kadınlarla çocuklar.

Don Camillo pencereden bağırarak karşılık verdi :

— Bende size verilecek bir şey yok, hiç kimseden bir şey gelmedi bana. Alçakça bir yalan hepsi!

— Gözümüzle görmek istiyoruz! -diye bağırdı bir kadın, yumruğunu ona doğru sallayarak-. Gizlediğin bir şey yoksa görelim haydi!

Kalabalık, papaz evinin kapısına doğru bir atılım yaptı. Don Camillo pencereden çekildi, gidip av tüfeğini indirdi duvardan, yatağının üstüne koydu. Sonra yine dışarıyı seyretmeğe başladı. Çavuş altı adamıyle birlikte papaz evinin kapısını koruyordu. Ama kalabalık gittikçe azıyor, içeriye girebilmek için bağrışıyorlardı. O anda Peppone ortaya atıldı.

— Susun! -diye bağırdı-. Bir şey söylemek istiyorum.

Kalabalık sustu, Peppone gözlerini pencereye çevirdi.

— Don Camillo -dedi-, Belediye Başkanı olarak konuşuyorum. İlandaki laflar doğru mu, yalan mı diye tartışmanın zamanı değil şimdi. Dolandırıldıklarını sanan bu insanlar karşı çıkmakta haklıdırlar. Kan dökülmesini istemiyorsan, bırak, bir heyet evi arasın. Bu heyette ben, Köy Kurulu, bir de çavuş bulunacak.

— Yaşa! -diye bağırdı kalabalık.

Don Camillo başını salladı.

— Görülecek bir şey yok -dedi-. Burası benim evim, kimseyi içeri sokmam. O ilan başın-

dan sonuna kadar yalan. Kutsal Kitap üzerine yemin ediyorum.

Kalabalıktan bir ses yükseldi :

— Bizden yürüttüğün erzakı sakladığın dolap üzerine yemin et! Öyle kolay kolay kurtulamazsın elimizden.

Don Camillo omuz silkip içeri çekildi. Kalabalık, polislerin üzerine yüklendi. Polisler neredeyse aralarında kaynayıp gidecekti ki, çavuş kendini toparlayıp bir el ateş etti havaya. Kalabalığın gerilemesiyle de polisler yeni bir savunma düzeni kuracak zamanı bulmuş oldular.

— Olduğunuz yerde kalın! -diye bağırdı çavuş-. Yoksa silah kullanmak zorunda kalacağım.

Kalabalık bir an durakladı, sonra yavaş yavaş yılmadan ilerlemeğe başladı. Polislerin rengi atmıştı, dişlerini sıkıp silahlarını omuzladılar. Olay tam bir faciaya dönmek üzereydi ki, Don Camillo elini kaldırarak bağırdı :

— Durun! Açıyorum kapıyı.

O, kapıyı açmcaya kadar otuz kişilik heyet hazır olmuştu. Peppone, Köy Kurulu, çavuş ve dört adamı. Bütün konsolları, yüklükleri, dolapları açarak; yerlere, duvarlara vurarak, kilerdeki bütün şişelerin, fıçıların içini yoklayarak, saçak altlarını, bacayı, odunluğu da inceden inceye denetleyerek; sıkı, titiz bir arama yaptılar. Aradıkları nesne küçücük bir iğne bile olsaydı bulmamalarına olanak yoktu. Evde görebildikleri bütün yiyecek, mutfaktaki üç yumurta, bir somun ekmek, küçük bir parça peynirle

kilerin tavanına asılı iki bütün salam, iki asma kabağı dolusu da domuz yağıydı. Don Camillo kollarını kavuşturmuş, umursamaz bir tavırla bekliyordu. Yatakları da elden geçirdikten sonra çan kulesiyle kiliseyi aramak istediklerini söylediler. Çavuş bembeyaz kesildi, ama Don Camillo yol gösterdi, kilise deposunu, günah çıkarma hücrelerini, mihrabın altını aramalarına izin verdi. Hiç bir şeye dokunmadılarsa da, her deliğe burunlarını sokmaktan geri kalmadılar. Sonunda zahmetlerine değecek hiç bir şey bulamadan evden çıktılar. Bir süre konuştular kalabalıkla, sonra alan boşaldı.

Don Camillo akşam yemeği de yemedi. Bir süre yatağında yatıp, gözlerini tavanın kirişlerine dikti. Onları göremez olunca kalkıp kiliseye geçti, mihrabın önünde diz çöktü.

— Teşekkür ederim Efendimiz... -diye mırıldandı.

Karşılık yoktu. Ne zaman böyle olsa Don Camillo'yu bir ateş basar, Hazreti İsa durumuna acıyıp da, «Artık yeter» deyinceye kadar ekmek - su perhizine yatardı. Oysa bu kez ne ekmek, ne de su koymuştu ağzına. Ne yapsın, kalktı odasına döndü. Odasında biri köy alanına, diğeri papaz evinin bahçesine bakan iki pencere vardı. İkincisi hâlâ ardına kadar açıktı, önüne kuruması için bir çarşaf asılmıştı günün erken saatlarında. Çarşafı içeri aldı. Duvarın dış yüzüne çakılmış üç çiviyle onlara asılı üç makineli tüfek çıktı ortaya. Tüfekleri içeri çekti, bir çuvala koydu. Sonra kilere gidip salam-

lardan biriyle asma kabaklarını indirdi. Salamlardan yalnız biri domuz etiyle doluydu, kabakların ikisinde de makine yağı, yağın içinde de mermiler vardı. Onları da çuvala doldurdu, bahçe duvarından atlayıp tarlalarm arasından ırmağa dek yürüdü. Orada bir kayığa bindi; küreklere sarıldı. Çevrede ada diye bilinen küçük toprak parçacığını geçince çuvalı sulara bıraktı. Ondan sonra dönüp mihrabın önünde diz çöktü.

— Teşekkür ederim Efendimiz -diye fısıldadı-. Şimdi attığım şeyleri onlara buldurmadığınız için teşekkür ederim. O şeylerin peşindeydiler. Onları bulup ortalığı velveleye vermek istiyorlardı. Yalnız kendim için değil, kilisenin saygınlığını da kurtardığınız için teşekkür ederim.

— Pekâlâ Don Camillo. Ama daha önce kaç kez söylememiş miydim, at onları diye?

Don Camillo içini çekti.

— İşte şimdi neredeyse çırılçıplak kaldım. Elimde eski bir av tüfeği var yalnız, o da olsa olsa bir baykuşu korkutur, ama daha büyüğünü asla. Nasıl koruyacağım kendimi?

— Dürüstlüğünle, Don Camillo.

— Hayır -dedi papaz-, bugün kendiniz de gördünüz ki dürüstlük korumuyor insanı. Peppone'yle çetesi aslında neyi aradıklarını gayet iyi biliyorlardı. Ya diğerleri? Hırsız olduğumu ileri süren o iftira yüzünden bağırıyorlardı bana. Dürüstlüğümün hiç bir yardımı dokunmadı. Yarın da dokunmayacak. Silahları elden çıkardığımı bilmiyorlar, saygınlığımı kırma plan-

ları da suya düştüğünden kıran kırana savaşı sürdürecekler. Ama ben...

Göğsünü gerdi, iri yumruklarını sıktı. Sonra gevşedi, başı önüne düştü, yerlere dek eğilerek :

— Ben hiç bir şey yapmayacağım -dedi-. O yalan şimdiye dek dallanıp budaklanmıştır. Artık «yoksulların yiyeceğiyle göbek büyüten papaz» olarak tanınıyorum.

Bunları söylerken bütün gün yemek yemediğini hatırladı. Kiliseyi o gece için kapayıp, papaz evinin kilerine yollandı. Bu gecikmiş akşam yemeğinde bir iki dilim salam yemek niyetindeydi. Ama bıçağı sert bir şeye rastladı. Acı acı gülümseyerek mırıldandı kendi kendine :

— İşe yarar salamı silahlarla atmışım meğer, bana da içi mermi dolu olanı kalmış.

Küçük bir parça peynirden oluşan hüzünlü bir yemekten sonra yatağına yattı. O sırada Peppone, kendi odasının karanlığı içinde, Don Camillo'nun tamtakır dolabını düşünüyordu : Üç yumurta, bir somun ekmek, bir parça da peynir. Yatağında dönüp duruyor, ama gözüne uyku girmiyordu. Sonra kilere asılı iki salamı hatırladı.

— Neyse, bir iki lokma da salam yiyebilir... -diye mırıldandı kendi kendine ve rahatlamış bir vicdanla uykuya daldı.

Uluslararası politika makinesinin bir parçası olan «Atlantik Paktı» hakkında tartışmaların alıp yürüdüğü günlerdi. Bu pakt herhalde adını «dediği» ile «ettiği» arasındaki okyanusun enginliğine borçluydu. Peppone bu işin bizzat kendisini küçük düşürdüğü kanısındaydı. Amerikalı «barış kundakçıları»na o derece öfkelenmişti ki, elinde olsa Amerika Birleşik Devletleri'ne, bir an bile gecikmeden savaş ilan ederdi. İşte Don Camillo, burnunu bir dua kitabına sokmuş geçerken, Peppone bu durumdaydı. Öfkesinden ateş saçıyordu. İşliğinin kapısından öyle bir küfür salladı ki duyanın tüyleri diken diken olurdu. Don Camillo durdu, yumuşak bir sesle sordu :

— Bana mı seslendin?

— Tanrıya söylüyordum -dedi Peppone, tehditkâr bir edayla-. Kendini Tanrı mı sanıyorsun yoksa?

— Hayır, sanmıyorum. Ama Tanrının seni dinleyecek zamanı olmadığından, bana söyle söyleyeceğini.

Peppone Amerika'ya savaş ilan etmemek için kendini zor tutar bir durumda olmasına karşın, elinde yerden aldığı bir çelik kabloyla

ta burnunun dibine kadar sokulmuş bulunan Don Camillo'ya saldırıp hır çıkarmak istemedi. Elinde böyle bir avadanlık bulunan bir papaz tarafından takdis edilmenin ne gereği vardı? Omuz silkmeyi yeter buldu. Hem de, bereket versin, tam o sırada bir traktör korna çalarak gelip aralarında durdu. Peppone sürücünün yakınmalarını dinlemeğe koyuldu. Sürücü :

— Bir bozukluğu var -diyordu-. Motor benzin kusuyor, tekliyor. Ayarına bir bakmak gerekecek.

Peppone, Belediye Başkanlığı yanında köyün makine onarımcısıydı. Aslında yalnız köyün değil bütün çevrenin en iyi ustası oydu. Her türlü makinede mucizeler yaratabilirdi. Yalnız, bu kez traktör Fordson markaydı. Peppone çekicinin sapıyla «Made in U. S. A.» yazılı levhayı göstererek ters ters baktı.

— Amerika'yla aram açık benim -dedi-. Eğer bu hurda yığının onarılmasını istiyorsan, git, papaza başvur. O pek içli dışlıdır Amerikalılarla.

Don Camillo yürüyüp gidiyordu ki durdu, yavaş yavaş geri döndü. Cüppesini çıkarıp dua kitabı ve şapkasıyla birlikte sürücüye verdi. Kollarını sıvadı, motoru kurcalamağa başladı. Bir çift pense istedi sürücüden, adam araç kutusundan çıkarıp verdi. Don Camillo birkaç dakika daha çalıştı, sonra doğruldu :

— Çalıştır bakalım -dedi.

Adam marşa bastı.

— Oo! Saat gibi işliyor -dedi mutlulukla-. Zahmetinize karşılık borcumu öğrenebilir miyim Peder?

— Bir kuruş bile istemez -dedi Don Camillo-. Marshall Planının içindedir.

Biraz sonra traktör çekip gitti. Peppone bakakalmıştı. Don Camillo dua kitabını burnuna yaklaştırıp açtı. O sayfadaki bir tümceyi göstererek sordu :

— Şunu oku söyle bana, ne demekmiş?

Peppone omuz silkti. Mırıldandı.

— Latincem o kadarına yetmez.

— Öyleyse eşeğin birisin! -dedi Don Camillo soğukkanlılıkla, yürümesini sürdürerek. Burnuna makine yağı bulaşmıştı ya, övünüyordu onunla.

Gerçi bu önemsiz bir olaydı ama, Peppone'nin huzurunu iyiden iyiye kaçırmıştı. O akşam sadık partilileri Halkevinde bir toplantıya çağırdı. Avaz avaz haykırarak, bu ne idüğü belirsiz Atlantik Paktı'mn imzalanmasına karşı halk kütlelerinin tepkisini gösterecek bir şeyler yapılması gerektiğini anlattı. Sonunda :

— Bir yeri işgal edip yönetimine el koymalıyız -dedi-. Gözle görülür bir protesto olmalı bu.

— Reis -dedi Smilzo-, zaten Halkeviyle Belediye binasını işgal etmiş durumdayız. Ayrıca çocuklarımız okulu, ölülerimiz de mezarlığı işgal ettiler. Kala kala bir kilise kaldı geriye.

— İstemez, sağol -dedi Peppone-. Diyelim ki işgal ettik, sonra ne yapacağız? Vatikan'daki-

lerle ilâhi söyleme yarışına mı tutuşacağız? Hayır, bütün halka yararı dokunabilecek bir yeri işgal etmeliyiz. Brusco, çaktın mı ne demek istediğimi?

Brusco şıp diye anlayıverdi.

— İyi -dedi-, ne zaman eyleme geçiyoruz?

— Hemen şimdi. Bütün herkes geceyarısından önce hazır olmalı. Saat ikide sıra sıra yürümeye başlasınlar. Saat beşe kadar bütün ada elimize geçmiş olmalı.

Tam köyün orada, ırmak öyle genişliyordu ki sanki denizden bir parçaymış gibi görünüyordu. Ada olarak tanınan yer buradaydı işte. Bu bir ada değildi aslında. Kıyının on beş metre açığında, kıyıya paralel olarak uzanan sekiz yüz metre boyunda, ensiz bir toprak parçasıydı. En alçak yerinden, çamurlu, hemen hemen suyla kaplı bir dil ya da geçitle karaya bağlıydı. Ada ekilip biçilmiyordu. Kavak yetiştiriliyordu öylesine. Daha doğrusu kavaklar kendiliğinden büyüyüp gidiyordu. Arada sırada toprak sahibi uğrayıp, kesilip satılacak ağaçları işaretliyordu bir bıçakla.

Peppone'yle yardakçıları burayı dillerine dolayalı çok olmuştu. Özel mülkiyeti bir yana atıp bir kooperatif çiftliği olarak geliştirmek için en uygun örnek bulurlardı burayı. İşgal eylemi hep bir başka güne ertelenip duruyordu, ama işte zamanı gelmişti.

Bu tarihî karar gecesinde Peppone bağırıyordu :

— Atlantik Paktı'na kendi öz «Polar Paktı»mızla karşı çıkacağız!

Herhalde bu kez «Polar»* sözcüğü her zamanki anlamlarının dışındaydı, Po ırmağından alınmıştı. Gerici Latin asıllı değil, düpedüz yerel ve proleterce bir deyimdi. Halkın gözünü boyamak için, kiliseyle el ele verip Latinceyi kullanan Julius Ceasar ve eski Romalıları bir yana atmanın zamanıydı artık. Hiç olmazsa, Peppone, kendi buluşu olan parti gazetesinin adına, **Polar'ın Sesi**'ne, etimoloji bakımından karşı çıkan birine böyle karşılık vermişti.

— Etimoloji'nin modası geçti artık -demişti adama-. Her sözcük yepyeni bir başlangıç oluyor.

Neyse, «Polar Paktı» uygulandı. Ertesi sabah saat yedide Don Camillo'ya, Peppone'yle adamlarının adayı işgal ettikleri bildirildi. «Adam» dediklerinin çoğu kadındı gerçi, ama yine de kavak ağaçlarını olanca hızlarıyle, birbiri arkasına kesip yere indiriyorlardı. Ağaçların, tüyleri yolunmuş tavuk boynuna benzeyen, en uzununa çektikleri Kızıl Bayrak, nisan rüzgârında, gayet mutlu dalgalanıyordu.

Haberci, Don Camillo'ya :

— Başları belâya girecek -dedi-. Biri kentten özel polisi çağırmış. Peppone karayla bağlantı sağlayan dar geçiti kazdırıyor. Orada süresiz olarak tutunacağını söylüyormuş. Siz bir

* «Polar» sözcüğü Latince «polus» yani «kutup» sözcüğünden gelip «kutupla ilgili» demektir. Çev.

şeyler yapmazsanız, işin sonu nereye varır, bilmem?

Don Camillo, adanın bir çamur deryası olduğunu bildiğinden, ayağına kaba bir pantolonla lastik çizmeler geçirdi, sırtına da bir avcı ceketi giydi.

Peppone, tam orada, geçitin kazıldığı yerde bacaklarını iki yana açmış, işi yönetiyordu. Önce Don Camillo'yu tanıyamadı, sonra da tanımazlıktan gelmeğe çalıştı, sonunda dayanamayıp patladı :

— Düşman kampında casusluk etmek için mi kılık değiştirdin?

Don Camillo, yarı beline kadar çamurlara batarak set boyunca yürüdü, geçidi aşıp Peppone'nin karşısına dikildi.

— Durdur bu işi Peppone! -diye yalvardı-. Kentten polis geliyormuş. Şimdi yoldadır.

— Gelsinler bakalım! Buraya geçmek isterlerse Amerikan donanmasını ödünç almaları gerekecek.

— Peppone, adayla kıyının arası on beş metre bir şey. Kurşun erişebilir.

— İş oraya varırsa, kıyıyla adanın arası da on beş metre. Bizim de kurşunumuz var.

Don Camillo anlıyordu, Peppone gerçekten güç durumdaydı. Onu bir kıyıya çekip :

— Dinle -dedi-, istediğin kadar budala olmak, budalaca davranmak kendi bileceğin bir iş. Ama öbür zavallıları niye karıştırıyorsun çılgınlığına, ne hakkın var buna? Hapse girmek

istiyorsan kal burda, savaş. Öbürlerini de kendinle birlikte götürülmeğe zorlayamazsın.

Peppone bir iki dakika düşündükten sonra bağırdı :

— Başkaları nasıl isterlerse öyle yaparlar. Ben hiç kimseyi zorlamıyorum. Direnmek isteyen burada kalabilir.

Geçidi kazmakta olan adamlar durup kürekle rine dayandılar. Ana yoldan motorların homurtusu geliyordu kulaklarına. Don Camillo yüksek sesle :

— Özel polisin cipleri -dedi.

Adamlar Peppone'ye baktılar.

— Nasıl isterseniz öyle yapın -dedi Peppone boğuk bir sesle-. Demokrasi her kişinin kendi iradesiyle davranmasına izin verir. Bu adada da demokrasi var!

Tam o sırada Smilzo'yla öbür yoldaşlar ortaya çıktı. Smilzo, Don Camillo'ya ciddî bir bakış fırlatarak :

— Yine mi Vatikan işe burnunu sokuyor? -diye sordu-. Sen buradan pılıyı pırtıyı toplasan iyi edersin Peder, buralarda hava ısınacak.

— Sıcaklık beni rahatsız etmez! -diye karşılık verdi Don Camillo.

Yoldan bir toz bulutu yükseldi. Kürekçiler :

— Geldiler! -diye bağırarak küreklerini attılar, kıyıya yollandılar. Peppone küçümseyerek baktı onlara.

Altı cip gelmişti topu topu. Polis müfettişi

ayağa kalkarak, adada çalılıkları kesen adamlara bağırdı :

— Haydi, yürüyün!

Adamlar işlerini sürdürüyorlardı. Müfettiş yardımcılarından birine döndü :

— Belki duymamışlardır -dedi-. Müzik çalın biraz!

Yardımcısı arka arkaya ateş etti havaya. Adalılar başlarını kaldırdılar. Müfettiş bağırdı :

— Yürüyün bakalım!

Peppone'yle sadık adamları geçitin ucunda toplandılar. Arkalarında çalışan adamlardan bazıları karşıya geçmişti. Kıyıya varınca, ciplerin arasından süzülüp sağa sola dağılıvermişlerdi. Bir düzine kadar inatçı, hâlâ çalıları kesiyordu. Peppone'yle adamları geçit boyunca bir duvar gibi sıralanıp, kollarını kavuşturup, beklediler.

— Haydi kımıldayın! Boşaltın burayı! -diye bağırdılar ırmağın kıyısından.

Kimse kımıldamadı, polisler ciplerinden inip kıyıda yürümeğe başladılar.

Peppone'nin boyun damarları şişmiş, dişleri kenetlenmişti. Ters ters söylendi :

— Bana ilk elini süreni boğazlarım.

Don Camillo, canlı duvarın bir parçası olarak, hâlâ orada, Peppone'nin yanı başındaydı.

— Allah aşkına bir çılgınlık yapma Peppone! -diye fısıldadı.

Peppone ürkütücü bir sesle sordu :

— Ne işin var senin burada?

— Görevimi yapıyorum. Düşünen bir yaratık olduğunu, bundan dolayı da her şeyi iyice düşünmen gerektiğini sana anımsatmak için buradayım. Haydi, yürü gidelim.

— Sen git! Ben yaşamım boyunca hiç kaçmadım ve hiç bir zaman kaçmayacağım.

— Ama yasa karşısındasın!

— O senin yasan, benim değil. Sen uy ona.

Polisler tam adanın karşısına, ırmağın kıyısına inmişlerdi.

— Haydi yürüyün! -diye haykırdılar.

Don Camillo, Peppone'nin koluna yapışmış, çekiştiriyordu :

— Gidelim!

— Ben sağ kaldıkça buradan ayrılmam. Bana ilk el sürenin de kafasını patlatırım.

Polis ihtarını yineledikten sonra çamurların içinde yürümeğe başladı. İnsan duvarıyle karşı karşıya geldiklerinde bir kez daha ihtar ettiler. Ama ne karşılık veren oldu, ne de kımıldayan.

Bir çavuş Peppone'nin yakasına sarıldı. İşin sonu adamakıllı kötüye varacaktı ya, Allahtan Don Camillo arkadan Peppone'nin kollarını sımsıkı yakalamıştı. Sıkılmış dişlerinin arasından :

— Bırak! -diye homurdandı Peppone.

Don Camillo'nun giydiği pantolon, bot ve ceket diğerlerininkinden farksızdı. Bu bakımdan polis sağa sola cop sallamağa girişince ilk vuruşlardan birini de o yedi. Öyle öfkelenmiş-

ti ki, neredeyse Peppone'yi koyverip saldırıcılardan birkaçına suyu boylatacaktı. Ama öyle yapmadı, gözünü bile kırpmadan sineye çekti sopayı. Kendisinin, Smilzo'nun, diğerlerinin kafalarına kafalarına indiriyorlardı. Kimseden çıt çıkmıyordu. Tek beden olmuş, dayanıyorlardı. Sonunda, kaya parçalarını taşır gibi, taşıyıp götürdüler hepsini. Yine, karşı koymak için ne ağzını açan oldu, ne de parmağının ucunu bile kımıldatan. Müfettiş homurdandı :

— Bu köyde herkes deli.

Geriye kalan adamlar da kayıklarla kaçtıklarından, o zamana dek adada hiç kimse kalmamıştı. Polisler ciplerine binip uzaklaştılar.

Don Camillo, Peppone ve diğerleri kıyıda sessizce oturmuş, suyu, budanmış kavak ağacının tepesinde dalgalanan kızıl bayrağı seyrediyorlardı. Smilzo :

— Alnınızda ceviz kadar bir şiş var peder! -dedi.

— Söylemene gerek yok -diye karşılık verdi Don Camillo-, acısını duyuyorum.

Kalktılar, köye döndüler. «Polar Paktı» da sona ermiş oldu.

DİLEKÇE

Don Camillo, her zamanki gibi purosunu tüttürerek, Low yolunda köye doğru ilerliyordu. Bir dönemeci döner dönmez Peppone'nin adamlarıyle burun buruna geldi. Beş kişiydiler, başlarında Smilzo vardı. Don Camillo merakla yüzlerine baktı.

— Bana saldırmayı mı düşünüyorsunuz? -diye sordu-. Yoksa kafanızda daha iyi bir plan mı var?

— Kışkırtma bizi zor kullanmaya! -dedi Smilzo. Sonra bir zarftan bir kâğıt çıkarıp açarak uzattı.

— Bu bir idam mahkûmunun son isteği için mi?

— Bu barış isteyen her kişinin imzalaması için -dedi Smilzo-. İmzalamazsan barış istemiyorsun demektir. Bundan böyle namuslu insanlarla savaş delileri açıkça ayırdedilecek.

Don Camillo kâğıdın başlığındaki güvercini inceledi, sonra :

— Ben namuslu bir adamım -dedi-. Ama bunu imzalamayacağım. Barış isteyen kişi imzasıyle tanıtlamak zorunda değildir görüşünü.

Smilzo yanı başında duran Gigo'ya döndü :

— Bunu politik bir eylem sanıyor -dedi- Ona göre bizim her yaptığımız işin bir politik yanı vardır.

Gigo söze karıştı:

— Bak, bu işte politika yok. Amacımız barışı korumak. Barış bütün partiler için yararlıdır. Atlantik Paktı'ndan çıkmamız için çok imza gerek. Eğer çıkamazsak, savaşa, ateşe boğacak bizi.

Don Camillo purosunun külünü silkeledi.

— Haydi bakalım -dedi-, işinize. Yanılmıyorsam daha başlamamışsınız bile.

— Elbette başlamadık. Listedeki ilk ad olma onurunu sana vermek istemiştik. Bu da olağan bir şey. Barış söz konusu olunca. kilise önümüze düşmeli.

Don Camillo kollarını iki yana açtı.

— Demek ki orada imzam olsun olmasın, kilisenin barış yanlısı olduğu yadsınmaz bir gerçek.

— Yani imzalamıyor musun?

Don Camillo başını salladı, yürüyüp gitti.

Smilzo kâğıdı zarfa koyarken acı acı konuştu:

— Böyle bir kilise olursa karşımızda üstelik, bir değil iki savaş bekliyor bizi.

Biraz sonra Peppone papaz evinin kapısındaydı.

— Politika bir yana -dedi-. Ben buraya Belediye Başkanı, yurttaş, aile babası, Hıristiyan ve de namuslu bir adam olarak gelmiş bulunuyorum.

— Ne kadar çok kişi böyle! -diye karşılık verdi Don Camillo-. Biraz fazla kalabalık. Sen Peppone olarak gir içeriye de gerisi dışarıda kalsın.

Peppone içeriye girip oturdu.

— Rezaletin son perdesi -diye söze başladı-. Eğer biz namuslu kişiler birlik olmazsak, dünyanın sonu felâkettir.

Don Camillo ciddî ciddî karşılık verdi.

— Ya, vah vah, çok üzüldüm. Yeni bir haber mi var?

— Sadece şu, biz barışı korumazsak her şey mahvolacak. Politikayı da, partileri de bir yana atıp birleşelim.

— İşte sana böyle konuşmak yakışır -dedi Don Camillo başıyle doğrulayarak-. Artık o cehennemliklerle ilgini kesme zamanıdır.

— Bu işe politika karıştırmayalım demiştim. Artık dünya çapında sorunları düşünelim.

Don Camillo onun ağzından böyle büyük düşünceler çıktığını hiç duymadığından şaşkınlıkla yüzüne baktı. Peppone sordu :

— Barış istiyor musun, istemiyor musun? Hazreti İsa'yla birlikte misin, yoksa ona karşı mısın?

— Çok iyi biliyorsun.

Peppone cebinden, Don Camillo'nun o gün daha önce görmüş olduğu zarfla kâğıdı çıkardı.

— Barış için savaşma sırası gelince, kilise en önde olmalı... - dedi.

Don Camillo başını salladı.

— Oyunun kurallarını değiştiriyorsun. Bu

işe politika karıştırmayacağımızı kendin söylememiş miydin?

— Ben yalnız bir yurttaş olarak buradayım -diye üsteledi Peppone.

— Peki öyleyse, ben de bir yurttaş olarak diğer yurttaşa söylüyorum ki, faka basmayacağım! -dedi Don Camillo ve Peppone heyecanla ayağa fırlarken de ekledi-: Çok iyi biliyorsun ki, ben bu kâğıdı imzalarsam bir sürü imza daha gelecek arkasından. Bensiz yalnız kendi adamlarına kalırsın, onların da birçoğu adını yazmayı beceremez. Artık nasıl olsa beni kandıramayacağını anlamışsındır. Sok o güvercini cebine de, büfeden iki bardak uzatıver bana. Yoksa sen de, güvercinin de, barış davan da geldiğiniz yere gidebilirsiniz.

Peppone kâğıdı cebine soktu. Gururla :

— Sen kendini dev aynasında görüyorsun ya -dedi-, istediğim bütün imzaları seninki olmaksızın da toplayabileceğimi göstereceğim sana.

Smilzo'yla diğer «barış çetesi» üyeleri dışarıda bekliyorlardı. Peppone :

— Dolaşmağa başlayın -dedi-. Ama bizimkilere en son gidin. Herkes imzayı basmalı. Barışı, gerekirse zora baş vurarak, korumamız lâzım.

Smilzo sordu :

— Reis, hapse girersem ne olacak?

— Hiç bir şey olacağı yok. İnsan hapiste bile davaya olağanüstü hizmet edebilir.

Bu sözler pek de iç açıcı değildi. Ama

Smilzo, Halkevinden alınan desteklerle güçlenmiş yardakçılarını ardına takıp yola koyuldu.

İnsanın yığınla kuru otu, bağı bahçesi, tarlası varsa; barış için bir imzacık isteyen, üstelik bu işe politika karıştırılmayacağına and içen birine hayır demesi, hemen hemen olanaksızdır. Zaten bir köyde ilk beş altı imza önemlidir. Bütün bölgeyi taramak birkaç gece sürdü, ama Tonini'den başka tartışma çıkaran olmadı. Ona kâğıdı gösterdikleri zaman «cık» demişti. Sormuşlardı :

— Sen barış istemiyor musun?

— Hayır -diye cevap vermişti kürek kadar elleri olan Tonini-. Savaşı severim işte. Bir sürü alçağı gebertir, havayı temizler.

O zaman Smilzo çok akıllıca bir görüş ileri sürdü.

— Ama biliyorsun ki, alçaklardan daha çok namuslu adam ölür elbette.

— Namuslu adamlar da daha çok umurumda değil.

— Ya sen kendin ölürsen?

— Bir kâğıt imzalayacağıma ölürüm daha iyi. Hiç değilse ölünce nereye gideceğini bilirsin.

Çete ilerlemeğe başladı, Tonini av tüfeğine sarılınca Smilzo telâşa gerek olmadığını söyledi.

Bundan başka her şey yolunda gitti. Peppone sayfalar dolusu imzayı görünce o kadar sevindi ki Halkevini titretecek güçte bir yum-

ruk indirdi masaya. Barış listesini köy nüfus kayıtlarıyle karşılaştırdı, tamamdı. Komşu köylerin belediye başkanları, gericiler engel oldukları için halkı elde edemediklerinden yakınıyorlardı. Bütün bir gün Castelina'da silahlar patlamış, Fossa'da yumruk yumruğa kavgalar gırla gitmişti. Smilzo'ya gelince, ilk beş altı imza sahibini yola getirmek için birer saat uğraşmıştı ama gerisini sızıltısızca kandırmıştı. Peppone :

— Belediye Başkanı olarak saygınlığımız yönünden çok mutluyum! -deyip kâğıtları toparladı, zaferinin tadını çıkarmağa gitti.

Peppone karşısına dikildiğinde Don Camillo kitap okuyordu.

— Kilisenin gücü hapı yutuyor -dedi Peppone-. İmzalamadığın için dünya demokrasileri adına teşekkür ederim sana. Senin imzan bunların yarısını bile sağlayamazdı. Papa'nın hali duman, vesselâm! -Sonra kâğıtları masaya yayarak ekledi- : Amerika'nın suyu kaynadı. Atlantik Paktı da işe yaramaz. Oy birliğiyle ona karşıyız çünkü.

Don Camillo listeyi özenle inceledi, sonra kollarını iki yana açtı.

— Söylemek istemezdim ama, bir imza eksik. Tonini'ninki. Bu durumda «oy birliği» olduğunu ileri süremezsin.

Peppone güldü :

— Bütün geriye kalanlar var. Sekiz yüze karşı birin ne değeri olabilir?

Don Camillo bir çekmece açtı, bazı kâğıtlar çıkarıp Peppone'nin önüne yaydı.

— Sende Paktın aleyhinde imzalar var, bende de lehinde.

Peppone'nin gözleri faltaşı gibi açıldı. Don Camillo :

— Rusya'nın suyu kaynadı -dedi-. Çünkü bende diğerleriyle birlikte Tonini'nin imzası da var.

Peppone kafasını kaşıdı. Don Camillo devam etti :

— Olağanüstü bir şey değil. Ben gündüz çalıştım, senin adamların da geceleyin, halk yumuşadıktan sonra dolaştılar. Aslına bakarsan, benim aldığım imzaların değerini sıfıra indirmek için sana imza verdiklerine memnunlardı. Kafasını duvara vurmak zorunda kaldığım için bu işten tek memnun olmayan Tonini'ydi. Ama benden size tavsiye, onun ardına düşmeyin. Başka bir dilekçeyi imzalamaktansa çekip vuracak birini çünkü.

Peppone kâğıtlarını aldı, gitti. Böylece, Don Camillo'nun köyünde, Tonini sayesinde, Amerika bir oy fazlasıyle zaferi kazanmış oldu.

Bir gün, Don Camillo'yla Peppone, aralarındaki önemsiz bir anlaşmazlığa, ikisini de karşılıklı olarak hoşnut edecek bir çözüm yolu bulmuşlardı. Belediye Başkanı, Papaza dönüp :

— Hayatta her şeyi bir faciaya çevirmenin anlamı yok! -dedi-. Sorunları akla, mantığa vurursak her zaman bir uzlaşmaya varabiliriz.

Don Camillo hararetle yanıtladı :

— Haklısın elbette. Kullanmayacak olsaydık Tanrı beyin verir miydi bize?

İki adam böyle bir hava içinde ayrıldılar. Birkaç gün sonra da vadide öyle bir şey oldu ki, özellikle komşusuyla kavgasız, gürültüsüz yaşaması söz konusu olunca, insanın düşünen yaratık olduğu su götürmez şekilde tanıtlandı. Önce, nasıl olsa, küçük dünyanın yerel coğrafyasını anlatmam gerekecek size, yoksa hiç bir şey anlamazsınız bu işten.

Po ırmağı zorlu yatağı içinde gönlünün dilediğince akıp giderken her iki yanından da sayısız dereler, kollarla beslenir. Tincone bu küçük derelerden biridir. İşte Po boyunca uzanıp giden Molinetto yolu küçücük Pieve ile La Rocca toplumlarını birbirine bağlar. Yol bir

noktada Tincone'yi keser. Bu nokta derenin koca ırmağa karıştığı noktadan ancak bir buçuk kilometre kadar uzaklıkta olduğundan hem dere hatırı sayılır genişliktedir, hem de oradaki köprü epeyce büyük bir yapıdır. Pieve ile La Rocca aralarında dümdüz bir sınır çizen Tincone'den beşer kilometre uzaklıktadırlar.

İşte öykünün topoğrafyası, aynı zamanda da millî eğitim sorununun patlak verdiği nokta budur. Her iki toplumun da hizmetinde olan okul La Rocca'daydı, bu da Pieveliler için önemli bir sorundu. Çocukları her gün on kilometre yol gitmeğe mecburdu, on kilometre de, dümdüz bir ırmak vadisinde bile olsa, on bin metre demekti. Her ne kadar çocuklar kestirmeden gitmekten kendilerini alamıyorlarsa da, asıl yol cetvelle çizilmiş gibi dümdüz olduğundan, kestirmeden gitmek her zaman daha uzun yoldan dolaştırıyordu onları.

Bir gün Pieveli kadınlardan kurulu bir kurul bütün ilçenin Belediye Başkanı bulunan Peppone'ye gelip sırf kendilerine ait bir okul sağlanıncaya dek çocuklarını okula göndereme-yeceklerini bildirdiler. O günlerde ilçenin kasasına fare düşse kafası yarılırdı. Üstelik yeni bir okul yapma masrafı bir yana, öğretmen aylıkları da iki katına çıkacaktı. Ali'nin külâhını Veli'ye Veli'nin külâhını Ali'ye giydirerek bir miktar parayı bir araya getiren Peppone, yeni okul binasını Pieve'yle La Rocca'nın yarı yolunda, Tincone üzerindeki köprünün yanına yaptırmağa karar verdi. Her iki toplum da ço-

cuklarını buraya gönderirdi. Ama işte bu noktada işler sarpa sardı. La Roccalılar :

— Köprünün bizden yana olan başında yapıldıktan sonra bize göre hava hoş -diyorlardı.

Pieveliler ise :

— Hepsi iyi, hoş -diyorlardı-, ama bizim yakada yapılmalı.

Doğruyu söylemek gerekirse iki taraf da haksızdı (ya da haklıydı diyebilirsiniz isterseniz). Çünkü tam yarı yol ne o yanda, ne bu yanda, köprünün ortasındaydı. Peppone her iki köyün kurullarıyla yaptığı uzun bir tartışmanın sonunda avaz avaz bağırdı :

— Okulu köprünün üstüne yaptırmamı istemiyorsunuz, değil mi?

— Belediye Başkanı sensin -diye karşılık verdiler-. Haklı bir çözüm yolu bulmak sana düşer.

— Bunun tek çözüm yolu, hepinizi köprüye götürüp, boyunlarınıza birer değirmen taşı bağlayıp, suya fırlatmaktır -dedi Peppone. O da pek haksız sayılmazdı.

— Yüz metre bu yanda ya da o yanda olması sorun değil -dediler-. Sosyal adalet söz konusu.

Böylece de Belediye Başkanını kesinlikle susturmuş oldular. Çünkü Peppone ne zaman «sosyal adalet» lafını duysa, sanki yaradılış mucizesine tanık oluyormuşçasına esas duruşa geçerdi.

O sıralarda işler kızışmağa başladı. La Roccalı birkaç çocuk, geceleyin, köprüye gidip ortasına kırmızı bir çizgi çektiler. Sonra da Pievelilerin kendi taraflarında kalmalarının sağlık bakımından daha iyi olacağım ilan ettiler. Ertesi gece Pieveli çocuklar kırmızıya koşut bir yeşil çizgi çekip evlerinde oturan La Roccalıların daha güven içinde olacaklarını açıkladılar. Üçüncü gece her iki köyün çocukları köprünün ortasına aynı anda vardılar. La Roccalılardan biri yeşil çizginin öte yanma tükürdü, Pievelilerden biri de kırmızı çizginin öte yanına tükürdü. Bir çeyrek saat sonra, çocuklardan üçü ırmağın içindeydi, beşinin kafalarında da ağır yaralar vardı. İşin kötüsü, sudaki üç çocuktan ikisi Pieveli, biri La Roccalıydı. Dengeyi sağlamak için bir La Roccalı çocuğun daha suya atılması gerekiyordu. Kafası yarılan beş çocuğun üçü La Roccalı, ikisi Pieveliydi. Demek ki bir Pieveli çocuk daha dövülmeliydi. Bütün bunlar hep sosyal adalet uğruna oluyordu elbette.

Yarılan kafalarla suya atılan çocukların sayısı günden güne artıyordu. Çok geçmeden yaşlısı, genciyle yetişkin adamlar bu sayıyı daha da kabarttılar. Sonra bir gün, köprüde gözlemci olarak bulunan Smilzo gerçekten kötü bir haberle çıkageldi :

— Pieveli bir kadınla La Roccalı bir kadın saç saça baş başa dövüştüler.

Doğrusu, böyle bir olaya kadın parmağı karışınca, gerçekten belâya çattınız demektir.

Her zaman kadınlardır kocanın, erkek kardeşin, sevgilinin, babanın ya da oğlun eline silahı tutuşturan. Politikanın başına belâdır kadınlar, ve ne yazık ki dünya işlerinin yüzde doksan beşi politikadır. Böylece bıçaklar kınından çıkar, kurşunlar vızıldamağa başlar.

— Bir şeyler yapmalı -dedi Peppone-, yoksa okula değil mezarlığa gereksinmemiz olacak.

Her ne kadar, serin bir mezarda sınıftakinden daha çok öğrenecek şey olduğu su götürmezse de, bu işin şakaya gelir yanı yoktu. Peppone de durumu ustaca idare etti. Po üzerinde yıllardır yatan eski bir yüzer su değirmeni vardı. İki köhne, büyük gemi teknesinin arasına değirmen çarkını koymuşlar, köprü gibi bir kulübeyle tekneleri birleştirmişlerdi. Peppone bunu Tincone üzerindeki köprünün orta kemerinin altına çektirdi. Köprü ayaklarına zincirletti. Gövdeleri iyice birleştirecek şekilde tadil ettirdi. İskelelerle ırmağın iki yakasına bağlattı. Böylece bir gün yeni yüzer okulun resmî açılışı yapıldı. Büyük kentten gelen gazetecilerle birlikte hatırı sayılır bir kalabalık hazır bulundu törende.

Sözünü etmeye değer bir tek kaza oldu burada. Altı yıldır üçüncü sınıfta döne döne başı dönen Beletti adında bir oğlan, öğretmenini kaldırıp suya attı, o kadar. Bu da Peppone'yi üzmedi.

— İtalya Akdeniz'in göbeğinde -dedi-. Herkes yüzme biliyordur.

Peppone'ye sinema oynatma tutkusu babasından geçmişti. Babasının da makineye motora aklı ererdi. Eskilerin çok iyi hatırladığı gibi, vadiye ilk biçerdöğeri o getirmişti. Gençler sinema oynatmakla biçerdöğer arasında ilgi kuramayacaklarından bize gülebilirler. Ama bugünün gençleri beyinlerine telefon numaraları basılı doğan cahil yaratıklardır. Hele tutkular konusunda çamura yatmakta olan bir manda kadar incelik gösterebilirler ancak.

Eski günlerde elektrik gücü kentlere özgü bir lükstü. Sinema makinesi de elektrikle çalıştığından taşra halkının film görme olanakları yoktu. Ama Peppone'nin babası biçerdöğeri çalıştıran buhar makinesine bir dinamo bağlamış, tarla işi olmadığı zamanlarda, iki öküz koşarak köy köy dolaşıp film göstermişti. Aradan öyle çok zaman geçti ki, bugünün gençleri herhalde iki öküzle çekilen buhar makinesini gözlerinde canlandıramazlar. Yeşil boyalıydı bu, pırıl pırıl, şahane pirinç şeritlerle bezenmişti. Koskocaman bir volan dişlisi, bir yerden bir yere giderken indirilen upuzun bir bacası vardı. Koku yapmaz, gürültü çıkarmazdı. Ayrıca olağanüstü bir düdüğü vardı.

Yani Peppone'nin film gösterme hevesi kalıtım sonucu kanında bulunuyordu. Yeni yapılan Halkevinin salonu hizmete hazır olur olmaz ilk önce bu işi düşündü. Güzel bir sabah, köy uyanınca her yanı ilanlarla kaplanmış buldu. Ertesi Pazar sinema mevsimi açılıyordu Halkevinde.

Gel gelelim, Don Camillo'nun babası dere tepe dolaşıp film göstermeyi aklından bile geçirmemişti. Ama kendisi, bir süredir, Rekreasyon Merkezine bir sinema makinesi almakta kararlıydı. Peppone'nin ilanları canını sıktı. Pazar günü müthiş bir fırtınayla bardaktan boşanırcasına yağan yağmur bir dereceye dek avuttu onu. Merakından o gece saat ona kadar oturup bekledi. Sonunda arkadaşı Barchini paçasından sular sızarak ama gayet sevinçli çıkageldi.

— Halkevinde yalnız yersiz yurtsuz, serseri takımmdan birkaç kişi vardı -dedi-. Uzakta oturanlar yağmur yüzünden gelemedi. Dahası var, ışıklar bir yanıp bir sönüyordu. Çaresiz gösteriyi durdurdular. Peppone öfkesinden çatlayacaktı nerdeyse.

Don Camillo mihraba gidip Hazreti İsa'nın önünde diz çöktü.

— Teşekkür ederim Efendimiz... -diye söze başladı.

— Niçin, Don Camillo?

— Bir fırtına gönderdiniz, elektriği kestiniz.

— Don Camillo, elektriğin kesilmesiyle ne

ilgim var benim? Ben marangozum, elektrikçi değil. Fırtınaya gelince, gerçekten inanıyor musun ki, Ulu Tanrı sırf Peppone sinema oynatmasın diye rüzgârları, bulutları, yıldırımları, şimşekleri işe koşacak?

Don Camillo başını önüne eğdi, mırıldandı :

— İnanmıyorum aslında. Biz insanlar, işimize gelen her şey sanki yalnız bizi sevindirmek için olmuş gibi, Tanrıya şükrederiz.

Gece yarısı fırtına dindi, ama sabaha karşı saat üçte öncekinden daha şiddetli olarak yeniden başladı. Don Camillo müthiş bir gürültüyle uyandı. Hiç bu kadar büyük bir gümbürtüyü, bu kadar yakından duymamıştı. Pencereye koşup dışarıya bir göz atınca, ağzı açık, bakakaldı. Kilise kulesinin tepesine yıldırım düşmüş, dilim dilim yarmıştı. Olay bunca basitti işte, ama Don Camillo'ya göre bu öyle inanılmaz bir şeydi ki hemen Hazreti İsa'ya anlatmağa koştu. Heyecandan sesi titreyerek :

— Ya Hazreti İsa! -dedi-. Kilise kulesine yıldırım düştü.

Hazreti İsa sakin sakin cevap verdi :

— Anlıyorum Don Camillo. Fırtınada yapılara böyle yıldırım düştüğü çok görülür.

Don Camillo üsteledi :

— Ama kilise bu!

— Evet, söylemiştin Don Camillo.

Don Camillo çarmıha gerili İsa'ya bakıp, üzüntüyle kollarını iki yana açtı.

— Bunun ne gereği vardı? -diye sordu acı acı.

— Fırtına sırasında bir kilise kulesine yıldırım düşmüş. Şimdi Tanrı kalkıp da senin gözünde kendini temize çıkarmağa mı çalışmalı? Daha biraz önce bir fırtına gönderip komşuna zarar verdiğinden teşekkür ediyordun ona. Şimdiyse aynı fırtına sana zarar verdiği için sitem ediyorsun.

— Bana zarar vermedi -dedi Don Camillo-, Tanrının evine zarar verdi.

— Tanrının evi sınırsız ve ebedîdir. Evrendeki bütün gezegenler yanıp kül olsa, Tanrının evi varlığını sürdürür yine de. Bir kilise kulesine yıldırım düştü. Bunu düşünüp bunu söylemekle yetinmeli herkes. Yıldırımın da bir yere düşmesi gerek, değil mi?

Don Camillo Hazreti İsa'yla konuşuyordu ama, bütün bu konuşma sırasında, kulenin harap durumuydu düşüncelerinde ağır basan.

— O yıldırım kesinlikle uzak kalmalıydı buradan -dedi.

Hazreti İsa onun üzüntüsü karşısında merhamete gelip tatlılıkla inandırmağa çalıştı yine :

— Kendini topla, Don Camillo, iyice düşün. Tanrı evreni yarattı. İçinde her öğenin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak, ayrılmaz bir şekilde diğerlerine bağlı bulunduğu evren kusursuz, düzenli bir sistemdir. Evrende olagelen her şey gereklidir, önceden öngörülmüştür. Eğer bu yıldırım o zaman, tam o yere düşme-

seydi evrenin düzeni bozulurdu. Bu kusursuz bir düzendir. Yıldırım bu zamanda, bu yere düştüyse uygun ve doğru olan bir şeydir. Tanrıya şükretmeliyiz bunun için. Evrende yer alan her şey için Tanrıya şükretmeliyiz. Çünkü her şey O'nun yanılmazlığını, yaratıcılığının kusursuzluğunu doğrular. Yıldırım bir santim bile o yana ya da bu yana değil, tam yerine düşmeliydi. Kusur, kuleyi yapmak için bu yeri seçen insanlardadır. Pekâlâ birkaç yüz metre öteye yapabilirlerdi.

Don Camillo hasara uğramış olan kulesini düşündü, bir acı çöktü içine.

— Eğer evrende olagelen her şey önceden yazılmışsa, Tanrı iradesinin bir tecellisiyse, aksi halde sistem kusursuz olamıyorsa, kule birkaç yüz metre öteye değil şimdi bulunduğu yere yapılmalıymış öyleyse -dedi.

— Evet, birkaç yüz metre öteye yapılabilirdi, ama o zaman insanlar farkında olmadan Tanrının yasasını çiğneyeceklerdi. Tanrı buna izin vermezdi.

Don Camillo karşı çıktı :

— Öyleyse serbest irade yok demektir.

Hazreti İsa büyük bir yumuşaklıkla sürdürdü konuşmasını :

— Vah o insana ki, öfke, üzüntü ya da cinsel coşku yüzünden içinin ta derinlerinde bulunan bilmemesi olanaksız şeyleri unutur. Tanrı insana doğru yolu gösterir, ama o yolu izleyip izlememek insanın kendi elindedir. Tanrı o sonsuz iyiliğiyle onu yanlış yolu seçmekte özgür

bırakır ki, sonradan pişmanlık getirip, hatasını kabullenip ruhunu kurtarsın. Fırtına sırasında bir kilise kulesine yıldırım düşmüş. Yıldırımın oraya düşmesi gerekliydi, öyleyse kuleyi oraya yapan adam suçlanmalıdır. Aynı zamanda kulenin şimdi bulunduğu yere yapılması da gerekliydi ve insanlar bunun için Tanrıya şükretmelidir.

Don Camillo içini çekti.

— Ey Hazreti İsa, size şükrediyorum. Ama sizin yardımınızla kulenin tepesini yenileyebilirsem, bir de paratoner koyacağım oraya.

— Evet, Don Camillo, Tanrı oraya bir paratoner koyman gerektiğini yazdıysa elbette koyarsın.

Don Camillo başını eğdi. Sonra günün ilk ışıklarıyle birlikte kulenin hasarını daha yakından görmek için yukarıya tırmandı.

— Tıpı tıpına -dedi kendi kendine sonunda-, kule tam şimdi bulunduğu yere yapılmalıymış!

Çok geçmeden halk kuleyi görmek için alana toplanmağa başladı. Bardaktan boşanırcasına yağan yağmurun altında hiç konuşmadan, şaşkın şaşkın bakıyorlardı. Alan dolunca Peppone de adamlarıyla birlikte göründü. İte kaka yol açıp kalabalığın en önüne geçti, bir zaman durup manzarayı seyretti. Sonra ciddî bir tavırla parmağını gökyüzüne uzattı :

— İşte Tanrının gazabı kendini gösterdi. Yaptığınız boykotlara Tanrının karşılığı bu.

Yıldırımlar Tanrının istediği yere düşer, böylece de onun bir amacı gerçekleşmiş olur.

Don Camillo papaz evinin penceresinden dinliyordu. Peppone onun orada olduğunu fark etti, kalabalığa gösterdi.

— Papazın hiç sesi çıkmıyor! -diye bağırdı-. Çünkü yıldırım kendi kilisesine düştü. Eğer bizim Halkevimize düşseydi neler söylemezdi.

Smilzo da Don Camillo'ya bakıp bağırdı :

— Bu Tanrının savaş delilerine karşılığıdır! Yaşasın Mao Tse-tung!

— Yaşasın Barış, yaşasın Emekçiler Konfederasyonu! -diye bağırdı yardakçıları da.

Don Camillo içinde kabarıp taşmak üzere olan şeyleri söylemeden önce elli ikiye kadar saydı. Sonra da hiç bir şey söylemedi. Yarısı içilmiş bir puro çıkardı cebinden, yaktı. Peppone bağırdı :

— Şuna bakın! Kartaca yanarken Neron keyif çatıyor!

Tarihten verdikleri bu biraz yanlışça örnekten sonra gururlu bir hava içinde yürüyüp uzaklaştılar.

Akşama doğru Don Camillo mihraba gitti acılar içinde. Duasının sonunda :

— Efendimiz -dedi-, bu alçakların sizin ilâhî gazabınızdan söz etmeleri deli ediyor beni. Evrenin düzenini bozmayı aklımdan bile geçirmem ama, bu sabahki küfürlü laflarından sonra düşünüyorum da, yıldırım onların Halkevine düşseydi hak yerini bulmuş olurdu. Küfürleri Tanrının gazabını üzerlerine çekmeğe yeterliydi.

Hazreti İsa sakin sakin cevap verdi :

— Bu tutarsız konuşmanla kendini küçük düşürüyorsun Don Camillo. Yalnızca bir köy kulübesinin dört duvarını yıktırmak için o yücelerin yücesi Tanrıyı rahatsız etmeğe nasıl cüret edersin? Tanrına karşı biraz daha saygılı olmalısın Don Camillo!

Don Camillo papaz evine döndü. Kısacık bir yoldu, ama geceleyin birkaç adımlık bir uzaklık içinde bile neler olabileceği kestirilemezdi. Yağmur durmamıştı, gece yarısına doğru büsbütün hızlandı. Saat birde, bir gece önce ortalığı alt üst eden fırtına yine başladı, saat ikide de bir yıldırımın gümbürtüsü bütün köy halkını uyandırdı. İkiyi on geçe herkes ayaktaydı. Köy alanındaki bir yapı yanıyordu çünkü. Bu yapı Halkeviydi. Don Camillo oraya vardığında alan halkla doluydu, ama Smilzo'yla arkadaşları yangını bastırmışlardı. Tavan çökmüş, ahşap kısımların çoğu harap olmuştu. Geriye kalan da için için yanan bir kül yığınıydı. Don Camillo sanki bir rastlantıymış gibi Peppone'nin karşısına çıkıverdi. Teklifsizce :

— Temiz iş -dedi-. Yıldırım ne yaptığını biliyora benziyor.

Peppone arkasını döndü. Don Camillo :

— Bir yarım puro buyur! -dedi.

— Sigara kullanmıyorum -dedi Peppone sertçe.

— Çok haklısın. Halkevi yeterince duman tüttürüyor. Ama özür dilerim, sen puro içmezsen ben nasıl «Kartaca yanarken Neron keyif

çatıyor!» diyebilirim? Ayrıca aklında bulunsun, Kartaca değil Roma'ydı o.

— Bak buna sevindim. Umarım bütün papazlarıyla birlikte yanmıştır!

Don Camillo başını salladı, yüksek sesle ciddî ciddî konuştu :

— Tanrının gazabını üstüne çekmemeliydin. Bu sabah sarf ettiğin dine karşı saygısız sözlerin, başına neler getirdiğini görüyorsun, değil mi?

Peppone öfkesinden kuduruyordu. Don Camillo :

— Sakin ol -dedi-, Marshall Planı size yardım edebilir.

Peppone yumruklarını sıkıp Don Camillo'nun karşısına dikildi.

— Çatı birkaç gün içinde onarılmış olacak! -diye bağırdı-. Hiç bir plana gereksinmemiz yok. Biz kendimiz yapacağız.

Don Camillo sesini alçaltarak :

— Aferin Bay Başkan! -dedi-. Bu arada bir taşla iki kuş vurabilirsin. Halkevine para ayırtmak için Köy Kurulunu topladığın zaman kilise kulesinin onarımını da aradan çıkarabilirsin.

— Ben yaşadıkça bu iş olamaz! Git senin Amerikalılarından iste. Halkevi kamu yararına çalışır, kilise ise özel bir kuruluştur.

Don Camillo yarım purosunu yaktı.

— Esaslı bir yıldırımdı -dedi-. Benimkinden çok daha güçlüydü. Olağanüstü bir gürültü çıkardı, hasarı da büyük oldu. Birisi bilimsel

açıdan incelemeli bunu. Polis çavuşuna söylesem iyi olur

— Kendi pis işlerine bak sen -dedi Peppone.

— Benim işim sana kilise kulesini onartmak.

Peppone pek sert baktı. Sonra kenetlenmiş dişlerinin arasından konuştu :

— Peki ama bir gün bunun acısını çıkarırım senden.

Don Camillo papaz evine doğru yollandı. Artık görülecek ya da konuşulacak bir şey kalmamıştı. Doğruca eve gitmeğe niyetlendi, ama Hazreti İsa'nın kendisini beklediğini biliyordu. Yarı karanlık kilisede gidip önüne diz çökünce, Hazreti İsa sertçe sordu :

— Halkevine yıldırım düştüğü için bana teşekkür etmeyecek misin Don Camillo?

— Hayır! -dedi Don Camillo başını önüne eğerek-. Yıldırım düşmesi Tanrının yarattığı doğa düzeninin bir parçasıdır. Eminim ki, Tanrı yalnızca zavallı bir köy papazını sevindirmek için rüzgârları, bulutları, yıldırımları, şimşekleri yerinden oynatıp bir köy kulübesinin dört duvarını yerle bir etmez.

— Çok doğru. Aynı zamanda, nasıl olur da Tanrı bir fırtınadan yararlanıp Halkevinin damına bir bomba fırlatır? Böyle işler ancak zavallı bir köy papazının aklına gelebilir.

Don Camillo kollarını iki yana açtı.

— Evet Efendimiz. Ama bu utanılacak eylemim bile Tanrının bir lütfunu gösteriyor.

Zavallı köy papazı, şeytana uyup, Halkevinin damına bir bomba atmamış olsaydı, tavan arasına saklı olan dinamit sandığı havaya uçmayacak, hâlâ bir tehlike oluşturacaktı orada bulunması. Şimdi hem tehlike giderildi, hem de zavallı köy papazı kilise kulesini yolunca yordamınca eski durumuna getirmenin yolunu bulmuş oldu. Üstelik de Tanrının adını hafife alan biri hak ettiği cezaya çarptırıldı.

— Yaptığın işin doğru olduğundan emin misin Don Camillo?

— Hayır, Efendimiz. Tanrı insanı doğru ya da yanlış yolu seçmede özgür bırakmıştır. Ben yanlış bir iş yaptım, itiraf ediyorum. Tövbe edeceğim.

— Şimdiden tövbekâr olmadın mı?

— Hayır Hazreti İsa -diye fısıldadı Don Camillo-. Henüz çok erken. Biraz zaman vermenizi rica etmem gerek.

Hazreti İsa içini çekti, Don Camillo da yatmağa gitti. Suçlu vicdanına karşın kütük gibi uyudu. Düşünde kilise kulesinin tepesinde parlayan altın bir başlık gördü. Uyanınca gördüğü düşü hatırladı. Ama çok önemli bir şeyi unutmuştu. Onun için yine uykuya daldı. Bu kez düşünde, parıldayan başlığın üzerinde mükemmel bir paratoner vardı.

Köyün hem basımevcisi hem de kırtasiyecisi olan Barchini bir süredir hastaydı. Yerini alacak kimse de yoktu dükkânda. «İşveren»i de «işçi»si de tek kişicikten ibaret işlerdendi onunki. Don Camillo kilise dergisini bastırmak için kentten birini bulmuştu. Provaları görmeğe gittiğinde biraz makinelerin arasında dolaşıp oyalandı.

Şeytan hiç bir şeye, hiç kimseye saygısı olmayan alçağın biridir. Dalaverelerini, yalnız gece kulüpleriyle öbür (sözüm ona) günah yuvalarında değil, namuslu adamların çalıştığı yerlerde de çevirir. Bu kez de şeytan bir adamın zarf kâğıt başlıkları bastığı makinenin yanı başında pusuya yatmıştı, onun için Don Camillo sokağa çıktığında enikonu rahatsız hissetti kendini. Ama mademki insan doğası zayıflığıyla tanınmıştır ve mademki en saygıdeğer köy papazının bile mayasında bu doğa bulunur biraz, köye döndüğünde, cebinde belli bir siyasî partinin başlığını taşıyan beş altı mektup kâğıdı bulan Don Camillo'nun elinden ne gelebilirdi ki?

Birkaç gün sonra kent damgalı, taahhütlü bir mektup alan Peppone şaşırdı. Zarfın arka

sındaki Franchini adını hiç duymamıştı. Ama içinden çıkan kâğıdın başlığı ilgisini uyandırmağa yetti.

Sevgili Yoldaş,

Elbette, Amerikalıların son hainliğinden, o iğrenç Atlantik Paktının, üye devletleri, siyasî partilerini göz altında tutarak, barış uğrundaki çabaları kundaklamaya zorlayan gizli maddesinden zaten haberdardınız. Polis peşimizde olduğundan zarfın üstüne partimizin adını yazmak, özellikle polise duyurmak istediğimiz bir şey olmadıkça düpedüz budalalıktır. Zamanı gelince bu gibi yazışma kurallarıyla ilgili ayrıntılı bilgileri alacaksınız.

Bugün size bütünüyle gizli, nazik bir işten söz etmek için yazıyoruz. Kapitalistlerle kilisenin çalışmaları savaşa yöneliyor. Barış tehlikede. İyiliğe çevrili gücüyle savunmada yalnız kalan Sovyetler Birliği eylemci dostlarının yardımını bekliyor.

Sovyetler Birliği Batı dünyasının girişeceği büyük-saldırıya karşı hazırlıklı bulunmalıdır. Kutsal davamız barış, sarsılmaz imanlı, mesleğinin ustası, eylem uğrunda kendini disiplin altına sokmağa hazır insanlara gereksiniyor. Yoldaş, sizden o kadar eminiz ki, Siyasal Eylem Özel Kurulu oy birliğiyle sizin bu kutsal göreve katılmanızı kararlaştırdı. İşte size göğsünüzü kabartacak, sizi sevince boğacak bir haber: Rusya'ya gönderileceksiniz! Teknik yetenekleriniz barış davasının hizmetinde olacak orada.

Sosyalist Anayurt bu Barış Gücü'nün üyelerine bir Sovyet yurttaşının hak ve Barış ayrıcalıklarını ve-

recek. Bu noktayı Rus yoldaşlarımızın cömertliğinin yeni bir örneği olarak dikkatinize sunuyoruz.

Yola çıkış günüyle, yanınıza almanız gereken şeyler hakkında bilgi verilecek yakında. Uçakla yolculuk edeceksiniz. İşin önemi bakımından, bu mektubu yok etmeniz, yanıtınızı zarfın üstündeki ad ve adrese göndermeniz emrediliyor. Dikkatli olun. Kutsal barış davası her zamankinden daha çok şey bekliyor sizden artık. Çok ivedi yanıt bekliyoruz...

Peppone, yaşamında ilk kez, bir parti buyruğuna karşı geldi. Mektubu yakmadı. Kendi kendine «Şimdiye dek Partiden aldığım en belirli övgü mektubu.» dedi. «Böyle bir tarihî belgeyi elden çıkaramam. Eğer salağın biri değerimden kuşku duyacak olursa, bunu burnuna dayar çuvallatırım. Yazılı bir laftan daha güçlü hiç bir şey olamaz.»

Mektubu birçok kez okudu, ezberledi. «Gerçekten çok sıkı çalıştım, ama, bu da çok büyük bir armağan.» dedi kendine. Ah, bir de mektubu başkalarına gösterebilseydi! «Şimdi, ben de aynı şekilde, tarihî deyimler kullanarak öyle bir karşılık yazayım ki, okuyanın gözünden yaş getirsin.» diye düşündü. «İlkokul üçüncü sınıftan ayrıldım ama yine de yüreğimi dolduran duyguları anlatabilirim onlara.» O akşam bodruma kapanıp yanıtı hazırladı.

Yoldaş,

Barış Gücü'ne seçilmek, içimi gururla doldurdu. Partiden gelecek yeni buyrukları bekliyorum. Gitmek için fevkalade sabırsızlanırken, kırmızı göm-

lekli Garibaldi gibi, bir sosyalist naraşıyla cuvap veriyorum : «Itat ediyorum!» Şindiye kadar heç bir lütuf dilememiştim sizden ama şincik diliyorum. Müsade edin de ilk giden ben olim.

Peppone okudu bunu. Biraz noktalamaya, biraz da cilâya gereksinmesi vardı ama birinci yazılış olarak kötü değildi hani. Yeterli zaman vardı, ertesi gün ikinci bir taslak yapabilirdi. Bu iş aceleye gelmezdi. Parti gazetelerinde editörün bir notuyla yayınlanan çeşidinden bir mektup yazmaktı önemli olan. Üç taslakla bu işi kıvırabileceğine aklı kesiyordu.

Bir akşam, Don Camillo değirmen yolunda purosunu tüttürüp ilkbaharın güzelliklerini hayran hayran seyrederek yürürken, Peppone'yle karşılaştı. Biraz havadan sudan söz ettiler, besbelli Peppone'nin dilinin altında bir şeyler vardı. Sonunda dayanamadı :

— Bana bak -dedi-. Seninle bir dakika erkek erkeğe konuşmak istiyorum. Bir papazla bir erkek gibi değil.

Don Camillo durdu, dik dik baktı.

— Böyle eşek gibi konuşmakla talihsiz bir başlangıç yaptın! -dedi.

Peppone sabırsızca bir hareket yaptı.

— Politikayı bir yana bırakalım! -dedi-. Erkek erkeğe konuşalım. Rusya hakkında neler düşündüğünü anlatır mısın bana?

— Bunu kırk bin kez söyledim şimdiye dek.

Peppone üsteledi :

— Burada biz bizeyiz, hiç kimse kulak misafiri olamaz. Bir kezcik politik propagandayı unutup açık yürekli olabilirsin, değil mi? Haydi söyle bakalım, nedir Rusya'nın durumu?

Don Camillo omuz silkti.

— Ben nereden bileyim Peppone? Hiç orada bulunmadım ki. Okuduklarımdan başka bir bildiğim yok. Gidip görmüş olsaydım bir şeyler söyleyebilirdim. Ama elbette sen benden daha iyi bilirsin.

— Biliyorum elbette. Herkesin rahatı yerinde, herkesin bir işi var orada. Hükümet halkın elinde, yoksullar sömürülmüyor. Gericilerin, bunun aksine söyledikleri her şey yalandır.

Don Camillo ters ters baktı.

— Bütün bunları biliyorsun da, bana niçin soruyorsun?

— Erkek erkeğe konuşunca neler söyleyeceğini görmek için yalnız. Yoksa bir papaz olarak çok dinledim seni şimdiye dek.

— Ben de her zaman senin bir yoldaş olarak konuştuğunu duydum. Bari erkek erkeğeyken neler söyleyeceğini öğrenebilir miyim?

— Yoldaş olmak, erkek olmak demektir. Yoldaş olarak da, erkek olarak da düşüncem aynıdır.

Bir süre yürüdüler, sonra Peppone gene saldırıya geçti :

— Kısacası sen diyorsun ki, Rusya'da her kişi aynen buradaki gibi refah içinde.

— Ben böyle bir şey söylemedim. Madem-

ki sen öyle diyorsun, itiraf edeyim, ben de aynı düşüncedeyim Elbette dinî konular dışında.

— Anlaştık öyleyse. Peki ama neden herkes bunca konuşuyor, yazıyor Rusya'ya karşı?

Don Camillo kollarını iki yana açtı.

— Politika... -dedi.

— Politika! Politika! -diye söylendi Peppone-. Amerika da gırtlağına kadar batmış politikaya. Ama hiç kimse bu kadar sert konuşmuyor Amerika hakkında.

— İnsan şahsen gidip Amerika'yı görebilir, değil mi? Buna karşılık pek az kişi Rusya'yı ziyaret edebilir.

Peppone, Rusya'nın dikkatli davranması gerektiğini anlattı. Sonra Don Camillo'nun kolunu yakalayıp durdurdu.

— Dinle... -dedi-. Erkek erkeğe elbette. Diyelim ki birisi Rusya'da iyi bir iş buldu. Ne salık verirsin ona?

— Peppone, çok zor bir soru...

— Erkek erkeğe dedim, peder. Açık yüreklilikle konuşacak kadar cesaretin olduğundan eminim.

Don Camillo başını salladı.

— Öyleyse açık konuşayım. İyi bir iş söz konusuysa, gitmesini salık verirdim.

Ne anlaşılmaz şeydir şu yaşam. Akla vurursak, Peppone'nin sevinçten havalara uçması gerekirdi. Ama Don Camillo'nun karşılığı onu hiç de memnun etmemişti. Eliyle şapkasına dokunup uzaklaşmağa başladı. Birkaç adım attıktan sonra durdu, geriye döndü.

— Vicdan sahibi bir insan olarak, birisine hiç bulunmadığın bir yere gitmesini nasıl salık verebiliyorsun?

— Senin sandığından daha çok bilgim var bu konuda. Herhalde farkında değilsindir, sizin gazeteleri de okurum ben. Yazarlarınızın kimileri Rusya'yı görmüşlerdir.

Peppone sert bir dönüş yaptı.

— Ah, şu gazeteler! -diye homurdanarak yürüdü gitti.

Don Camillo sevinç içindeydi. Öyküyü Hazreti İsa'ya anlatmak için acele acele kiliseye yollandı.

— Kendini tam bir açmaza düşürdü, Efendimiz -dedi-. Gitmeyeceğini söylemek isterdi, ne var ki, partideki durumu bakımından bu onuru geri çevirmeyi göze alamıyor. Onu biraz yüreklendireyim de karşı durabilsin diye bana geldi. Şimdi büsbütün eli kolu bağlandı, bu işin içinden nasıl çıkabileceğini bilemiyor. Söz aramızda, onun yerinde olmak istemezdim doğrusu.

— Tanrı izin verseydi bile, ben de senin yerinde, yani bir günahkârın yerinde olmak istemezdim -diye karşılık verdi Hazreti İsa.

Don Camillo'nun ağzı bir karış açık kaldı Kekeleyerek itiraz etmeğe çalıştı :

— Olup olacağı, güzel bir şaka yaptım ona.

— Bir şaka ancak bir kimseye acı çektirmezse ve onun acı çekmesiyle eğlenilmezse şakadır -diye azarladı onu Hazreti İsa.

Don Camillo başını önüne eğip kiliseden çıktı. İki gün sonra Peppone başka bir mektup aldı.

Sevgili Yoldaş,

Bazı beklenmedik karışıklıklar nedeniyle, siz de, Barış Gücü'nün diğer üyeleri de, şimdilik Rusya'ya gidemeyeceksiniz. Sizi düş kırıklığına uğrattığımız için bizi bağışlayın. Ama şimdi bulunduğunuz yerde kalarak da barış davasına çok iyi hizmet edebileceğinize inanıyoruz.

Bilinmeyen biri, gecenin karanlık örtüsü altında, kiliseye kocaman bir mum getirmişti. Hiç kimse bilemiyordu onun kim olduğunu. Yalnız, Don Camillo akşam duası için içeri girdiğinde, mumu, çarmıha gerili İsa'nın yanıbaşında yanar bulmuştu.

Don Camillo, Peppone'nin işliğine girdiğinde onu bir köşede gazetesini okurken buldu.

— Çalışma insanı yüceltir -dedi-. Ama aşırı gitmemeye dikkat etmeli.

Peppone doğrulup bir baktı, tükürmek için başını yana çevirdi, sonra yine okumağa koyuldu. Don Camillo bir sandığm üstüne oturdu, şapkasını çıkarıp alnının terini sildi, sakin sakin konuştu :

— Asıl önemli olan da iyi sportmenliktir.

Tam o sırada Smilzo içeri girdi. Yarış bisikletini o kadar hızlı sürmüştü ki, soluk soluğaydı. Don Camillo'yu görünce bir parmağını şapkasına götürdü.

— Selam Kardinal Hazretleri! -dedi-. Kilisenin, hâlâ karanlık çağların bulutlarıyla kaplı kafalar üzerindeki etkisi, sosyal gelişimi frenliyor.

Peppone kımıldamadı. Don Camillo mendiliyle yelpazelenmeğe devam ederken, göz ucuyle Smilzo'ya bakabilmek için başını belli belirsiz yana çevirdi.

Smilzo yere oturup sırtını duvara dayadı, sustu. Birkaç dakika sonra, ceketini bir omzuna atmış, şapkasını geriye yıkmış Straziami

çıkageldi. Duruma bir göz atarak kapının yanına dikildi, dışarıyı seyre daldı. Onun arkasından gelen de Lungo oldu. Tezgâhın üstündeki el araçlarını bir yana çekip oraya oturdu. Aradan on dakika geçti. Beş adamda görülebilen tek canlılık işareti, Don Camillo'nun yelpazelenmesiydi. Birdenbire Peppone gazeteyi dertop edip fırlatıp attı.

— Hay kör şeytan! -diye söylendi kızgın kızgın-. Hiç kimsede sigara yok mu?

Yelpazelenmeğe devam eden Don Camillo'dan başka kimsede tek kımıltı yoktu. Peppone ona dönüp sertçe sordu :

— Sende de mi yok? Sabahın köründen beri tek sigara içmedim.

— Ben de sana güveniyordum. Tam iki gündür tütün kokusu bile duymadım.

Peppone boş bir teneke kutuya tekmeyi yapıştırdı.

— Kendin istemiştin bunu! -diye bağırdı- Şu senin De Gasperi hükümetinden memnunsundur inşallah.

— Oturup gazete okuyacağına çalışsaydın, sigara paran olurdu.

Peppone kasketini yere çaldı.

— Çalış! Çalış! Çalış! Hiç kimse iş getirmezse nasıl çalışabilirim? Halk biçerdöğerlerini onartacağına ekinlerini orakla biçiyor. İki aydır tek iş çıkmadı kamyonuma da. Nasıl sağlayacağım geçimimi?

— İşini ulusallaştırsana -dedi Don Camillo soğukkanlılıkla.

Smilzo parmağını kaldırarak gayet ciddî konuşmağa başladı :

— Marshall Planı halkın düşmanıdır. Proletaryanın lafa değil, toplumsal reformlara gereksinmesi var.

Peppone ayağa kalktı, bacaklarını iki yana açarak Don Camillo'nun karşısına dikildi.

— Şu Allahın belâsı mendilinle yelpazelenmeği bırakmayacak mısın artık! -diye bağırdı-. Anlat bakalım bize, şu senin seçtiğin hükümet genel greve karşı ne yapacak?

— Bana sorma -dedi Don Camillo-. Bütçemden gazete parası ayıramıyorum. Geçen ay, dua kitabımdan başka hiç bir şey okuyamadım.

Peppone omuz silkti.

— Olup bitenden habersiz olmak işine geliyor -dedi-. Gerçek şu ki, halka ihanet ediyorsunuz.

Don Camillo yelpazelenmeyi bırakıp yumuşak bir sesle sordu :

— Ben mi ihanet ediyorum?

Peppone başını kaşıdı, köşesine gidip elleriyle yüzünü kapayarak oturdu. Yarı karanlık işliği sessizlik kapladı yeniden. Hepsi parti genel merkezinin ilan ettiği genel grev hakkındaki düşüncelerine döndüler. Parti ileri gelenlerinin halk yararına sağladıkları başarıları anlatan bültenler yayınlanmış, broşürler dağıtılmış, afişler asılmıştı her yere. İşte bütün bunların sonucu olarak, Don Camillo'nun küçük dünyasında yaşam durmuştu, insanlar aç kalmıştı. Günler uzamış gibiydi sanki, halkın sabrı tüke-

niyor, Don Camillo da kaygılandıkça kaygılanıyordu.

— Irmağın öte yakasında çalışabilecek insanlar varken, tutup grevi seçmişler çalışmak yerine! -dedi Don Camillo-. Böyle bir zamanda buna cinayet denmez de ne denir?

Diplomatça, Peppone'nin bölgesinin dışındaki komşu ilçeye getirmişti sözü. Orası önemli bir tarım merkeziydi. Bütün vadide olduğu gibi, orada da, çiftçiler kemerlerini sıkıp çürüyen harmanlarını seyretmek zorunda kalmışlardı işçi bulamadıklarından.

Peppone başını kaldırıp bağırdı :

— Grev işçilerin tek silahıdır. Onu ellerinden almak mı istiyorsun? Niçin savaştık biz direnme eyleminde?

— Savaşı daha çabuk yitirmek için.

Böylece savaşın suçunu kimin yüklenmesi gerektiğini tartışmaya başladılar, bu da oldukça uzun sürdü. Sonra Lungo'nun motosikletine biraz benzin doldurdular, Smilzo'yla Lungo binip gittiler. Don Camillo da papaz evine döndü.

Geceyarısı ırmakta bir kayık belirdi sessizce. İçinde, tulum giymiş, elleri yüzleri yağa bulanmış, makinist kılıklı beş adam vardı. Üçü enikonu geniş omuzluydu. Irmağın epeyce aşağısında karşı kıyıya yanaştılar. Boş tarlalar boyunca bir buçuk kilometre kadar yürüdükten sonra, kendilerini büyük çiftliklerden birine götürmek için bekleyen bir kamyona bindiler. Çiftlikte ahırları temizleyerek işe başladılar önce, sonra inekleri sağdılar. Yalnız beş kişi ol-

dukları halde, sanki bir tabur insanmış gibi çalışıyorlardı. Tam ineklerin işini bitiriyorlardı ki, birisi soluk soluğa gelip uyardı onları :

— Grev gözcüleri!

Gözcüler tenekelerle sütün teslime hazır durumda sıralandığı kapıda görününceye dek beşlerin öbür kapıdan çıkabileceği zaman ya vardı ya yoktu. Gözcülerin başı tenekelerden birine bir tekme savurarak bağırdı :

— Şimdi size tereyağı nasıl yapılır, öğreteceğim! -Sonra adamlarına dönüp ekledi- : Birkaçınız tenekelerin gerisine göz kulak olun, diğerleri benimle gelsin de, şu grev kırıcılara bir ders verelim.

Sonra tehditkâr bir tavırla beşlerin üzerine yürüdü. Ama geniş omuzlu üç kişinin ellerindeki demir çubuklar sekiz kişiye bedeldi. Daha ufarakça olan ikisiyse, civa gibi, ele avuca sığmıyor, ellerinden geleni yapıyorlardı. Çok geçmeden gözcüler yaralarını sarmak için geri çekildiler. Üç saat geçmemişti ki, düpedüz bir ordu geldi yardımlarına. Beşler saldırıyı karşılamak için yabaları kavrayınca yeni düşmanları yirmi metre ötede durdu. Başkanları bağırdı :

— Sizinle bir alıp veremediğimiz yok. Sizi kentten buraya getiren çiftçiyle paylaşacağız kozumuzu. Siz işinize gidin, biz onunla hesaplaşalım.

Ailenin kadınları ağlaşmağa başladı, çiftçiyle iki oğlu korkudan bembeyaz kesildiler.

— Hayır, buna izin veremeyiz! -diye bağır-

dı beşlerden biri. Yerlerinden kımıldamadılar. Gözcüler, karşıdan sopalarını sallıyorlardı.

Dev yapılı adamlardan biri :

— Dikkat! -diye bağırarak elindeki yabayı ilerlemeye başlayan düşmana doğru fırlattı. Yaba onların kaçışarak boşalttıkları yere saplanırken ahıra koşup elinde bir makineli tüfekle yeniden toparlanan düşmanın karşısına çıkıverdi tam zamanında.

Bir makineli tüfek şakaya gelmez, ama daha korkuncu, onu taşıyan adamın ateş etmeye niyetli olup olmadığını, işin başlangıcından dışa vuran yüzüdür. Bu kez silahlı adamın yüzü, eğer düşman yola gelip çekilmezse, hepsini tarayıp yere indireceğini apaçık gösteriyordu. Gece geç vakit yeni bir hamleyle ahırı kuşatmak istedilerse de karşılaştıkları yaylım ateş onları hizaya getirdi. Grev kırıcılar, her şey tamamlanıncaya kadar, on iki gün iş başında kaldılar. Geri dönerlerken de yiyecek ve parayla donatılmışlardı.

Hiç kimse grev kırıcıların kim olduklarını öğrenemedi. Bir süre, Peppone, Smilzo,Lungo bir de Straziami pek sessiz durdular. Don Camillo da mihrapta olayı tartışırken, Hazreti İsa makineli tüfek taşımış olduğu için serzenişte bulundu ona. Ama Don Camillo silah taşıyanın Peppone olduğunda direndi. Sonunda ne yapsın, kollarını iki yana açıp yelkenleri suya indirdi :

— Ne umuyordunuz, Efendimiz -dedi-. Bilmem ki nasıl anlatsam. O kadar birbirimize

benziyorduk ki, hiç kimse hangimizin ben, hangimizin Peppone olduğunu söyleyemezdi. Bütün grev kırıcılar, geceleyin birbirine benzer.

Hazreti İsa, makineli tüfeğin güpegündüz kullanıldığını üsteleyince, Don Camillo gene kollarını iki yana açıp :

— Öyle durumlar olur ki -dedi-, insan zaman duygusunu bile yitirir!

Av mevsiminin açılışından iki gün önce Şimşek öldü. Çok yaşlıydı, zaten bir av köpeği olarak da doğmadığından o rolü oynamaktan bıkıp usanmış olmasının bin türlü nedeni vardı. Don Camillo akasya ağacının dibine derin bir çukur kazdı, koydu köpeğin ölüsünü içine, derin derin içini çekti. Başka ne gelirdi ki elinden... İki hafta yas yuttuktan sonra kendini toparladı. Bir sabah, tüfeği elinde kırlara açıldı. Biraz ötedeki bir çayırdan parlayan bıldırcına ateş etti, ama bıldırcın hiç oralı olmadı, sakin sakin uçuyordu. Don Camillo neredeyse, «Hay, alçak köpek!» diye bağıracaktı ki, birden Şimşek'in artık yaşamadığını anımsadı. Gene bir hüzün çöktü üstüne. Kırlarda, ırmak boyunda, asma çardaklarının arasında dört döndü, makineli tüfek gibi ateş ediyordu çiftesiyle; ama tek vuruş yoktu. Yanında köpeği olmayan adamda şans n'arasın?

Son kalan fişeğini de, bir çalılığın üstünde, alçaktan uçan bir bıldırcına nişanladı. Bunu kaçırmış olamazdı, ama nasıl bilebilirdi ki kesinlikle? Bıldırcın çalılığın içine ya da arkadaki tarlaya düşmüş olabilirdi. Onu aramak, bir saman yığınının içindeki iğneyi aramakla birdi.

Tüfeğinin namlusunu üfleyip, bulunduğu yeri, eve en kısa dönüş yolunu kestirebilmek için çevresine bakınırken, bir hışırtı duyarak başını çevirdi. Çalılığın içinden ağzında bir tavşanla çıkıveren bir köpek, tavşanı getirip Don Camillo'nun ayaklarının dibine bıraktı.

Papaz, avuçları içindeki tavşanın sırılsıklam ıslak olduğunu gördü, köpek de öyleydi. Don Camillo tavşanı çantasına attı, arkasında köpek, eve yollandı. Papaz evine vardıklarında köpek kapının önünde kıvrılıp yattı. Don Camillo böyle bir köpek görmemişti yaşamı boyunca. Güzel bir hayvandı bu. Belki de kontlar, markiler gibi soyu sopu olan bir köpekti, ama üzerinde kimliğini gösterecek bir belge taşımıyordu. Güzel bir tasması vardı da, ona bağlı bir plaka ya da etiket yoktu.

— Eğer bu başka bir dünyadan gelmiyor da yasal bir sahibi varsa, hiç kuçkusuz çıkıp arayacaktır bir gün -diye düşündü Don Camillo, sonra da köpeği içeri aldı. En sonunda da vicdanını rahatlatacak bir yol buldu. Kendi kendine, «Pazar günü kilisede ondan söz ederim» dedi. Ertesi sabah, sabah duasını okumak üzere kalktığında köpeği unutmuştu bile. Onu kilisenin kapısında görünce anımsadı.

— Orda dur, beni bekle! -diye bağırdı.

Köpek, kilise deposunun kapısı önüne kıvrılıp yattı. Sabah duasından dönen Don Camillo'yu yine orada büyük bir coşkunlukla karşıladı. Birlikte kahvaltı ettiler. Köpek, Don Camillo'nun bir köşeye bırakmış olduğu tüfeğini

alıp duvardaki bir çiviye astığını görünce hemen havladı, kapıya kadar koşup ardından geliyor mu diye dönüp baktı Don Camillo'ya. Ve Don Camillo tüfeğini omzuna asıp, kırların yolunu tutuncaya dek ona rahat vermedi. Avcıyı canını dişine takacak duruma getirip, «Eğer hedefimi şaşırırsam, itin tekiyim.» dedirten türden, olağanüstü bir köpekti. Don Camillo sanki sınava çekiliyormuş gibi dikkat kesilince ona lâyık bir efendi olduğunu gösterdi. Bir çanta dolusu avla eve dönerken, kendi kendine «Adını Yıldırım koymalı» dedi. O sırada köpek görevini yerine getirmiş olduğundan, bir çayırlıkta kelebek kovalayarak gönlünü eğlendirmekteydi. Don Camillo :

— Yıldırım! -diye bağırdı.

Sanki birisi çayırın öbür ucundan bir torpil sallamıştı. Köpek, karnı neredeyse yere değecekmişçesine, uzun çimenleri yara yara, ok gibi geliyordu. Dili bir karış dışarıda, buyruk almağa hazır, durdu Don Camillo'nun önünde. Don Camillo :

— Aferin! -dedi.

Yıldırım öyle bir sevinç içinde oynayıp havlamağa başlamıştı ki, Don Camillo, «Biraz daha sürdürürse, ben de onun gibi kendimi oynayıp havlar bulacağım.» diye düşündü.

Aradan iki gün geçmişti. Şeytan, Don Camillo'nun peşini hiç bırakmıyor, pazar günü kilisede köpek hakkında tek sözcük bile söylememesini fısıldayıp duruyordu. Üçüncü gün, öğleden sonra Don Camillo, çantası avla dolu,

önü sıra hoplayıp zıplayan Yıldırım'la eve dönerken, Peppone'yle karşılaştı. Peppone'nin canı sıkkındı, o da ava çıkmıştı ya, çantası bomboştu. Derken efendim, Yıldırım'a gözü ilişti çantasından bir gazete çıkarıp açtı.

— Garip şey -dedi-. Yitik diye ilan verdikleri köpeğe ne kadar da benziyor.

Don Camillo gazeteyi onun elinden alıp hiç de görmek istemediği şeyi gördü. Kentlinin biri, ırmak boyunda yitirdiği, şu şu işaretleri olan av köpeğini bulana, ödül söz veriyordu.

— Peki öyleyse... -dedi Don Camillo-. Kilisede ilan etmeme gerek kalmadı. Gazete ben de kalsın, sonra veririm sana.

— Gerçekten çok kötü oldu -dedi Peppone-. Herkes onun olağanüstü bir köpek olduğunu söylüyor. Haklı olmalılar, çünkü Şimşek varken, hiç böyle bir av getirdiğin olmamıştı. Ben senin yerinde olsam...

Don Camillo sözünü kesti :

— Ben de senin yerinde olsam... ama neyleyeyim ki kendi yerimdeyim, namuslu bir adam olarak da köpeği yasal sahibine geri vermem gerekiyor.

Köye varınca Don Camillo, kentteki adama bir telgraf çekti. Şeytan, Don Camillo'yla yeni bir tartışmaya girmeğe hazırlanıyordu ama bunda geç kalmıştı. Çünkü onun telgraf değil bir mektup göndereceğini kestirmişti. Mektup yazmak on beş yirmi dakika sürerdi, bu da, şeytan gibi ayartıcı birinin, zaten gönülsüzce savunulan bir davayı kazanmasına yeter de artardı.

Oysa beş kelimelik bir telgraf öyle çabuk gönderilmişti ki, şeytanın elleri böğründe kalakaldı. Vicdanı rahat, ama büyük bir üzüntü içinde eve döndü Don Camillo. Şimşek'i gömdüğü zamankinden daha derin bir acıyla içini çekti.

Kentli adam, ertesi gün alçacık bir spor arabayla geldi. Araba seçmekteki gösterişçi beğenisinden bekleneceği gibi, kent züppesi denilen türden, tatsız tuzsuz, kendini beğenmişin tekiydi.

— Köpeğim nerede? -diye sordu.

— Herhangi birinin olması gereken bir köpek bulundu -dedi Don Camillo-. Sahibi olduğunuzu tanıtlayın hele.

Adam, köpeği tepeden tırnağa tarif etti.

— Yeter mi? -diye sordu sonra-. Yoksa iç kısımlarını da mı tarif edeyim?

Don Camillo kilerin kapısını açarken, asık bir suratla :

— Yeter, yeter! -dedi.

Köpek kımıldamadan yatıyordu yerde. Kent züppesi :

— Yıldırım! -diye çağırdı.

— İsmi gerçekten bu mu? -diye sordu Don Camillo.

— Evet.

— Çok tuhaf.

Köpek hâlâ kımıldamamıştı, adam gene çağırdı :

— Yıldırım!

Köpek hırladı, gözlerinde çirkin bir bakış belirmişti.

Don Camillo :

— Hiç de sizinmiş gibi görünmüyor -diye fikir yürüttü.

Sahibi olacak, adam gitti, köpeği tasmasından yakalayıp sürükleyerek kilerden çıkardı Sonra tasmanın içini dışa çevirerek üzerinde ad yazılı olan pirinç plakayı gösterdi.

— Bunu okuyun yeter, Peder -dedi-. İşte adım, adresim, şu da telefon numaram. Görünüşe aldanmayın, bu köpek benim.

Sonra arabayı göstererek buyurdu :

— Gir içeri!

Köpek boyun eğdi. Başı öne sarkmış, kuyruğu bacaklarının arasında, gidip arka koltuğa kıvrıldı. Adam beş bin liretlik bir banknot uzatarak :

— Zahmetinize karşılık... -dedi.

Don Camillo parayı iterek, gururla karşılık verdi :

— Yitik bir şeyi yasal sahibine geri vermek hiç de zahmet değildir.

— Size çok minnettarım -dedi kent züppesi-. O değerli bir köpektir. En iyi İngiliz cinslerinden biri, hem de safkan. Uluslararası yarışmalarda üç mavi kurdele kazanmışlığı var. Ben sallapati bir adamım. Geçen gün, bir tavşanı kaçırmama sebep olunca tekmeyi yapıştırmıştım. Onun için küstü bana.

— O, profesyonel gururu olan bir köpek. Ayrıca, tavşanı da kaçırmamıştınız. Bana getirdi çünkü.

Kent züppesi arabasına binerken :

— Eh, peki, -dedi-, unutur bunu.

Don Camillo huzursuz bir gece geçirdi. Ertesi gün sabah duasına kalktığında da üzüntü içindeydi. Hava rüzgârlıydı, bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu ve... Yıldırım oradaydı! Çamura bulanmış, sudan çıkmış sıçana dönmüştü. Yine de kilise deposunun kapısı önüne uzanarak, Don Camillo'ya, bir operanın son perdesine yaraşır bir selam verdi. Don Camillo içeri girip, Hazreti İsa'yla konuştu.

— Efendimiz -dedi-, bu sabah kiliseye hiç biri gelmediğinden, düşmanlarınız Hıristiyanların rüzgâr ve sudan korktuğunu söyleyecek. Ama Yıldırım'ın içeri girmesine izin verirseniz, bundan hepsi utanacaktır.

Yıldırım kilise deposuna alındı. Burnunu mihraba yakın bir kapıya sıkıştırıp, Don Camillo'ya duasını şaşırtmasını saymazsak, sabırla bekledi denilebilir orada. Sonra birlikte papaz evine döndüler. Papaz o eski hüzne kapıldı yine. İçini çekerek :

— Boşuna kendimi aldatmayayım -dedi-. Yolu biliyor ya, gene gelir senin için.

Köpek sanki anlamış gibi hırladı. Don Camillo'nun kendisini fırçalamasına ses çıkarmadı, sonra kurunmak için ateşin karşısına oturdu. Sahibi öğleden sonra bir daha geldi. Arabası çamurlandığı için asabı çok bozuktu. Hiç bir açıklamanın gereği yoktu. Papaz evine girince, Yıldırım'ı sönmüş olan ateşin karşısında buldu.

— Size biraz daha zahmet verdiğim için

özür dilerim -dedi-. Ama bu son olacak. Onu komşu ildeki bir yere götüreceğim, oradan bir posta güvercini bile olsa, yolunu bulup dönemez.

Bu kez sahibi çağırınca, Yıldırım kızgın kızgın havladı. Arabaya kendi rızasıyla binmediğinden kucakta götürüp arka koltuğa koydular. Kaçmağa çabaladı. Kapı kapanınca da durup dinlenmeden camları tırmaladı, havladı.

Ertesi sabah Don Camillo evden yüreği çarparak çıktı, ne o gün ne de sonraki gün yıldırım görünmedi. Papaz onun yokluğuna yavaş yavaş alıştırıyordu kendini. Aradan iki hafta geçmişti, tam on beşinci gece, saat bir sularında Don Camillo aşağıdan gelen bir inilti duydu. Yıldırım olduğunu hemen anladı. Gecelikle olduğunu unutarak aşağıya, oradan da kilise alanına koştu. Yıldırım'ın durumu berbattı. Açtı, kirliydi ve yorgunluktan kuyruğunu kımıldatamayacak kadar da bitkindi. Kendini toplaması üç gün sürdü. Dördüncü gün, sabah duasından sonra Don Camillo'yu, cüppesinin eteğinden çekerek tüfeğin asılı bulunduğu yere sürükledi, orada ağzından girip burnundan çıktı, sonunda tüfeğini, av çantasını, fişekliğini alıp kırlara açılmak zorunda bıraktı onu. Eşi bulunmaz, olağanüstü bir hafta geçti. Don Camillo'nun avları en usta avcıları bile kıskançlıktan çatlatıyordu. Ne zaman birisi köpeği görmeğe gelse, Don Camillo :

— Benim değil -diyordu-. Kentli bir adam

tavşan izi sürmeği öğrensin diye buraya bıraktı.

Güzel bir sabah, Peppone ona hayranlığını sunmaya geldi. Bir süre, sessizce, gözlerini dikip baktı. Don Camillo :

— Bu sabah ava çıkmayacağım. Onu sen de bir denemek ister misin? -diye sordu.

Peppone inanamıyordu.

— Benimle gelir mi ki? -dedi.

— Gelir herhalde. Senin komünist olduğunu nerden bilecek. Arkadaşımsm diye belki de seni büsbütün saygıdeğer bir kişi sanıyordur.

Peppone köpeği deneme umuduna kendisini öyle kaptırmıştı ki, yanıt bile vermedi. Don Camillo tüfek, çanta ve fişekliğini Peppone'ye verdi. Don Camillo tüfeğini indirince heyecanlanan Yıldırım, şimdi de şaşırmış görünüyordu.

— Belediye başkanıyle git, ben meşgulüm bugün... -dedi Don Camillo.

Peppone fişekliği beline kuşandı, tüfekle çantayı da omzuna astı. Yıldırım önce birine, sonra da öbürüne baktı. Don Camillo onu isteklendirmeğe çalıştı :

— Haydi, git. Çirkindir ama, ısırmaz.

Yıldırım, Peppone'nin arkasından tin tin yürümeğe başladıysa da, biraz sonra şaşkınlık içinde durup geriye dönünce, Don Camillo :

— Haydi, gitsene... -dedi-. Yalnız dikkatli ol, seni partiye üye yazmasın.

Yıldırım çekip gitti. Don Camillo av gereç-

lerini bu adama verdiğine göre demek ki arkadaştılar. İki saat sonra köpek hoplayıp sıçrayarak papaz evine daldı, Don Camillo'nun ayaklarının dibine koskocaman bir tavşan bıraktı. Çok geçmeden, bir lokomotif gibi soluyarak Peppone çıkageldi.

— Sen de, köpeğin de cehennemin dibine gidin! -dedi-. Tam bir harika ama, avları yiyor bu. Yarım metre boyunda bir tavşanı aşırdı. Bıldırcınları, keklikleri bana getirip de tavşanı araklamasına ne dersin!

Don Camillo tavşanı alıp, Peppone'ye gösterdi.

— O düşünceli bir köpektir -dedi-. Tüfekle fişekler benim olduğuna göre, avdan pay almam gerektiğini düşünmüş.

Yıldırım'ın iyi niyetle davrandığı belliydi. Çünkü Peppone'den kaçmadığı gibi, sevgi gösterileriyle de karşılamıştı onu.

— Olağanüstü bir hayvan bu... -dedi Peppone-. Bana kalsa, o adam bir alay milis askeriyle gelse, gene de geri vermezdim onu.

Don Camillo içini çekti.

Köpeğin sahibi bir hafta sonra çıkageldi. Av kılığındaydı, tüy gibi hafif bir Belçika tüfeği de elindeydi.

— Eh, oradan da kaçtı. «Yine buraya mı kapağı attı?» diye bakmağa geldim.

— Dün sabah geldi -dedi Don Camillo, asık suratla-. Alın götürün.

Yıldırım, sahibine hırladı. Kent züppesi, köpeğe :

— Bu kez seninle hesaplaşacağız... -dedi.

Yıldırım, gene hırladı, kent züppesinin de tepesi atmıştı, tekmeyi salladı.

— Seni itoğlu it seni! Ben sana gösteririm! Yat bakayım!

Köpek hırlayarak yere uzandı, Don Camillo araya girdi :

— O soylu bir hayvandır, sertlikle yola getiremezsiniz. Bırakın da, siz bir kadeh şarap içedururken, o da yatışsın.

Adam oturdu, Don Camillo da mahzenden bir şişe şarap getirmeğe gitti. O arada, kısa bir not çiziştirip zangocun oğluna verebilecek zamanı bulmuştu.

— Bunu çabucak Peppone'ye götür, işliğine... -dedi.

Notta yalnız birkaç sözcük vardı : **«Adam gene geldi. Bana yirmi bin liret borç ver de köpeği almaya çalışayım. Parayı tez yetiştir.»**

Şehir züppesi kadeh kadeh şarap içerken, Don Camillo'yla da havadan sudan çene çaldı. Sonra saatına bakıp ayağa kalktı.

— Yazık ki, artık gitmem lâzım. Arkadaşlar ava bekliyor. Ancak yetişirim.

Yıldırım hâlâ sindiği köşedeydi, sahibinin ona baktığını görünce, hırlamağa başladı. Adam yaklaştıkça, daha korkunç sesle hırlıyordu. O sırada, bir motosikletin homurtusu işitildi, Don Camillo, Peppone'nin indiğini gördü. «Ne oldu?» gibisinden bir işaret çaktı ona. Peppone başıyle «Tamam.» diye karşılık verdi. İki elini açıp gösterdi, sonra tek elini, sonra da tek par-

mağını. En sonunda da sağ eliyle havayı keser gibi yatay bir işaret yaptı. Böylece on altı bin beşyüz lireti olduğunu anlatmıştı. Rahat bir soluk alan Don Camillo konuğuna döndü :

— Beyefendi -dedi-, bu köpek sizden soğumuş bir kez. Soylu hayvanlar unutmazlar kolay kolay. Siz de ona yaptıklarınızı unutturamayacaksınız. Onu bana niçin satmıyorsunuz?

Bir araya getirebileceği parayı hesapladı kafasında.

— Size on sekiz bin sekiz yüz lireti hemen ödeyebilirim. Çünkü varım yoğum hepsi bu kadar.

Kent züppesi dudak büktü.

— Herhalde şaka ediyorsunuz benimle, Peder -dedi-. Bu köpek seksen bine mal oldu, yüz bin bile verseler, satmam. Benden hoşlanmıyor da olsa, onu yola getirmesini bilirim.

Yıldırım'ın hırlamasına aldırış etmeden tasmasından yakalayıp, arabaya doğru sürükledi. İçeri sokmağa çalışırken, direnen köpeğin pençeleri çamurluğun boyasını çizdi. Kent züppesi kendini kaybedip, boşta olan eliyle vurdu sırtına. Boğuşmayı sürdüren köpek, tasmasını tutan eli yakalayıp ısırdı. Sahibi bırakınca da, gidip papaz evinin duvarının dibine yattı, hâlâ hırlıyordu orada. Don Camillo'yla Peppone öyle durup durup bakıyorlardı, ağızlarını açmağa fırsat bulamamışlardı. Kent züppesinin beti benzi atmıştı, arabadan tüfeğini alıp köpeğe çevirdi. Dişlerinin arasından :

— Al sana piç! -deyip ateş etti.

Evin duvarı kana boyanmıştı. Yıldırım, insanın içine işleyen bir inilti koyverdikten sonra, yere serilip kalmıştı. Kent züppesi arabasına atlayıp, son hızla uzaklaştı. Don Camillo ne onun gidişinin farkındaydı, ne de Peppone'nin motosikletine atlayıp peşine düştüğünün. Köpeğin yanına diz çöküp bütün ilgisini onun üzerinde topladı. Başını okşarken köpek inledi, sonra birden elini yalayıverdi. Sonra da ayaklanıp mutlu mutlu havladı.

Peppone yirmi dakika sonra döndü. Yumrukları sıkılı, yüzü kıpkırmızıydı.

— Fiumaccio'da, demiryolu geçidinde durmak zorunda kalınca yakaladım onu. Arabasından dışarı sürükleyip, kafası karpuz kadar şişinceye dek bastım yumruğu kulaklarına. Silaha davranınca, onu da elinden alıp sırtında paraladım.

Evin girişinde konuşuyorlardı, içerden bir uluma işittiler.

— Daha ölmedi mi bu? -diye sordu Peppone.

— Hayır, böğrünü sıyırıp geçmiş kurşun. Bir hafta sonra dipdiri olur.

Peppone öfkeyle çenesini ovuşturdu. Don Camillo :

— Doğrusunu istersen adam köpeği öldürmüştü -dedi-. Ateş ederken niyeti öyleydi. Saint Anthony hedefini şaşırttıysa da, yaptığı işin iğrençliğinde bir değişiklik olmadı pek. Gene de, onun kulaklarını yumruklamakta haksızsın,

çünkü şiddet hiç bir zaman iyi bir şey değildir. Ne de olsa...

— Ne de olsa... bir daha buralarda görünmez. Bir köpek sahibi oldun sen de.

— Bir değil yarım köpek... -dedi Don Camillo-. Çünkü, hakçası, bana ödünç vermeğe hazır olduğun parayı sana borçlandım sayılır. Yani, köpeğin yarısı senin.

Peppone kafasını kaşıdı.

— Görülmüş şey değil! -dedi-. Halkı dolandırmayan namuslu, dürüst bir papaz!

Don Camillo sert sert baktı ona.

— Bana bak -dedi-, bu işe siyaset karıştırdın mı, köpeği seninle paylaşmaktan vazgeçerim.

Aslında hem erkek, hem de avcı olduğundan, Yıldırım'a, Marx, Lenin ve şürekâsından daha çok değer veren Peppone :

— Sözümü geri aldım! -dedi-. Yıldırım da, kalçalarında çepeçevre bir sargıyla, havlayarak, bu saldırmazlık anlaşmasını onaylamağa geldi.

DUVAR

Halk oraya Manasca'nın bahçesi diyordu ama aslında üç metre yüksekliğinde bir duvarla çevrili,neredeyse kavak boyunda otlarla kaplı, bir dönüm kadar bir çalılıktı. Bu unutulmuş arsanın, alana elli metre, alana açılan iki yanı ağaçlı sokağa da, otuz metre cephesi vardı. Alandaki tek boş arsa olduğundan, yaşlı Manasca'ya oldukça yüklü paralar önerilmiş ama o satmaya hiç yanaşmamıştı. Yaşlı adam ölünceye dek arsa, sahibi gibi işlenmemiş, bomboş yatmıştı yıllarca. Sonunda, ırmağın iki yanına serpilmiş diğer mal mülk ve bir yığın binlik banknotla birlikte oğluna miras kaldı. Genç Manasca o araziyi kullanmamanın utanılacak bir şey olduğunu düşünerek Belediye Başkanını görmeğe gitti. Lafı evirip çevirmeden, doğrudan doğruya :

— İnsanlar iş bulamadıkları için açlıktan kırılıyor -dedi-. Ama, kendi deyiminizle, siz proleterler, o kırmızı eşarplarınızla öyle iğrenç bir güruhsunuz ki, size iş vermek günah işlemekle birdir.

Peppone iyilikle yanıt verdi :

— Bizler sizin kadar iğrenç değiliz beyefendiciğim. Sizin en iyileriniz bile, bizim en kö-

tülerimizin bağırsaklarından yapılacak iplerle asılmayı haketmiştir.

Genç Manasca'yla Peppone yirmi yaşına basıncaya kadar yumruk yumruğa dövüşüp durmuşlardı. Yani çok iyi arkadaştılar, birbirlerini eksiksiz anlayabiliyorlardı. Onun için Peppone sözü nereye getirmek istediğini sordu. Manasca da anlattı :

— Eğer sendikalarla, partiyle martiyle, direnme eylemi kurbanlarıyle, sosyal adaletle, haklılık savlarıyla, sempati grevleriyle ya da başka bütün devrimci ıvır zıvırınızla işime engel olmayacağınıza söz verirseniz, köydekilerin yarısına iş sağlayacağım.

Peppone yumruklarını beline dayadı.

— İstersen işçileri sömürmene de yardım edeyim. Bir tabak makarnayla kıçına atılacak bir tekme karşılığında çalışmaları gerektiğine de inandırayım, olur mu?

— Kimseyi dolandırmağa niyetim yok. Olağan ücretleri ödeyeceğim, yaşlılık sigortası yaptıracağım. Eğer bu sersem salakların, işi yarıda bırakıp bana şantaj yapmayacaklarına söz verirsen sana da açıktan bir fıçı şarap var. Bu büyük bir proje, gerçekleştiremezsem mahvolurum.

Peppone düşüncesini açıklamasını söyledi. Manasca :

— Bahçeye beş katlı bir yapı kondurmayı düşünüyorum -dedi-. Büyük kent işi. Alan yönüne otuz metrelik bir kemer yaptıracağım, dükkânlar, bir kahvehane, bir lokanta, yukarı-

da kiralık odalar, bir garaj, bir benzin istasyonu, falan filan. İşler yolunda giderse benzin istasyonunu sen işletirsin. Çekilmez bir herifsin ama elinden iş gelir. Böyle bir yapıyla burası önemli bir alışveriş merkezi olup çıkar, köylülerimiz yol yordam öğrenir.

Peppone ne Paris'i görmüştü, ne Londra'yı, ne de New York'u. Ama yeni yapının tam oradakiler gibi olacağını düşünüyordu. Gözlerinin önüne, kırmızılı sarılı bir benzin pompası geliyordu işliğinin önünde, bir de basınçlı hava pompası.

— Tam bir benzin istasyonu için hidrolik makine de gerek -dedi-. Yoksa arabaları nasıl yukarı kaldırıp yağlayacağız?

— Hidrolik makine de, aklına gelebilecek her türlü araç gereç de tamam olacak. Yalnız, bana bir söz vereceksin.

Peppone kaygıyla sordu :

— Ya yeniden Belediye Başkanı seçilmezsem ne olacak?

— Çok daha iyi olur. Yeni Başkan senden, adamlarından korkar. Sen kendin öyle misin ya!

Peppone masaya bir yumruk indirdi.

— Pazarlığımız tamam! Sana zorluk çıkaracak ilk adamı öldürürüm. Köyün geleceği söz konusu, iyi çalışmayana da tekmeyi basarız. Sen neye gereksinmen olduğunu söyle, ben işe göre adam bulayım.

— İyice anlaşalım -dedi Manasca-. Yalnız

kendi partinden adamlar değil, çalışmak isteyip, elinden iş gelen adamlar istiyorum.

Peppone büyük bir laf edermiş gibi cevap verdi :

— Haklısın, açken bütün insanlar eşittir.

Hemen o akşam, partili arkadaşlarına, duruma uygun bir ciddiyetle, bilgi verdi.

— Herkese anlatın, başkaları gevezelik edip dururken, biz gerçekten çalışıyoruz. Bir gök-tırmalayan yapıyoruz.

Bir hafta sonra, yıkıcılar duvarı yıkmağa başladı. İşte sorun da o zaman patlak verdi. En az üç yüz yıllık olan duvar, taş, moloz ve harçla yapılmıştı, yıkılması da çok kolaydı. Ama duvarda herkesin unuttuğu bir şey vardı. Sokağa bakan yüzünde, köşeye bir metre kala, küçük bir hücre, hücrenin içinde bir Meryem Ana resmi vardı. Paslı bir kafes koruyordu bu resmi.

Kimbilir hangi adamcağızm üç yüz yıl önce yaptığı resmin sanat bakımından bir değeri yoktu. Ama herkes onu bilirdi, herkes binlerce kez selamlamıştı onu, önünde durup ayaklarının dibindeki teneke kutuya çiçek koymuştu. Eğer duvar yıkılırsa, Meryem ana parçalanırdı. Manasca, şehirden, duvarlardaki resimleri çıkarabilen bir uzman getirtti. Adam durumu inceledikten sonra yapılacak bir şey olmadığını söyledi :

— Yalnız bir dokunmakla bile resim dağılır, un gibi olur.

Bir yandan da yıkıcılar ilerliyordu, her iki yönden hücreye birkaç metre kala durdular.

Peppone geldi, duvarın son parçasına yapışık duran Meryem Anaya bakıp bakıp, başını salladı.

— Saçmalık! -dedi-. Bu din değil boş inan. Hiç kimsenin duygularını incitmeğe niyetimiz yok. Bu resmin hatırına, bir sürü insana iş sağlayan, köyümüz için de yararlı olan bir projeden vaz mı geçeceğiz?

Yıkıcılar öz be öz analarını bile yıkıp geçmiş, külhanbeyi adamlardı. Ama şimdi son kalan duvar parçasının önünde duruyorlardı. Başlarındaki Bago, sigara izmaritini tükürüp başını salladı.

— Papadan buyruk gelse bile onu yıkamam -dedi. Diğerlerinin bakışlarından aynı duyguyu paylaştıkları belli oluyordu.

— Kimse onu yıkmaktan söz etmedi -diye bağırdı Peppone-. Aşırı duygululuk bu, gelenekçilik, çocukluk, ne bileyim işte... Yapılacak tek şey şu, duvarın olanakların elverdiği bölümünü yıkmak, kalan kısma destek vurup güvenliğini sağlamak sonra da kaldırıp başka bir yere koymak. Rusya'da on beş katlı yapıları bir sokaktan diğerine taşıyorlar. Onlardan ne denli geri olursak olalım, hiç olmazsa böyle bir işin üstesinden gelmemiz gerek.

Bago omuz silkti.

— Rusya'da yapıları taşıyor olabilirler -dedi-. Onların taşınacak Meryem Anaları yok ki!

Brusco iyice inceledi duvarı, sonra çaresizlik içinde iki yana açtı kollarını.

— Hücrenin arkasında bir çatlak var, bu-

nun yıllarca önce parçalanmamış olması bir mucize. Duvar çamurla taştan yapılmış, bir çıkarmağa kalksanız geriye bir avuç kum kalır.

Peppone, bir aşağı bir yukarı dolanıyordu, köyün yarısı seyre toplanmıştı.

— Peki öyleyse, ne diyorsunuz bu işe, siz hepiniz? -diye homurdandı Peppone-. Durumu kendiniz de görüyorsunuz. İşi durduralım mı, durdurmayalım mı? Konuşun, bir şey söyleyin, Allah belanızı versin!

Görünüşe göre, hiç kimsenin verilecek yanıtı yoktu. Sonunda bir karara vardılar :

— En iyisi gidip bu sorunu papazla görüşmek...

Peppone kasketini kafasına geçirdi.

— Peki. Köyün geleceği söz konusu olduğundan, papazla görüşmek gerekli bence de.

Peppone'yle diğerleri çitin üstünden baktıklarında, Don Camillo bahçesine sebze dikiyordu. Manasca sorunu anlattı, Peppone de sordu :

— Ne yapalım?

Don Camillo biraz daha ayrıntılı bilgi istedi, konuşmayı uzattıkça uzattı. Bu konu hakkında her şeyi önceden öğrenmişti elbette, ama zaman kazanmak istiyordu. Sonunda :

— Şimdi vakit geç oldu -dedi-. Yarın bir karar veririz.

— Kentte kullanılma biçimi değiştirilip kömür tüccarları, doğramacılar tarafından devralınan epeyce kilise görmüştüm -dedi Peppone-. Bir kilise öylesine değiştirildikten sonra,

biz niçin aynı şeyi duvardaki bir resim için yapamayalım?

— Bana danışmaya gelmeniz gösteriyor ki, besbelli sizin de kafanızı kurcalayan bir şeyler var -dedi Don Camillo.

Papaz o gece sıkıntısından uyuyamadı. Ama ertesi sabaha Peppone'yle adamları karşısına dikildiklerinde bir çözüm yolu bulmuştu.

— Elinizi vicdanınıza koyun da düşünün. Resmi kurtarmanın hiç bir yolu yok diyorsanız, gidin yıkın duvarı. Bu iş bütün toplumun yararına; eski, zavallı bir Meryem Ana resmi, insanların ekmeğini ağızlarından almak, gelişmeğe karşı çıkmak istemez. Tanrı yardımcınız olsun! Ama saygılı davranın!

Peppone kasketine dokunarak :

— Peki -deyip adamlarıyle birlikte alanın yolunu tuttu. Meryem Ananın bulunduğu yere varınca Bago'ya :

— Papazın söylediklerini işittin, değil mi? -dedi-. Kimseyi gücendirmiş olmayacağız.

Bago kasketinin siperliğini bir yana çevirdi, avuçlarına tükürüp kazmanın sapını kavradı, kaldırdı. Birkaç dakika öylece tuttu, bocaladı, sonra da :

— Benden paso! -dedi-. Bir ben mi kaldım bu işi yapacak?

Peppone kızdı köpürdü, bağırdı, ama adamların hiç biri duvarı yıkacak son vuruşu yapmaya yanaşmıyordu. Sonunda kendisi kazmaya sarıldı, duvara doğru ilerledi, başının

üstüne kadar kaldırdı; ama kafesin arasından, Meryem Ananın, üzerine dikilmiş gözlerini görünce fırlatıp attı elinden.

— Allah kahretsin! -dedi-. Neden Belediye Başkanına düşüyormuş bu iş? Ne ilgisi var Belediye Başkanınm Meryem Anayla? Papaz bir işe yaramalı. O yıksın duvarı! Herkesin işi kendine, işte o kadar.

Sonra gene papaz evine yollandı kızgın kızgın.

— İş bitti mi? -diye sordu Don Camillo.

Peppone bağırdı :

— Şeytan bitirsin! Hiç biter mi?

— Niçin?

— Çünkü Meryem Anaymış, azizlermiş, hepsi senin takımından. Ben seni hiç Marx ya da Lenin'in heykelini yıkmağa çağırmadım, değil mi?

— Hayır, ama istersen mutlulukla yaparım.

Peppone yumruklarını sıktı.

— Canın ne istiyorsa yap, ama unutma ki, Meryem Ana orada kaldıkça, işi sürdüremeyiz, sen de işsizlik yaratmaktan sorumlu düşersin. Ben Belediye Başkanıyım, Meryem Ana yıkıcısı değil. Ayrıca bize, «Önüne çıkan azizi yerle bir eden imansız kızıllar güruhu» denilmesini istemem.

— Peki öyleyse -dedi Don Camillo-, ben Belediye Başkanıyla konuşacağım, geriniz gidebilirsiniz.

İki adam baş başa kalınca, birkaç dakika,

tek söz etmeden durdular. Sonra Don Camillo sessizliği bozdu :

— Durum kötü Peppone. Ben yıkamam onu.

— Ben de -dedi Peppone-. Eğer, azizlerle bunca yakınlığı olan sende o yürek yoksa...

— Bu bir yürek işi değil. Bu da çan kulesinden yıllarca köyü seyreden melek gibi. Bütün sevdiğimiz ölüleri gördü gözleri, geçmiş yüzyılların umudunu, umutsuzluğunu, sevincini, kederini yansıttı. Bin dokuz yüz on sekizde savaştan dönüşümüzü hatırlıyor musun, Peppone? Ben Meryem Anaya çiçek getirmiştim, sen de onları teneke bardağına koymuştun.

Peppone'nin ağzından bir hırıltı çıktı, Don Camillo eliyle çenesini sıvazladı. Sonra paltosunu omuzlarına aldı, şapkasını giydi. Meryem Ananın önüne geldiklerinde, köyün yarısı onları bekliyordu. Ayrıca bir de yabancı vardı, arabayla gelen gençten bir adam. Peppone'nin karşılamaya koşuşundan belliydi ki, bu adam kentli bir parti kodamanıydı. Arabadan indi, kalabalığın önüne geçti, Meryem Anaya baktı.

— Hımm -dedi-, durum bana söylediğiniz gibiyse, papaz da topluma, emekçilere bu denli yararlı bir projeyi yarım bırakamayacağınıza hak veriyorsa, sizin orta sınıf duyguculuğunuzu ben kıracağım, kendim yapacağım bu işi.

Eline bir kazma alıp duvarın karşısına geçti. Ama Don Camillo omuzundan yakalayıp geri çekti onu. Sertçe :

— Gereği yok -dedi.

Ortalığı derin bir sessizlik sardı, herkes bir şeyler umarak duvara bakıyordu. Birden duvar titredi, çatlaklar belirdi, ama devrilmedi, bir yığın taş ve sıva oluverdi ufalanarak. Yığının tepesinde, çok uzun zaman içinde kaldığı hücrenin loşluğundan, paslı çerçevesinden kurtulan Meryem Ana sapasağlam duruyordu. İki üç yüzyıl önce yapılmış olduğu halde, bir gül kadar tazeydi. Manasca :

— Yeni duvarda aynı yeri alabilir -dedi.

— Öneri oy birliğiyle ve mutlulukla kabul edildi! -diye bağırdı Peppone... Sonra, Don Camillo'nun sunduğu çiçeklerle dolu, askerlikten kalma, teneke bardağını geçirdi aklından.

Bir gün, öğleden sonra Maria Barchini adında yaşlı bir kadın günah çıkartmağa gelmişti. Don Camillo sakin sakin dinliyordu ama sonuna doğru kadının çekinerek :

— Peder, ben komünistlere oy vereceğim -dediğini işitince, neredeyse küçük dilini yutacaktı.

Günah çıkarma hücresinden çıktı, kadına :

— Papaz evine gidelim -dedi.

Çahşma odasında oturduktan sonra, kafasından bir zoru olup olmadığını sordu kadına.

— Zannedersem bu işleri birçok kez anlatmıştım size -dedi-. Beni anlamamış mıydınız?

— Evet, anlamıştım -dedi yaşlı kadın-. Vereceğiniz her cezaya, oruç tutmağa, hacca gitmeğe... razıyım. Ama komünistlere oy vereceğim.

Don Camillo asık suratla :

— Anlamış olduğunuz bir şeyi yeniden anlatmak için soluk tüketmenin yararı yok. Ama onlara oy verirseniz, günahlarınızı bağışlayamam.

Kadın tevekkülle kollarını iki yana açtı.

— Tanrı bağışlar beni -dedi-. Bunun karşılığında her şeye katlanırım. Asıl sorun oğlumun

eve dönmesi. Bir ana kendini oğluna feda etmeğe hazır olmalı.

Don Camillo şaşkın şaşkın bakıp oğlunun seçimlerle ne ilgisi olduğunu sordu. Kadın anlattı.

— Geçen gün iki hanım geldi kentten. Oyumu gerektiği gibi kullanacak olursam, oğlumun Rusya'dan geri gönderileceğine söz verdiler. Onların Ruslarla arası iyi, eğer seçimi kazanırlarsa, savaş tutsaklarını Rusya'dan geri getirecekler. Adımı listelerinin başına yazdılar. Ben de onlara oğlanın resmini verdim. Niçin günahlarımı bağışlayamayacağınızı biliyorum, ama yine de bir ana kendini oğluna feda etmeli diyorum.

Don Camillo başını salladı, mırıldandı :

— Anlıyorum. Ama oğlunuzun gerçekten geri geleceğinden emin misiniz?

— Bütün umudumu yitirmiştim, onlar geri verdiler. Biliyorsunuz, denize düşen yılana sarılır.

— Anlıyorum -dedi Don Camillo-, ama ya komünistler kazanmazsa?

Yaşlı kadın içini çekti.

— Ne yapalım... Elimden geleni yapmam gerek. Adımı listelerinin başına yazdılar. Gözlerimle gördüm yazdıklarını. Saygıdeğer, okumuş kimselerdi. Durumu bildiklerini söylediler, ama bir ana oğlu için elinden geleni yapmalıdır. «Halk Cephesi»ne oy vermem gerekiyor.

Don Camillo ayağa kalktı, havaya bir haç çizdi.

— Ego te absolvo -dedi-. Kefaret olarak «Babamız», «Selam Meryem Ana», «Gloria» dualarını dörder kez okuyacaksınız. Tanrıya şükredin.

Penceresinden, yaşlı kadının çıktığını görünce, kalkıp mihraptaki İsa'yla görüşmek için kiliseye geçti.

Çabuk çabuk anlatmağa başladı :

— Efendimiz, bir kadın kendini çocuğunun kurtulması umuduna feda etmek istiyorsa, Don Camillo'nun onun umudunu kırmağa hakkı olamaz. Eğer kadının günahlarını bağışlamayı reddetmiş olsaydım, «Sen oğlun için her türlü fedakârlığı yapmağa hazırsın, ama Tanrı sana karşı çıkıyor.» demek olurdu. Her ne kadar, umut maddî temellere dayansa da, aslında kutsal bir şey olduğundan, öyle söylemek günah işlemekle birdi. Sizin kutsal bilgeliğiniz kötü araçlarla nasıl iyi bir sonuca varılacağını bilir. Bir ananın yüreğindeki umudu canlandırmak için, imansız kişilerin ağzından konuşmayı seçmişsiniz. Onu bağışlamayı reddetmek, umut etmeye hakkı olmadığını söylemek demekti, umudu inkâr etmek ise, sizi inkâr etmek demektir.

Hazreti İsa gülümsedi, sordu :

— Niyetin nedir, Don Camillo? Benim de «Halk Cephesi»ne mi oy vermemi istiyorsun?

— Sadece, komünistlere oy vereceği halde, niçin yaşlı Maria Barchini'nin günahını çıkardığını anlatmağa çalışıyordum.

— Bunu anlatmanın ne gereği var, Don

Camillo? Senden açıklama istedim mi? Vicdanın rahat değil mi?

— Değil, Efendimiz, rahat değil. İşte bütün sorun da buradan çıkıyor. Düşmanlarınızın o zavallı kadıncağızdan gasbettikleri oyu geri almalıydım.

— Ama onun boş düşleri umuda dönüştü, umudun kutsal olduğunu şimdi kendin söylememiş miydin Don Camillo?

Don Camillo iri elleriyle yüzünü sıvazladı.

— O da doğru ya -diye itiraf etti-. Ne yapmalı?

— Ben bir şey söyleyemem -dedi Hazreti İsa-. Politikaya karışmam.

Don Camillo yanına yaklaştığında, Peppone işliğinde kamyonunun çamurluğunu boyuyordu.

— Sizin bazı iğrenç propagandacılarınız, oğulları hâlâ Rusya'da olan zavallı insanlara, eğer komünistlere oy verirlerse, Rusya bütün savaş tutsaklarını geri gönderecek diyerek, dolaşıyorlarmış.

— Buna inanamam -diye kekeledi Peppone-. Kimmiş bu bazıları, adlarını versene.

— Günah çıkarma hücresinin gizliliğini bozmak olur bu. Ama doğru olduğuna yemin ederim.

Peppone omuz silkti.

— Kimseye böyle bir görev vermedim. Kenttekilerin düşüncesi olmalı. Her neyse, savaş durumundayız değil mi? İki taraf da elindeki bütün kozları kullanmalı.

Don Camillo boğuk bir sesle cevap verdi :

— Bütünüyle haklısın.

— Bu konuda senin de elinde gizli silahın var. Bize oy verenlerin günahını çıkartmazsın.

— Oğullarına kavuşacaklar diye sahte bir umuda düşürülen o zavallıların günahını bağışlamaktan kaçınmayacağım. Ama zamanı gelince Tanrı seni bağışlamayacak. Sen kendi ruhunu lanetliyorsun!

Don Camillo gayet sakin konuşmuş, sonra da yürüyüp gitmişti. Peppone ağzı açık, bakakaldı arkasından. O zamana dek, Don Camillo'nun böyle başka bir dünyadan geliyormuşa benzeyen soğuk, yabancı bir sesle konuştuğunu duymamıştı. Hem o gün, hem de ertesi gün çok düşündü bunu. Sonra Sosyalist Birlik Partisinin bir toplantısını ilan eden afişler görüldü duvarlarda. Merkezden gelen direktiflere göre, Peppone'nin de bir karşı gösteri düzenlemesi gerekiyordu. Pazar günü köy bir sürü insanla doldu. Peppone buyruklar veriyordu :

— Ön sıraya, tam kürsünün önüne Molinetto ve Torricella'dan gelen yoldaşları koyun. Sosyalist konuşmacılardan birinin yapacağı ilk yanlışta eyleme geçsinler. Bizimkiler de Molinetto ve Torricella'ya gidip, aynı şeyi Hıristiyan Demokrat'ların ve Nasyonalist'lerin toplantılarında yapacaklar. Brusco, ben ve diğer yerel örgüt önderleri Belediye Binasında bulunacağız. Bir sorun çıkmadıkça ortada görünmeyeceğiz.

Sosyalist konuşmacı otuz beş yaşlarında,

iyi yetişmiş, anasından hatip doğmuş bir adamdı. Peppone onun sesini işitir işitmez, bir sandalyenin üstüne sıçrayıp pencereden aşağıyı gözetlemeğe başladı. Sonra kekeledi :

— O, o i-işte!

Brusco, Bigio, Smilzo ve diğerleri de aynı düşüncedeydi, gerçekten oydu bu adam, işte buna diyecek yoktu.

Birkaç dakika sonra bozguncular birliği eyleme geçti. Konuşmacı onların aşağılayıcı sözlerine, suçlamalarına karşılık yetiştiriyordu. Sonunda kendilerini kaybedip kürsüye saldırdılar. Peppone pencereden onlara işaret vermeğe çalıştı ama, artık çok geçti. Kalabalık, konuşmacının güven altına alınması için kaçırıldığı evin önünde toplanmıştı. Peppone'yle adamları kalabalığı yarıp kapıya sokuldular. Konuşmacı içeride, bir kanepede oturuyor, bir kadın da elini sarıyordu. Birisi anahtarla alnına vurduğundan yüzü kan içindeydi. Peppone şaşkın şaşkın bakakaldı. Yaralı adam başını kaldırarak :

— Hey, merhaba Peppone! -dedi-. Sen mi düzenledin bu küçük eğlentiyi?

Peppone yanıt vermedi, yaralı adam gülümsedi.

— O, Brusco da burada, Smilzo, Straziami, Lungo. Eh, ben de buradayım işte. Eski topluluğumuz gene bir araya geldi. Yalnız dağdaki karargâhımızda ölen Rosso'yla Giacomino eksik. Peppone'nin, eski kumandanına böyle bir eğlenti düzenleyeceği kimin aklından geçerdi ki?

Peppone kollarını iki yana açıp kekeledi :

— Şef, bilmiyordum...

Yaralı adam sözünü kesti.

— Üzme tatlı canını. Savaştayız, herkes elinden geleni yapıyor. Senin görüş açını iyice biliyorum. -Sargı işi bitmişti, gitmek üzere ayağa kalktı-. Hoşça kal Peppone Yoldaş -dedi gülümseyerek-. Almanların elinden canımızı kurtardık, inşallah komünistlerin elinden de kurtarırız. Rosso'yla Giacomino dağda öldükleri için talihliymişler.

Kapıda bekleyen arabaya bindi. Peppone onu yolcu eden yuhalamaları, bağırışları işitti. «Şef» son cümlesini söylerken sesi soğuktu, yabancıydı, başka dünyalardan geliyormuşa benziyordu. Tıpkı Don Camillo'nun «Sen kendi ruhunu lanetliyorsun» derkenki sesi gibi.

O gece, Molinetto'yla Torricella'da görevli olan birliklerin başkanları raporlarını vermeğe geldiler. Molinetto'da Hıristiyan Demokrat konuşmacı, konuşmasını yarıda kesmek zorunda bırakılmıştı, başka önemli olay olmamıştı. Torricella'da Nasyonalist suratına bir tokat yemişti. Peppone ikisini de tanıyordu, birincisi üniversitede profesördü, ikincisi Alman çalışma kamplarında bulunmuştu.

Molinetto birliğinin başkanı :

— Kentte daha beterini yapmışlar -diyordu-. Birkaç öğrenciyi tepelemişler, bir polis çavuşunun gözünü morartmışlar.

— İyi -dedi Peppone, kalktı odadan çıktı.

Irmak yolunda, yavaş yavaş yürürken gü-

neş batıyordu. Irmak kıyısında birisi puro içiyor, suları seyrediyordu. Don Camillo'ydu bu. Bir süre konuşmadılar, sonra Peppone :

— Güzel bir akşam -dedi.

— Evet, çok güzel -diye yanıt verdi Don Camillo.

Peppone yarım bir puro yaktı, ağız dolusu birkaç nefes çektikten sonra, üstüne basıp söndürdü. Kızgın kızgın tükürdü. Kederli bir tavırla :

— Herkes bana karşı -dedi-. Eski partizan kumandanım bile. Tanrı dahil, herkes.

Don Camillo sakin sakin purosunu tüttürüyordu.

— Herkes sana karşı değil -dedi-. Sen herkese karşısın. Tanrı dahil, herkese.

Peppone kollarını kavuşturdu, sordu :

— Niçin kendi ruhumu lanetlediğimi söyledin? Yalnızca yaşlı Maria Barchini bize oy vereceği için mi?

— Maria Barchini mi? O da kim?

— Dün gidip, çocukları Rusya'da tutsak bulunan bütün ailelerle görüştüm. O kadın, «Halk Cephesi» adına iki hanımın kendisini ziyaret ettiklerini söyledi. Ben de ona, o iki hanımın sahtekâr olduğunu, bize oy verse bile oğlunu bir daha göremeyeceğini anlattım.

Don Camillo purosunu fırlatıp attı.

— O ne dedi peki?

— Oğluna kavuşmak için kime oy vermesi gerektiğini sordu. Bilmediğimi söyledim. «Eğer

hiç bir parti oğlumu geri getiremeyecekse oy kullanmamın yararı yok.» dedi.

— Aptalın birisin -dedi Don Camillo.

Bunu ciddiyetle söylemişti ama sesi o soğuk, yabancı ses değildi. Peppone biraz ferahladı. Eski kumandanının yüzündeki kanı, Molinetto'da tokatlanan eski çalışma kampı tutsağını, Torricella'da yuhalandığı için konuşmasını bitiremeyen yaşlı profesörü düşününce, ağlayacak gibi oldu. Yine de kendini tutup hırsla bağırdı :

— Biz kazanacağız!

— Hayır -dedi Don Camillo, sakin ve kesin bir tavırla.

Bir süre ikisi de gözlerini tam karşıya dikip sessiz kaldılar. Vadi akşam göğünün altında barışseverlikle gerindi, ırmak yüz binlerce yıl öncekinden farklı değildi. Güneş de öyle. Şimdi batmak üzereydi ama, ertesi sabah ters yönden doğacaktı gene. Peppone (kim bilir, niçin?), olağanüstü bir gerçeği düşündüğünü fark etti. Kendiliğinden varmıştı bu sonuca, doğrusunu söylemek gerekirse, Tanrı işini biliyordu.

HÜKÜMET DARBESİ TEKNİĞİ

Salı akşamı Köy alanında üç dört saattir bir radyonun hoparlöründen yayılan seçim haberlerini dinleyen kalabalık, şiddetli rüzgâra, yağmura karşın hâlâ dağılmıyordu. Saat ona gelmişti ki, birden ışıklar sönüverdi, her şey karanlığa gömüldü. Birisi kontrol kutusuna gitti, ama biraz sonra dönüp yapılacak bir şey olmadığını söyledi. Bozukluk hatlarda ya da kilometrelerce uzaktaki elektrik santralında olmalıydı. Halk yarım saat kadar oralarda oyalandı, sonra, yağmur da şiddetini daha çok arttırdığından, köyü sessizliğe, karanlığa bırakıp, evlerine dağıldılar. Peppone, arkadaşları Lungo, Brusco, Straziami, bir de Molinetto'daki «Kızıl Cephe»nin başkanı Gigio'yla birlikte Belediye Binasına kapanmıştı. Mum ışığında, halk düşmanı ışık ve elektrik gücü tekeline sövüp sayarak, huzursuzca oturuyorlardı. Birden Smilzo gülle gibi içeri daldı. Bir haber alabilmek için motosikletiyle Roccaverde'ye gitmişti. İşte şimdi gözleri yuvalarından fırlamış, elindeki kâğıdı sallıyordu.

— Halk Cephesi kazandı! -diye bağırdı soluk soluğa-. Senatoda koltukların yüzde elli ikisini, mecliste de yüzde elli birini kazandık.

Karşı tarafın işi bitik. Adamlarımızı toplayıp bunu kutlamalıyız. Işık yok diyorsanız, çevredeki birkaç samanlığı yakabiliriz.

— Haydaa! -diye bağırdı Peppone, ama Gigio Smilzo'yu ceketinden yakaladı. Ciddiyetle:

— Sesini kes, otur oturduğun yerde -dedi-. Daha başkalarına duyurmak için çok erken. Küçük listemize bir bakalım.

— Liste mi? Ne listesi? -diye sordu Peppone şaşkınlıkla.

— İlk ağızda temizlenecek gericilerin listesi. Şimdi durun bakalım...

Peppone kekeleyerek öyle bir liste hazırlamadığını söylediyse de, öbürü yalnızca güldü.

— Önemi yok. Bende zaten dört başı mamur bir liste var. Önce onu inceleyelim birlikte, bir karara varalım, sonra işe girişiriz.

Gigio, üzerinde yirmi dolayında ad yazılı bir listeyi cebinden çıkarıp masaya yaydı.

— Sanki bütün gerici domuzlar buradaymış gibi geliyor bana. En azılılarını yazdım, geriye kalanların hesabını sonra görürüz -dedi.

Peppone listeyi inceledi, sonra kafasını kaşıdı.

— E, ne diyorsun bakalım? -diye sordu Gigio.

— Genel olarak, düşüncemiz bir. Ama acelemiz ne? Bu işleri yoluyla yordamıyla çözümlemek için çok zamanımız olacak.

Gigio yumruğunu masaya indirdi.

— Yitirecek bir dakikamız bile yok! -diye bağırdı sertçe-. Bunu bilir, bunu söylerim, şimdi tam onları enselemenin zamanı. Hazır bizden kuşkulanmıyorlar da. Bakarsın yarına dek, bir şeyler sezer, ortadan yok olurlar.

Smilzo söze karıştı :

— Sen aklını kaçırmışsın -dedi-. İyice düşünüp taşınmadan adam öldürmeğe başlanırmı?

— Ben aklımı kaçırmadım, sen pek zavallı bir komünistsin, olup olacağın bu kadar işte! Bunların hepsi de gerici domuzlar, varsa aksini ileri süren çıksın ortaya. Bu bulunmaz fırsattan yararlanmazsan, partiye ihanet etmiş olursun!

Brusco başını salladı :

— Hiç de dediğin gibi değil! Ancak alıklar partiye ihanet eder. Eğer sen de bir yanlışlık yapar, masum halkın kanına girersen, alıklık etmiş olursun.

Gigio parmağını tehdit eder gibi sallayarak :

— Davamıza tehlikeli olabilecek bir kişiyi kaçırmaktansa, on masumu temizlemek daha iyidir. Ölüler partiye zarar veremez. İşte gene söylüyorum, sen pek zavallı bir komünistsin. Aslına bakarsan hiç bir zaman iyi bir komünist olamamıştın. Cehenneme düşmüş bir kar topundan daha yumuşaksın. Kılık değiştirmiş burjuvanın tekisin bence!

Brusco sarardı, Peppone araya girdi.

— Yeter artık! -dedi-. Gigio Yoldaş hakh,

kimse bunu yadsıyamaz. Söyledikleri komünist felsefenin temelidir. Komünizm bize yöneleceğimiz amacı verir. Demokratik tartışmalar ancak o amaca varmak için en kısa, en güvenli yolu seçme aracı olmalıdır.

Gigio memnunlukla başını sallayıp doğruladı, Peppone de sözüne devam etti :

— Bir kez bu kişilerin davamız için tehlikeli oldukları veya olacaklarına, bu yüzden de ortadan kaldırmamız gerektiğine karar verildikten sonra, yapılacak ikinci iş en iyi ortadan kaldırma yolunu seçmektir. Çünkü dikkatsiz davranır, bir tek gericinin kaçmasma olanak verirsek, işte o zaman Partiye ihanet etmiş oluruz. Bu iyice anlaşıldı mı?

—Bütünüyle -dediler diğerleri bir ağızdan-, yerden göğe haklısın.

Peppone konuşmasını sürdürdü :

— Burada altı kişiyiz. Listede yirmi ad var. Bunlardan Filotti'nin evinde bir alay insan, kilerinde de saklı silahları var. Bu adamlara birer birer saldıracak olursak, ilk silahın patlamasıyla birlikte geriye kalanlar kaçar gider.Güçlerimizi bir araya toplayıp, yirmiye bölelim. Her birliği belli bir hedefe göre silahlandıralım.

— Çok iyi -dedi Gigio.

— Neresi iyiymiş! -diye bağırdı Peppone-. Daha yarıya bile gelmedik. Polisi saf dışı etmek için diğerlerinden de iyi donatılmış bir yirmi birinci birlik gerekir. Ayrıca ırmağı, yolları tutmak için gezici birlikleri unutmayalım. Senin

salık verdiğin gibi, gerekli önlemleri almadan, işi bütün bütün suya düşürme tehlikesini göze alıp alelacele eyleme geçmeğe kalkışanlar iyi komünist değil salak oğlu salaktır.

Şimdi sararma sırası Gigio'ya gelmişti, o öfkeyle dudaklarını ısırırken, Peppone sağa sola emirler yağdırıyordu. Smilzo dış mahallelerdeki hücre başkanlarına emri iletecek, onlar da adamlarını bir araya toplayacaktı. Kararlaştırılan yerde toplanmaları için yeşil bir fişekle işaret verilecek, orada Falchetto, Brusco ve Straziami birlikleri düzenleyip hedeflerini belirleyeceklerdi. Kırmızı bir fişek de eyleme geçme buyruğunu verecekti. Smilzo motosikletine atlayıp uzaklaştı. Lungo, Brusco, Straziami, Gigio birliklerin kuruluşunu tartışmaya başladılar.

— Kusursuz bir iş yapmalısınız -dedi Peppone-. Başarısızlıktan tek tek sizi sorumlu tutarım. Bu arada bir bakayım, polisler kuşkulanmış mı, onları idare etmenin bir yolu bulunur mu?

Don Camillo ışıkların yanmasını, radyonun mırıltısına başlamasını boşuna bekledikten sonra soyunup yatmayı düşündü. Tam o sırada kapının vurulduğunu duydu. Sakınarak açtı kapıyı, Peppone'yi karşısında buldu. Peppone soluk soluğaydı :

— Bir an önce çek git buradan! -dedi-. Bir çanta al yanına, git! Basbayağı bir elbise giy, kayığına atla, asıl küreklere, git ırmak boyunca.

Don Camillo merakla yüzüne baktı.

— Başkan Yoldaş, içki mi içiyordun?

— Çabuk ol! -dedi Peppone-. Halk Cephesi seçimi kazandı, birlikler hazırlanıyor. Temizlenecek kişilerin listesi var, senin adın da en başta!

Don Camillo eğildi.

— Bu ne beklenmedik bir onur Bay Başkan! Ama şunu da söylemeliyim ki, cinayet listeleri hazırlayacak kadar kötü ruhlu bir insan olduğunu hiç ummuyordum

— Aptallık etme -dedi Peppone sabırsızlanarak-. Ben kimseyi öldürmek istemiyorum.

— E, öyleyse?

— Molinetto'lu topal Gigio, liste ve Partinin gizli buyruğuyla çıkageldi.

— Şef sensin Peppone, onu da listesini de cehennemin dibine gönderebilirsin.

Peppone ter içindeki yüzünü sildi.

— Sen bu işlerden anlamazsın. Her zaman son sözü Parti söyler, o da Parti adına konuşuyordu. Eğer ona karşı koysaydım, benim adımı da listeye, seninkinin üstüne yazardı.

— Bu güzel işte! Peppone Yoldaşla gerici papaz Don Camillo birlikte asılıyorlar!

— Sen çabuk oluyor musun, olmuyor musun? Dünyada bir başına olduğundan işi şakaya vurabilirsin, ama benim anam, karım, oğlum, bir sürü de başka elime bakanlarım var. Canını kurtarmak istersen çabuk davran.

Don Camillo başını salladı.

— Niçin ben kurtulayım? Ya öbürleri ne olacak?

— Kolay kolay onları uyarmaya gidemem, değil mi? O işi kendin yap. Irmağa giderken yolunun üstündeki bir ikisine uğra, tehlikeyi öbürlerine de iletmelerini söyle, canlı görünüşlerinin daha güzel olacağını da! İşte adlar, yaz.

Don Camillo adları yazdıktan sonra :

— Peki -dedi-, zangocun oğlunu Filotti'lere haber vermeğe gönderirim. Onlar o kadar kalabalık ki, diğerlerini de kollarlar. Ben burada kalıyorum.

— Sana söylüyorum, gitmen şart!

— Benim yerim burası, Stalin bile kendisi kalkıp gelse bir yere kımıldamam.

— Aklını kaçırmışsın sen! -dedi Peppone, ama başka bir şey söylemesine kalmadan kapı çalınınca bitişik odaya kaçıp saklandı.

Bu kez gelen Brusco'ydu. Ancak :

— Don Camillo, çık git buradan! -demeye vakit buldu bulamadı, gene kapı çalındı. Brusco saklanmağa koştu. Bir dakika sonra da Lungo içeri daldı.

— Don Camillo -dedi-, yalnız bir dakikalığına sıvışabildim. İşler kızışıyor. Buradan gitsen daha iyi olacak. İşte bu da birlikte götürmen gereken kişilerin listesi.

Sonra saklanmağa seğirtti. Çünkü gene birisi kapıyı vuruyordu. Bu kez de her zamanki gibi hırçın, asık suratıyla Straziami gelmişti. Daha içeri adımını atarken Lungo, Brusco, Peppone onu karşılamağa koşuyorlardı. Don Camillo gülerek :

— Durum, eski moda komedilere benze-

meğe başladı -dedi-. Gigio gelir gelmez oyunun bütün kişileri tamam olacak sahnede.

— O gelmez -diye mırıldandı Peppone. Sonra içini çekerek Brusco'nun sırtına hafif bir şaplak indirdi. Eski günleri anımsayarak :

— İşte gene eski direnme günlerinde, dağlarda olduğumuz gibi birlikteyiz. Hâlâ da aramız iyi.

Öbürleri de başlarıyla doğruladılar. Peppone :

— Bir de Smilzo burada olsa eski dostlardan eksik kalmayacak.

— O da burada -dedi Don Camillo-. Aslında ilk gelen oydu.

Peppone mutlulukla :

— İyi -dedi-. Artık elini çabuk tutsan iyi edersin.

Ama Don Camillo direngen bir adamdı.

— Size söylemiştim, benim yerim burası -dedi-. Sizin bana karşı olmadığınızı öğrendiğim için de çok mutluyum.

Peppone sabrını yitirmişti. Kasketini geri çevirip, kavgaya girişmeğe hazırlandığı zamanlarda olduğu gibi iyice kafasma geçirdi, buyruk verdi :

— Siz ikiniz omuzlarından tutun, ben de bacaklarından yakalarım. Kayıkla gitmesi için çok geç artık. Onu arabasına bağlar göndeririz gitsin. Straziami git, atı arabaya koş.

Ama daha kollarını kımıldatmaya kalmadan ışıklar yanıverdi. Gözleri kamaşmış, kalakaldılar. Biraz sonra radyo mırıldanmağa baş-

ladı : «Milletvekili seçimlerinin sonuçlarını veriyoruz. 41.168 seçim bölgesinden 41.000'inden alınan bilgilere göre, Hıristiyan Demokratlar 12.000.168 oy, Halk Cephesi 7.547.468 oy...»

Bildiri sona erinceye dek hepsi sessizce dinlediler. Sonra Peppone karanlık bir bakışla baktı Don Camillo'ya :

— Bazı otlar o kadar arsızdır ki her yeri kaplarlar -dedi kızgın kızgın-. Ucuz kurtuldun doğrusu.

Don Camillo dingin dingin karşılık verdi :

— Sen kendin de ucuz kurtuldun. Tanrıya şükret.

Ucuz kurtulamayan bir kişi varsa, o da Gigio'ydu. Yeşil fişeği ateşlemek için buyruk beklerken onun yerine öyle bir tekme yağmuruna tutuldu ki, her yanı mosmor kesildi.

Artık biraz da, belediyenin resmî habercisi, yerel komünist örgütünün «uçan manga»sının kumandanı Smilzo'dan söz etmenin sırası geldi. Onu iyi tanımlayabilmek için tam bir ahlâksızlık örneği olduğunu da söylemek gerek. Po Vadisindeki bir köyde, bir adamın, evli olmadığı bir kadınla açıktan açığa birlikte yaşaması için utanmazın biri olması gerekir. Yani Smilzo en küçük bir utanma duygusundan yoksundur. Elbet yatağını, sofrasını paylaştığı kadın da kendisi kadar utanmaz bir kişidir.

Halk, Moretta'ya «kapatma» derdi, aslında o, kapısını tehlikelere karşı kapamasını bilen bir kızdı. İri kemikliydi, bir erkek kadar sağlamdı. Çiftçiler onu traktör sürücüsü olarak tutardı, traktörü Peppone kadar ustalıkla kullanırdı. Köy kadınlarının dilinde adı «şu sürtük»tü ama Smilzo'dan başka hangi erkek ona sulandıysa suratına tokadı yeyip serseme dönmüştü. Gene de Smilzo'nun onu bisikletinin didonuna oturtup taşıması köy çapında bir rezaletti. Zaten kız didonda olmadığı zaman demekti ki, seleye kurulmuştu, bu kez de Smilzo didonda taşınıyordu.

Don Camillo, her şeyi dobra dobra söyle-

meye eğilimli, çekinmesiz bir adam olduğundan bir gün kürsüye çıkıp :

— Yarış bisikletiyle dolaşan, kim olduğu belli kimi kadınlar her yanlarını, yüzleri denli serbetçe gösteriyorlar -demişti.

O günden sonra Moretta mavi bir işçi pantolonu giyip boynuna da kırmızı bir eşarp bağlayarak gezmeğe başladı ve köyü büsbütün şaşkınlık içinde bıraktı. Bir gün Don Camillo, Smilzo'yu eline geçirmeyi başarınca «durumun yasallaştırılması» konusunda bir kaç söz etti. Smilzo yüzüne karşı gülüverdi :

— Bu işin «yasallaştırılacak» bir yanı yok -dedi. Evlenecek denli aptalca davrananlardan eksik ya da fazla bir şey yapmıyoruz.

Don Camillo dili dolaşarak :

— Nezih erkeklerle kadınlardan... -diyordu ki Smilzo sözünü kesti.

— O aptallardan, yani birleşen iki ruhun kaynaşmasının güzelliğini, tütün kokan bir Belediye Başkanı ya da papazın kaba saba budalalığını bulaştırarak berbat edenlerden.

Don Camillo tütününe dokundurulan lafı sineye çekip gene asıl konuya döndü. Ama Smilzo onunla dalga geçmeyi sürdürüyordu :

— Eğer her şeye kadir Tanrı, kadınla erkeğin evlilikle birleşmesini isteseydi, cennete, Âdem'le Havva'nın yanma bir de papaz koyardı! Aşk özgür doğdu, özgür kalmalıdır! Halkın evlenmenin hapis kararından farksız olduğunu anlayacağı günler yaklaşıyor. O zaman kilisenin hizmeti olmaksızın da yaşayabileceklerini

görecekler. O günler gelince kiliseler dans salonu olarak kullanılacak.

Don Camillo elinin altında yalnız bir tuğla bulabildi. Onu kaldırıp fırlattı. Ama Smilzo direnme eylemi sırasında, iki makineli tüfek ateşi arasından bile sıyrılıp geçmeyi öğrenmiş olduğundan, tuğla boşa gitti. Don Camillo yılmamıştı, bir gün de Moretta'yı papaz evine çağırdı. Kız mavi işçi pantolonu, kırmızı eşarbıyla geldi, karşısma oturur oturmaz da bir sigara yaktı. Don Camillo kendini tuttu, azarlamadı onu. Çıkarabildiği en yumuşak sesle konuşmağa başladı :

— Ağır işlerde çalışan bir kızsın, iyi ev kadınısın. Dedikodu yapmadığını, paranı çarçur etmediğini biliyorum. Kocanı sevdiğini de...

Moretta sözünü kesti :

— O benim kocam değil.

— Öyleyse Smilzo'yu sevdiğini de biliyorum -dedi Don Camillo sabırla-. Günah çıkartmaya gelmemene karşın namuslu bir kadın olduğuna inanıyorum. Niçin böyle davranıp, kendini halkın gözünde uygunsuz duruma düşürüyorsun?

— Halk dosdoğru... o kendine ait olan yere gidebilir.

Don Camillo kızarıp bozarıyordu ama planını uygulamayı sürdürüp evlenme hakkında bir şeyler geveledi ağzında. Ama Moretta sözünü kesti :

— Eğer her şeye kadir Tanrı, kadınla erkeğin evlilikle birleşmesini isteseydi...

Bu kez Don Camillo onun sözünü kesti :

— Zahmet etme, gerisini biliyorum zaten.

Moretta ciddî ciddî ekledi :

— Aşk özgür doğdu, özgür kalmalıdır! Evlilik aşkın afyonudur.

Köyde dedikodular o kadar kolay yatışmadı. Bir heyet kurup Belediye Başkanına gittiler. Durumun köyün adına leke düşürdüğünü kamu ahlâkını göz önüne alarak bir şeyler yapması gerektiğini söylediler.

— Ben kendim evliyim -dedi Peppone-. Medenî nikâh kıymağa da yetkiliyim. Ama istemeyenleri zorla evlendiremem ya! Yasa böyle. Belki Papa iktidara geçerse başka türlü olabilir.

Ama kocakarılar direttiler :

— Belediye Başkanı olarak elinden bir şey gelmiyorsa, o zaman Parti'nin yerel örgütü başkanı olarak onlara baskı yapabilirsin. Partinin de yüz karası onlar.

— Bir deneyeyim -dedi Peppone ve denedi de.

— Evlenmektense **Sosyalist Parti**'ye girerim -oldu Smilzo'nun karşılığı.

Yapılacak başka bir şey yoktu. Zamanla rezalet unutulmaya yüz tuttu, ya da yerini politikaya bıraktı. Ama bir gün, daha da gürültülü bir şekilde, yeniden patlak verdi. Bir süredir Moretta Yoldaş ortalıkta görünmüyordu. Derken birdenbire şaşırtıcı bir haberle çalkandı köy. Ebenin söylediğine göre artık iki değil üç

yoldaştılar, çünkü lâyık olduklarından çok daha güzel bir kızları doğmuştu. Köyün kocakarıları açtılar ağızlarını yumdular gözlerini gene, biraz politikacı kafası olanlar :

— İşte size komünist ahlâkı -diyorlardı-. Bu Tanrı tanımaz ana baba yüzde doksan dokuz çocuğu vaftiz ettirmezler.

Bu haberle bu yorum Peppone'nin kulağına ulaşınca, hemen Tanrı tanımaz ana babanın evine koştu.

Smilzo içeri girdiğinde, Don Camillo okuyordu.

— Sana bir vaftiz işi çıktı -dedi Smilzo çabuk çabuk.

— İyi bir iş gerçekten -diye mırıldandı Don Camillo.

— Çocuk yapmadan önce **nihil obstat** gerekir mi? -diye sordu, Smilzo.

— Kendi vicdanın bakımından gerekir **nihil obstat.** Yani bütünüyle sana kalmış bir iş. Ama Moretta mavi işçi pantolonunu giyip de gelirse, hepinizi sepetlerim. Yirmi dakika sonra gelebilirsiniz.

Moretta kucağında bebek, yanında Smilzo'yla çıkageldi. Don Camillo onları ve Peppone'yle karısını kilisenin kapısında karşıladı, gerçekten kırmızı bir şey giyip giymediklerine bile bakmadan :

— Üstünüzde kırmızı ne varsa çıkarın -dedi-. Burası Tanrının evi, Halk Evi değil.

— Senin beynini saran sisten başka kır-

mızı bir şey yok buralarda -diye yanıt verdi Peppone.

Kiliseye girip vaftiz kurnasının önüne geldiler, Don Camillo törene başladı.

— Adı ne olacak? -diye sordu.

Moretta kesin bir tavırla :

— Rita Palmira Valeria -dedi.

Bütün dünyaca tanınan üç ünlü komünistin adları kilisede yankılanırken ortalığa bir ölüm sessizliği çöktü. Don Camillo kurnanın kapağını örttü, tam, «Öyleyse gidin, onu Rusya'da vaftiz ettirin» diyecekti ki, çarmıhtaki Hazreti İsa'nın yukarıdan kendisine baktığını gördü. Onun için derin bir soluk alıp ona kadar saymakla yetindi. Moretta açıkladı :

— Rita benim annem, Palmira onun annesi, Valeria da anneannem olduğu için...

— Bu onların kötü talihi -dedi, Don Camillo, inceden inceye alay ederek-. Ben, Emilea Rosa Antonietta diyorum.

Peppone yeri eşeledi, Smilzo içini çekip başını salladı, ama Moretta için için sevinmiş görünüyordu.

Sonra kaydı imzalamak için papaz evine geçtiler. Peppone alaycı bir edayla sordu :

— Hıristiyan Demokrat Hükümetinin yönetimi altında, Palmira yasaklanmış bir ad mı?

Don Camillo karşılık vermedi, işaretle gitmelerini istediğini anlattı onlara. Smilzo, Moretta, bebek masanın önünde kaldılar. Smilzo, yüzünde kaderine rıza göstermiş bir adamın

ifadesi, pek doğru olmasa da akıllıca bir laf etti :

— *Enciclica rerarum novium.*

Don Camillo soğuk soğuk :

— Hayır, bir konuşma yapacak değilim -dedi-. Yalnız sizi uyarmak istiyorum. Evlenmemekle kiliseyi incitmiş olmuyorsunuz. Saint Peter'in sütunlarından birini kemirmeğe çalışan iki haman böceği gibisiniz olsa olsa. Siz de veledîniz de umurumda bile değilsiniz.

O sırada Moretta'nın kollarındaki kundak kımıldandı, «velet» gözlerini kocaman kocaman açıp Don Camillo'ya gülücük yaptı. Öyle pembe, öyle küçücük bir yüzü vardı ki, Don Camillo önce bir durakladı, sonra kan dolaşımı hızlandı, tepesi attı, bağırmağa başladı :

— Sefil yaratıklar! Günahlarınızın cezasını bu masum yavruya çektirmeğe hakkınız yok. Büyüyüp güzel bir kız olunca, çekemeyenler «kapatmanın kızı» diye ona çamur atacaklar. Bu kadar habis ruhlu insanlar olmasanız, kızınızı insanların kıskançça iki yüzlülüğüyle karşı karşıya bırakmazsınız. Sizin için ne derlerse desinler aldırmayabilirsiniz, ama sizin yüzünüzden ona dil uzatırlarsa...

Don Camillo yumruğunu kaldırdı, göğsünü gerdi. Şimdi olduğundan daha uzun boylu, daha iriyarı görünüyordu. Genç ana baba bir köşeye sinmişlerdi. Papaz bağırdı :

— Evlenin be caniler!

Rengi atmış, yüzü gözü ter içinde, başını salladı Smilzo :

— Hayır, bu bizim için her şeyin sonu olur. Halkın yüzüne bakamayız bir daha.

Bebek bu sahneden hoşlanmış görünüyordu. Ellerini salladı, gülücükler yaptı. Don Camillo ne yapacağını şaşırmıştı.

— Lütfen.. -dedi- yalvarıyorum size! Kız öyle güzel ki!

Bu dünyada çok garip işler olabilir. Adamın biri elinde bir demir külünk zorlar da zorlar bir kapıyı açmak için, ama bir milim kımıldatamaz. Yorulmuş, bitmiştir. Alnının terini silmek ister, şapkasını çıkarıp kapının koluna asar, kapı tırınk diye açılıverir. Moretta doğuştan direngen bir kadındı, ama Don Camillo'nun bebeğine baktıkça öfkesinin yatıştığını görünce, bir sandalyeye çöküp ağlamağa başladı.

— Hayır, hayır... -diye hıçkırıyordu-. Biz evlenemeyiz. Zaten evliyiz çünkü. Üç yıl önce evlenmiştik, ama uzak bir yer seçtiğimiz için hiç kimse bilmiyor. Hep özgür aşktan yanaydık biz. Nasıl söyleyebilirdik herkese?

Smilzo başıyla doğruladı, sonra :

— Evlilik aşkın afyonudur -diye söze girişti-. Aşk özgür doğmuştur, eğer her şeye kadir Tanrı...

Don Camillo yüzüne soğuk su çarpmağa gitti. Geri döndüğünde Smilzo'yla karısını oldukça sakinleşmiş buldu. Moretta bir kâğıt uzatıyordu ona, bu bir evlenme belgesiydi.

— Günah çıkartmanın gizliliğine sığınıyorum -diye fısıldadı.

Don Camillo başıyla doğruladı, sonra Smilzo'ya :

— Öyleyse kendini işverene «bekâr» yazdırdın -dedi-. Bir ailen olmasından yararlanamıyorsun.

— İyi bildin -dedi Smilzo-, ülkülerim için yapamayacağım hiç bir şey yoktur.

Don Camillo belgeyi geri verdi. Sükûnetle :

— Siz iki eşeksiniz -dedi. Sonra bebek kendisine gülücük yapınca lafını düzeltti : -İki buçuk eşeksiniz.

Smilzo kapıda durup geriye döndü, sıkılmış yumruğunu sallayarak selam verdi. Ciddî bir tavırla :

— İnsanları aşağılayanlar için her zaman bir darağacında yer bulunur -dedi.

Don Camillo yanıt verdi :

— O yere şapkanı as da, kendine yer ayırtmış olursun!

— Kaybettiğimiz seçim yalnız bir geçiş aşamasıydı -dedi Smilzo-. Çok uzaklardan geliyoruz, daha da çok uzun bir yol var önümüzde. Hoşça kal papaz vatandaş.

Bilinmeyen bir nedenle, Don Camillo gece yarıları uyanmayı alışkanlık haline getirmişti. Olağan dışı hiç bir ses işitmemesine karşın, bir şeyler olup bittiğini kuvvetle seziyordu. Sonunda, bir gece dışarıdan gelen bir hışırtı işitip pencereden bakınca, kilisenin kulenin altına düşen küçük yan kapısının çevresinde, kımıldayan bir gölge gördü. Herhalde bir gürültü etmiş olmalıydı ki, gölge sıvıştı. Ertesi gece Don Camillo daha hazırlıklıydı. Pencereyi biraz aralık bırakmış, av tüfeğini de oraya dayamıştı. Ama son dakikada bu plandan vazgeçti.

— Kiliseye girmeğe çalışan biriyse, benim ardımda değil demektir. Tabiî, içeriye bir bomba yerleştirmek niyetinde değilse...

Olmayacak şey değildi, ama bu vadide bile, insan bir yabancının niyetini hemen kötüye yormamalıydı. Böylece Don Camillo kiliseyi göz altında tutmayı kararlaştırdı sonunda. Üç gece boşu boşuna nöbetçilik oyunu oynadı, dördüncü gece tam her şeyden vazgeçmek üzereydi ki, yan kapının kilidinin kurcalandığını işitti. Hiç kımıldamadan bekledi, birkaç dakika sonra kilit yerinden oynadı, kapı yavaşça açıldı. Kilisenin içinde mihrabın sönük lambasından baş-

ka ışık yoktu, ama, Don Camillo zayıf bir genç adamın çekingen çizgilerini seçebildi. Adam çevresini yokladı, bir merdiven buldu, mihrabın sağındaki duvara dayadı onu dikkatle. Tanrının bir lütfuna karşılık bir minnettarlığı gösteren adaklar duvarın yukarılarına dek asılıydı. Bunlar çerçevelenmiş gümüş yüreklerdi. Don Camillo kendi kendine «Anlaşıldı nelerin ardında olduğun!» dedi.

Pusu kurduğu yerden çıkmak için davetsiz konuğun merdivenin yarısına dek tırmanmasını bekledi. Ama Don Camillo, hareketleri bir zırhlı tümen kadar zarif olan iriyarı bir adamdı. Onun için, çıkardığı müthiş gürültü yüzünden, adam aşağıya süzülüp, kapıyı tutmağa çalıştı. Ama Don Camillo ensesinden yakaladı onu, sonra daha sıkı tutabilmek ve silah taşıyıp taşımadığını anlayabilmek için, ensesini bırakıp kollarını yakalayıp havaya kaldırdı. Adamın turşusu çıkmıştı iyice; üzerinde bir rovelver olsaydı bile, tetiğini çekecek gücü kalmamıştı. Don Camillo avını kilise deposuna taşıdı, ışığı yaktı orada, yüzüne baktı. Kim olduğunu görünce bir çuval gibi koyuverdi elinden, sonra karşısına geçip oturdu.

— Smilzo, bir hırsız olarak da beş para etmezsin! -dedi.

Smilzo omuzlarını silkti.

— O tarakta bezim yok benim. Bir şey çalmayacaktım.

— Demek dua etmek için geceyarısı, kapı-

ya maymuncuk uydurup girdin kiliseye, bir merdivene tırmanmağa başladın ha!

— Herkesin kendine göre bir dua ediş yolu vardır.

— Artık orasını polise anlatırsın -dedi Don Camillo.

Bu son laf Smilzo'yu yerinden sıçrattı. Don Camillo bir pençesini uzatıp onu yerine oturttu.

— Başımı belâya sokma -dedi Smilzo-. Burada her işe politika bulaştırırlar, o zaman da ortalık karışır.

Don Camillo güvence verdi :

— Kaygılanma bu bir adi zabıta vakası. Suçun hırsızlığa teşebbüs.

Sonra pelte gibi olan Smilzo'yu tuttu kaldırdı yerinden, ceplerini aradı.

— Gerçekten hırsızlık! -diye doğruladı kendini-. İşte kanıtı!

Bulduğu şeyi kaldırıp gösterdi. Smilzo karşı çıktı :

— Hiç de hırsızlık değil, bana ait o, kendi paramla aldım.

O şey, çerçeveli bir gümüş yürek, bir adak armağanıydı. Yepyeni olduğu belliydi, ama Don Camillo, Smilzo'nun öyküsüne kolay kolay inanamazdı, onu merdivenin hâlâ dayalı durduğu duvarın önüne sürükledi. Armağanlar tam bir dikdörgen çiziyorlardı, biri bile eksilmiş olsa hemen farkedilirdi. Don Camillo, Smilzo'nun cebinde bulduğu armağanı inceledi. Yürek safi gümüştendi, özenle çerçevelenmişti. Sordu :

— Peki öyleyse, nedir bu işin aslı? Nasıl açıklayabilirsin bu olanları?

Smilzo omuz silkti.

— Minnet duygusu iyi bir şey, ama politika iğrenç. Belli bir işim olursa, bu armağanlardan birini adamıştım Tanrıya. Ama Partiyle Vatikan birbirine diş biledikleri nden, açıktan açığa gelmeyi göze alamadım. Halk kimbilir ne derdi, zaten herkes bilir ki, halkı siz papazlar konuşturursunuz. Evet siz savaş delileri şey edince...

Don Camillo sözünü kesti :

— Bırak bunları. Bütün bu deli saçmalarını ezbere biliyorum. İşimize bakalım şimdi. Görünmek istemiyor idiysen, başkasıyla gönderebilirdin. Niçin işi bir hırsız polis öyküsüne çevirdin?

Smilzo, göğsünü şişirerek :

— Biz halk çocukları, din konusunda bile sözümüzün eriyizdir. Ben bu armağanı kendim adadım, kendim de getirdim işte. Şimdi onu sana teslim ediyorum.

Vadide, ırmak kıyısı yakınlarında, herkesin kafasından bir parçacık zoru vardır. Don Camillo da birkaç dakika düşünüp taşındıktan sonra, bu işten vazgeçti. Kollarını iki yana açarak :

— Peki -dedi-, al sana bir makbuz, olanları unutalım.

Smilzo, Don Camillo'nun atmaya hazırlandığı tekmeden sıyrıldı, kapıdan bağırdı :

— Eğer siz papazlar halk devriminin dal-

galarıyla silinip süpürülmeden bir yıl daha dayanabilirseniz, bu nesnelerden üç metre karelik bir tane alman gerekir Tanrıya şükretmek için!

Don Camillo elinde gümüş yürek, kalakaldı. Sonra onu Hazreti İsa'ya göstermek için mihraba yollandı.

— Efendimiz -dedi-, bu insanların anlaşılmaya ihtiyaçları var. Onlar sanıldığı kadar anlaşılmaz değiller. Basit, ilkel yaratıklar; iyi bir şey yapmak istediklerinde bile sert davranmak zorunda kalıyorlar. Onları bağışlamanızı gerektiren birçok nokta var.

Hazreti İsa içini çekerek :

— Gerçekten onları bağışlamalıyız -dedi.

Don Camillo'nun uykusu gelmişti. Kendi kendine :

— Şimdi bunu yerine asarım, yarına dek de bu sorunu düşünmem artık -dedi.

Merdivene tırmandı, armağanı alt sıranın tam altına astı. Sonra yeni çakmış olduğu çiviyi çıkarıp, yerini değiştirdi.

— Bunu karısınınkinin yanına yerleştirsem daha iyi olacak. Tanrının birleştirdiklerini hiç kimse ayırmasın, ne Tanrının evinde, ne de şeytanın.

Üç ay önce Smilzo'nun karısı Moretta ağır hastaydı. Partiden bir şifa ummadığından, Tanrıya dönmüştü o zaman. Neredeyse bir mucizeyle iyileştikten sonra, adadığı armağanı getirmişti. Don Camillo biraz arkaya doğru çekilerek birbirinin eşi iki yüreğe baktı hayranlıkla. Başını sallayarak :

— O iki bedende de aynı günahkâr ruh var -diye mırıldandı.

Sonra merdivenden inip kiliseden çıkmağa hazırlandı, ama kapıya bile gidemeden durdu, gene mihraba yöneldi.

— Efendimiz -dedi-, bir adam adadığı armağanı asmak için sabaha karşı saat ikide gizlice kiliseye giriyor. Bir türlü aklıma yatmıyor bu iş.

Bir kaç dakika aşağı yukarı yürüdü, sonra gene merdivene tırmandı. İki çerçeveli yüreği aşağıya indirdi, ışıkta inceledi.

— Onları gerçekten bağışlamalıyız -dedi Hazreti İsa.

Smilzo ertesi akşam papaz evine geldi. Önemsemez bir tavırla :

— Gene aynı öykü yüzünden geldim -dedi-. Karım üç ay önce adadığı armağana iki gümüş çiçek eklemeyi aklına koymuş, şimdi onu bana verirseniz, yarın geri getiririm.

— İyi bir fikir -dedi Don Camillo-. Zaten burada. Dün akşam seninkini onun yanına asarken camının altını tozlu görüp, temizlemek için aşağıya indirdim.

Masasının bir çekmecesini çekip, Smilzo'nun karısının verdiği armağanı çıkardı. Sonra bir şey daha alıp, Smilzo'ya gösterdi.

— Bunu tahta çerçeveyle kadife astarın arasında buldum. Oraya nasıl girdiğine aklım ermedi. Senin mi bu?

Bu, Smilzo'nun Parti üye kartıydı. Smilzo

elini uzattı, ama Don Camillo onu gene çekmeceye koydu.

— E, nedir bu sürdürdüğün oyun? -diye sordu.

— Pek gülünç bir şey değil -dedi Smilzo-. Moretta ölmek üzereydi, gümüş bir yürek adadı, ben de proleterce bir söz verdim. Karım iyileşince de Parti kartımı onun adağıyla birlikte verdim. Ama son dakikada Partiden ayrılmayı göze alamadım. Partide kaldım işte. Şimdi Peppone Parti kartlarımızı denetlemek istiyor. Her şeyin küçük bir rüşvetle yoluna konulabileceği kilise ya da büyük iş çevrelerine benzemez bu durum, hiç şakaya gelmez. Başıma çok iş açılabilir. İşte bunun için kartımı geri almağa geldim.

Don Camillo yavaş yavaş purosunu yaktı.

— Şimdi öykü anlaşılıyor. Moretta'nın adağının tam bir eşini yaptırdın, sonra onları değiştirip parti kartını geri alabilmek için bir hırsız gibi girdin kiliseye gizlice.

Smilzo omuz silkti :

— Ertesi gün Parti kartının yerine öbür armağanı geri getirmeği tasarlamıştım, böylece bir yerine iki armağan olacaktı. Zaten Parti kartı ne işine yarar Tanrınm?

Don Camillo parmağını salladı :

— Adak kutsal bir ödevdir, senin bir adağın vardı... -dedi.

— Zamanı gelince onu yerine getireceğim. Ama şimdi yapamam.

Smilzo bir gece önceki gibi gevşek bir çu-

valı andırıyordu. Don Camillo kartını çıkarıp verdi. Küçümseyerek :

— Bu iğrenç şeyin kilisede yeri yok -dedi.

Smilzo özenle cüzdanına yerleştirdi kartı. Bir veda nutku çeker gibi konuştu :

— Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrının hakkını Tanrıya, halkın hakkını da halka vereceksin.

Don Camillo :

— Smilzo'nun hakkını da Smilzo'ya! -diyerek esaslı bir tekme indirdi kıçına.

Smilzo bu tekmeyi gık demeden sineye çekti.

— Devrim gelip çatınca savunmasız halka el kaldıranlar bunu faiziyle ödeyecekler -dedi-. Hattâ bu el bir ayak olsa bile!

Don Camillo yürekleri asmağa gitti, mihrabın önünden geçerken kollarını iki yana açtı. Hazreti İsa gülümsedi ona.

— Onları bağışlamamızı gerektiren birçok nokta var, Don Camillo -dedi-. Kıyamet günü hiç birinin parti kartı olmayacak.

O sırada Smilzo, kartı cebinde, içi Tanrıya ve insanlara dostluk duygusuyla dolu, gururla yürüyordu Halkevine doğru. Belki de sandığı gibi, «proleter yüreği» dediği şey cüzdanında değil de, mihrabın sağına asılan armağanın içindeydi.

BİSİKLET

Irmakla karayolunun arasında kalan bu toprak parçasında bisikletsiz geçen bir an bile düşünülemez. Burada, bu vadide yediden yetmişe kadar herkes bisiklete biner. Çarpık bacaklarıyla, kadronun ortasında denge kurmaya çalışarak bisiklet kullanan çocuklar hatırı sayılır biniciler olup çıkarlar. Bisikletleri dümdüz gitmek dışında her türlü yol alır, ama onlar için fark etmez, yine de giderler.

Köylüler çoğunlukla kadın modellerini yeğ tutarlar. Göbekli toprak sahipleri arka dingile bağlı bir basamakla çıkabildikleri yüksek seleli eski moda bisikletlerle çember çevirir gibi dolaşırlar.

Kentlilerin bisikletleri son derece gülünçtür. Cicili bicili aletleri, elektrik pilleri, dişlileri, sepetleri, zincir kapakları, hız ölçerleri, falanları filanlarıyla ancak birer oyuncak, birer bacak çalıştırma aracıdır bunlar. Gerçek bir bisiklet en azından otuz beş kilo çekmeli, boyasının çoğuyla en az bir pedalını yitirmiş olmalıdır. Yok olan pedaldan ancak binicisinin ayakkabı tabanının pürüzsüz, pırıl pırıl bir duruma getirdiği pedal mili kalmalıdır. Bu da tek parlak parçası olmalıdır bisikletin. Uçları

lastiksiz olan didon tekerleklerle olağan açısını yapmayıp bir yana en az on iki derece çarpılmış olmalıdır. Gerçek bir bisikletin arka tekerleği çamurluksuzdur, ön çamurluğun ucundan, su sıçratmasına engel olacak, tercihen kırmızı bir otomobil lastiği parçası sarkmalıdır. Yağmurda, fırtınada binici, sırtına yol yol biriken çamurlardan rahatsız olursa o zaman belki arka çamurluğa izin verilebilir. Bu takdirde de çamurluk biraz aralık bırakarak konulmalıdır ki, «Amerikan usulü» denilen tarzda, yani ayağı arka lastiğe bastırarak fren yapılabilsin.

Bir Po Vadisi bisikletinin mekanik freni olmaz. Lastikleri de, tekerleklere canlı, hoplayıp zıplayan bir devinim verecek, göze görünür yamalarla doludur. Küçük dünyada bisiklet doğanın bir parçasıdır, hiç bir zaman gösterişli olmağa çalışmaz. Ama onun yanında, süslü püslü yarış bisikletleri, bir ev kadınının yanında üçüncü sınıf bir koro kızı gibi kalır. Kentlilerin bu gibi şeyleri anlamaları beklenemez, duygu konusunda onlar olsa olsa otlaktaki bir öküz kadar inceliğe sahiptirler. Kentin kokuşmuşluğu içinde mutlu mutlu yaşayıp giderler. Dişi finolarına kancık it demek akıllarından bile geçmez. Evlerinin tam orta yerinde kendi deyimleriyle «tuvalet» ya da «banyo»ları vardır. Oysa saygıdeğer bir köylü açık yüreklilikle adlandırdığı gibi «hela»sını arka bahçenin uzak bir köşesine yerleştirir. İnsanın yemek ve uyku yerlerinin yanıbaşında bu kolaylığın bulunmasına, ilerlemenin bir simgesiymiş gibi bakar-

lar. Ama bunu evin dışında, ayak altından uzak, fayanssız, taş döşemesiz bırakmak, bana kalırsa daha temiz, daha gerçek bir uygarlık belirtisidir.

Vadide bisiklet bir çift ayakkabı kadar, belki de daha çok gereklidir insana. Çünkü ayakkabısız da binilebilir bisiklete, ama bisikleti yoksa yaya yürümek zorundadır insan. Bu gerçek kent için de geçerlidir denebilir ama, orada tramvay vardır. Vadide ray ne arasın? Yalnız, yılanların bir çukurdan öbürüne kayarken bir çizgi çekip kestikleri bisiklet, motosiklet, at arabası izleri bulunur bol bol.

Don Camillo'nun çarşıyla pazarla pek bir ilgisi yoktu. Ancak yarım kilo biftek, birkaç kara puro, bir de oralarda «şimşek çakışı» denilen, ayakkabının tabanına pantolonun arkasına sürülüp de yakılabilen sülfürlü kibritlerden alırdı ara sıra; o kadar. Gerçi iş yaşamıyla hiç bir ilgisi olmasa da, alışveriş seyretmeğe bayılırdı. Cumartesi günleri hava güzel olursa hemen bisikletine atlar La Villa'daki haftalık pazara giderdi. Besi hayvanlarına, tarım makinelerine, gübrelere, püskürtme araçlarına bakar ilgiyle, papaz evinin arkasındaki asmaları korumak için bir torba bakır sülfat alabildiği zaman da, o uçsuz bucaksız toprakların sahibi, çiftçi Bidazzi kadar mutlu hissederdi kendisini. Pazar yerinde her türlü eğlence bulunurdu, hem de o tatil havası, o kıpır kıpır devinim her seferinde keyfini yerine getirirdi.

İşte o cumartesi günü de Don Camillo bi-

sikletine atlayıp, on kilometrelik La Villa yolunu keyifle aşmıştı. Pazar olağanüstü kalabalıktı, Don Camillo Milano Fuarı'na gitse bu kadar eğlenmezdi herhalde. Saat on bir buçukta bisikletini bıraktığı yerden almağa gitti. Didonundan tutup çekerek o kargaşalığın arasından geçti, köy dışına giden dar sokağa girdi. Orada sanki şeytan dürtmüş gibi, birkaç ıvır zıvır almak için küçük bir dükkâna uğradı. Biraz sonra dışarı çıktığında duvara dayayıp bıraktığı bisikletinin yerinde yeller esiyordu.

Don Camillo'nun bedeni, ölçü dışı kalacak kadar büyük kemiklerle, kaslarla donanmıştı. Ayaklarından başına dek olan uzunluğu iskemleye çıkmış olağan bir adamla birdi. Başından ayaklarına dek olan uzunluğu ise dört parmak daha fazlaydı. Demek ki, halk onu bir uzunlukta görüyor, o kendisini başka bir uzunlukta görüyordu. Yani cesareti, o hatırı sayılır fizikî yapısından dört parmak daha uzundu. Ona silah çekseler bile tansiyonu bir derece olsun yükselmezdi. Ama yolda yürürken ayağı bir taşa takılsa ya da birisinin oyununa gelse utancından cesareti kırılırdı. Böyle zamanlarda neredeyse kendine acır, büyük bir üzüntüye kapılırdı.

İşte şimdi, bisikletini yitirince, gürültü patırtı çıkarmadı. Orada duran yaşlı bir adama, yeşil sepetli bir kadın bisikletine binip giden birini görüp görmediğini sordu. Adam hayır deyince de, eliyle şapkasına dokunup uzaklaştı. Polis karakolunun önünden geçtiyse de, içeri

girmek aklına bile gelmedi. Cebinde yirmi beş liret parası olan bir taşra papazı için bisikletinin çalınması ahlâkî ve kişisel bir sorundu, kamunun ilgisine sunulacak bir olay değildi. Oysa, soruna yalnız para açısından bakan sizin o zenginleriniz olsa, koşa koşa hırsızlığı bildirmeğe giderler. Yoksula sorarsanız, bu kişisel bir haksızlıktır, sakat bir adama el kaldırmak ya da koltuk değneğini çekip almak gibisinden.

Don Camillo şapkasını gözlerine kadar indirip, evin yolunu tuttu. Arkasından bir yaylı ya da yük arabası sesi duydukça hemen yolun kıyısına çekiliyordu. Kimseyle konuşmak zorunda kalmadan, kendi gücüyle eve dönmek istiyordu. Bu on kilometreyi hırsızın suçluluğunun ve kendi acısının üstüne basa basa yürümek istiyordu. Kendisinin dışında bir varlıkmış gibi gördüğü bir Don Camillo'nun talihsizliğini düşünerek, tozun, sıcağın içinde, yapayalnız tam bir saat yürüdü. Yürüdüğü yol bir noktada bir ara yolla birleşiyordu. Don Camillo durup oradaki küçük tuğla köprünün yan duvarına yaslandı. Kendi gibi bisikleti de köprüye dayanmış duruyordu. Onu milimi milimine tanıyordu, yanılması olanaksızdı. Hemen çevresine bakındı, ama görünürde kimseler yoktu. Bisiklete dokundu, didonda trampet çaldı parmaklarıyla. Evet, didon bütünüyle madenîydi. En yakın ev en az yedi sekiz yüz metre uzaktaydı, çalılar da bir kişinin gizlenmesini sağlayacak denli yapraklanmamıştı henüz. Sonunda köprüden aşağı bakınca kurumuş dere

yatağında oturan bir adam gördü. Adam merakla ona bakıyordu. Don Camillo çekinerek :

— Bu bisiklet benim -dedi.

— Ne bisikleti?

— Burada, köprünün korkuluğuna dayalı duran.

— İyi -dedi adam-. Köprüde bir bisiklet varsa, ve de bu sizinse, bana ne?

Don Camillo çok şaşırmıştı.

— Hiç, öyle söylüyordum size. Bir karışıklık olmasın diye yani.

— Sizin olduğundan emin misiniz? -diye sordu adam.

— Elbette! Bir saat önce, La Villa'da bir dükkâna girdiğimde çalınmıştı. Buraya nasıl geldiğine aklım ermedi.

Adam güldü.

— Herhalde beklemekten sıkılıp sizden önce yola çıkmıştır -dedi.

Don Camillo kuşku içinde ellerini iki yana açtı. Adam sordu :

— Bir papaz olarak, sır saklayabilirsiniz, değil mi?

— Elbette.

— Öyleyse söyleyeyim, ben getirdiğim için burada bisikletiniz.

Don Camillo'nun gözleri faltaşı gibi açıldı,

— Bulmuş muydunuz onu?

— Evet, dükkânın önünde bulmuş almıştım.

Don Camillo biraz durakladıktan sonra sordu :

— Şaka mı yapmak istemiştiniz?

— Aptallık etmeyin! -diye karşı çıktı adam-. Bu yaştan sonra işim gücüm yok da şakayla mı uğraşacağım? Benim olsun diye aldım! Sonra daha iyi düşününce, bisiklete atlayıp bastım pedala. Bir kilometre öncesine kadar arkanızdan geliyordum. Sonra sizden önce buraya varabilmek için kestirmeden gelip göz önüne koydum bisikleti.

Don Camillo duvara oturup, aşağıya, adama baktı :

— Senin olmayan bir bisikleti niçin aldın?

— Herkesin işi kendine. Siz ruhlarla uğraşırsınız, ben bisikletlerle...

— Çok oluyor mu bu işe başlayalı?

— Hayır, üç dört ay oluyor ancak. Pazarlarda, fuarlarda iş tutarım. Bu köylülerin birçoğu para babası olduğundan, Allah bereket versin, geçinip gidiyoruz. Bu sabah talihim yaver gitmedi, onun için sizin bisikletinizi aldım. Sonra dışarı çıktığınızı, hiç kimseye bir şey söylemeden yürüyüp gittiğinizi gördüm. Şimdi bile niçin olduğunu anlayamıyorum, üzülmeğe başladım, ardınıza düştüm. Neden bir araba geçtikçe yolun kıyısına çekiliyordunuz? Ardınızda olduğumu biliyor muydunuz?

— Hayır.

— Eh işte, ardınızdaydım. Eğer bir arabaya binmeği kabul etseydiniz, geri dönecektim. Ama siz yürüdüğünüz sürece arkanızdan gelmek zorundaydım.

Don Camillo başını salladı, sordu :

— Nereye gidiyorsun şimdi?

— La Villa'ya dönüp, ortalığı bir kolaçan edeceğim.

— El atacağın başka bisiklet var mı diye, değil mi?

— Elbette.

— Öyleyse bu sende kalsın.

Adam durdu, baktı.

— Siz yaşadıkça bunu yapamam. Som altından bile olsa, olanaksız. Vicdan azabı çekerim, meslek yaşamım mahvolur. Kiliseden uzak durmayı yeğ tutarım.

Don Camillo adama yiyecek bir şeyi olup olmadığını sordu.

Adam hayır karşılığını verince :

— O zaman benimle gel bir şeyler ye... -dedi.

O sırada Brelli adında bir köylünün sürdüğü bir araba geliyordu.

— Haydi bakalım, sefil herif! -dedi Don Camillo-. Sen bisikleti al, ben arabayla gideyim.

Sonra Brelli'yi durdurdu, bacağında bir ağrı olduğunu söyledi. Adam köprünün altından yukarı çıktı. O denli kızgındı ki bisiklete binmeden önce bir süre sövdü saydı azizlere!

Don Camillo, bisiklet hırsızı papaz evine varmadan on dakika önce yemeği hazır etmişti.

— Yalnız ekmek, sosis, peynir, birkaç yudum da şarap var -dedi-. Umarım yeter sana.

— Üzülme Peder -dedi adam-. Ben o işin icabına baktım.

Masanın üstüne bir tavuk koydu.

— Bu yaratık karşıya geçerken, kazayla çiğnedim -diye açıkladı-. Onu orada ölüme terk etmek istemedim, acılarını sona erdirdim... Bana öyle bakmayın Peder. Bunu şöyle iyice bir pişirirseniz, Tanrı sizi bağışlar.

Don Camillo tavuğu pişirdi, bir şişe de özel şaraptan getirdi. Bir saat geçmişti ki adam artık işine dönmesi gerektiğini söyledi. Yüzünden kaygı okunuyordu. İçini çekip :

— Nasıl oraya dönüp de bisiklet çalabileceğimi bilmiyorum -dedi-. Yıktınız beni büsbütün.

— Ailen var mı? -diye sordu Don Camillo.

— Hayır, bir başımayım.

— Öyleyse seni zangoç olarak işe alayım. Benim zangoç iki gün önce gitti.

— Ama ben çan çalmasını bilmem.

— Bisiklet çalmasını bilen bir adam için onu öğrenmek işten bile değil.

Adam, o gün bu gün zangoçtur.

Bir gün Don Camillo kilisede Hazreti İsa ile bazı sorunları görüşürken :

— Efendimiz, bu dünyada ne çok şey çığırından çıkmış -dedi sırasına getirip.

Hazreti İsa karşılık verdi :

— Ben öyle görmüyorum. İnsanlar çığırından çıkmış olabilir. Ama evrenin gerisi iyi işliyor.

Don Camillo aşağı yukarı dolaştı; biraz sonra gene mihrabın önünde durdu.

— Efendimiz -dedi-, bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi diye başlayıp bir milyon sene saysaydım, sayıların sonuna gelir miydim?

— Asla! -dedi Hazreti İsa-. Yere büyük bir daire çizip, «Bakalım sonuna varmam ne kadar sürecek?» diye çevresinde yürümeğe başlayan adamı anımsattın bana. Onun için sana söyleyeyim : Böyle bir noktaya erişmen olanaksızdır.

Don Camillo düşünde bir dairenin çevresinde yürürken, herhalde sonsuzluğa bu ilk bakışından doğmuş olacak, büyük bir heyecan duyuyordu.

— Ben yine de, sayıların belirli olması gerekir diyorum -diye üsteledi-. Tanrı sonsuz

ve ölümsüzdür, sayılar nasıl Tanrının sıfatına sahip çıkabilir?

— Sayılarla ne alıp veremediğin var? -diye sordu Hazreti İsa.

— İnsanları çığırından çıkaran sayılar. Sayıların bulunmasıyla, onları Tanrılaştırmağa kadar gitti insanlar.

Don Camillo'nun kafasına bir düşünce takılmasın, artık kolay kolay kurtulamazdı ondan. Gece olduğu için kilisenin ana kapısını kapayıp, gene bir süre aşağı yukarı gezindikten sonra, mihraba döndü :

— Belki de Efendimiz -dedi-, insanların sayıların büyüsüne güvenleri, düşünen birer yaratık olarak varlıklarını tanıtlamaya yönelmiş tehlikeli bir eğilimdir-. Bir an huzursuzca sustuktan sonra konuşmasını sürdürdü-: Efendimiz, düşüncelerin sonu var mıdır? Şimdi bile saklı kalmış yepyeni düşünceler var mıdır? Yoksa insanlar düşünülecek her şeyi düşünmüşler midir?

— Don Camillo, düşünceler demekle ne kastediyorsun?

— Zavallı bir taşra papazı olarak bütün söyleyebileceğim şu : Düşünceler, insan bilgisizliğinin gecesinde parıldayıp Yaradanın büyüklüğünün yeni bir görünüşünü aydınlatan lambalardır.

Hazreti İsa duygulanmıştı.

— Zavallı taşra papazı -dedi-, gerçekten pek de uzakta değilsin. Bir zamanlar, ellerinde birer sönük lamba olan yüz adam, çok büyük

bir karanlık odaya kapatılmış. Biri lambasını yakmayı başarmış, böylece birbirlerini görüp tanıyabilmişler. Diğerleri de lambalarını yaktıkça çevrelerindeki nesneler gittikçe daha çok göze görünüyormuş. Sonunda odadaki her şey iyi, güzel bir durumda gözlerinin önüne serilmiş. Şimdi beni iyi dinle Don Camillo, orada yüz lamba ama yalnız bir tek düşünce vardı. Yine de odadaki her şeyi ayrıntılarıyla aydınlatmak için yüz lambanın ışığı gerekmiş. Her ışık, büyük bir düşüncenin, büyük bir ışığın, Yaradanın varlığı ve büyüklüğü düşüncesinin yüzde bir parçasıymış. Birisi küçük bir heykeli yüz parçaya ayırıp, yüz adama birer parça vermiş ya, onun gibi. Yüz adam yoklaya yoklaya parçaları birleştirmeğe çalışmışlar. Sonunda doğru biçimi buluncaya dek binlerce yanlış biçim çıkmış ortaya. Gene söylüyorum Don Camillo, her adam kendi lambasını yakmış, yüz lambanın birlikte verdiği ışık iman ve Tanrı ilhamıdır. Bununla yetinmeleri gerekirdi. Ama her adam kendilerini karanlıktan kurtaran, çevrelerindeki güzel şeyleri gösteren ışığı kendi lambasının verdiğini sanıyormuş. Bazıları kendi lambalarına tapmağa başlamışlar, öbürleri de başka başka yönlere sürüklenince büyük ışık yüz aleve bölünmüş. Her alev gerçeğin ancak küçük bir parçasını aydınlatabiliyormuş. Şimdi görüyorsun ki Don Camillo, gerçek ışığı bulabilmek için yüz lambayı birleştirmek gerek. Bugün insanlar, kendilerini çepeçevre saran kasvetli karanlığın içinde, yalnız kendi lamba-

larının ışığında, her biri yalnız kendi lambasının aydınlatabildiği her hangi bir nesnenin en önemsiz ayrıntısına sarılarak, güvensizlik duygusuyla dolaşıyorlar. Onun için düşünceler yoktur, bir tek düşünce, yüz cepheli bir tek büyük gerçek vardır diyorum. Düşünceler ne sınırlı ne de tükenmiştir. Çünkü tek ve ölümsüz bir düşünce vardır. Ama insanlar o çok büyük odadakiler gibi birleşmelidir.

Don Camillo kollarını iki yana açtı.

— Geriye dönüş olamaz -diyerek içini çekti-. Bugün insanlar lambalarının yağını, iğrenç makinelerini, makineli tüfeklerini yağlamak için kullanıyorlar.

— Cennet Ülkesinde yağ o kadar çoktur ki, ırmaklar dolusu akar -dedi Hazreti İsa.

Don Camillo papaz evinde Brusco'yu kendisini bekler buldu. Brusco, Peppone'nin sağ koluydu, ancak söyleyeceği çok önemli bir şey oldukça ağzını açan, iriyarı bir adamdı. Köyde günlük konuştuğu sözcük ortalaması en düşük kişi belki de oydu. Don Camillo sordu :

— Ölen mi var? Kim öldü?

— Hiç kimse. Ama başım dertte.

— Kazayla birini mi öldürdün?

— Hayır, oğlumla ilgili bir şey.

— Hangisi? Giuseppe mi?

— Evdeki sekizden biri değil. Yıllardır Sicilya'da olan.

Don Camillo, Sicilya'da, toprak sahibi bir adamla evli bulunan bir kız kardeşinin 1938'de, Brusco'yu ziyarete geldiğini hatırladı. Kadın

evine dönmeden önce Brusco'nun dokuz çocuğunu sıraya dizmiş, sormuştu :

— Birini alabilir miyim?

— Hangisini beğenirsen al.

— En az kirli olanını alacağım.

Ve rastlantı bu ya, yüzünü yeni yıkamış olan Cecotto'yu seçmişti. Çocuk sekiz yaşındaydı, öbürlerinden de değişikti her nasılsa. Kız kardeşi, Brusco'ya :

— Dost kalmak istiyorsak açık konuşalım -dedi-. Bunu alıp büyüteceğim, ama bir daha yüzünü bile görmeyeceksin.

Brusco'nun karısı yeni ölmüştü, dokuz çocuktan birinin sorumluluğunun omuzlarından alınması Tanrının bir lütfu gibi gelmişti ona. Başıyla kabul işareti yaptı, yalnız kız kardeşi kapıdan çıkarken kolunu yakalayıp sordu :

— Bunun yerine Giuseppe'yi alsan fark eder mi?

— Onu hediye etsen bile almam -demişti, kadın, sanki Cecotto için yüklüce bir para ödemiş gibi.

Don Camillo bütün öyküyü hatırlıyordu.

— E, sonra? -diye sordu.

— On iki yıldan beri görmedim onu. Ama bana hep yazardı. Şimdi de beni ziyarete gelecekmiş.

Don Camillo ters ters baktı.

— Brusco, aklını beş yıllık plan mı aldı? Oğlunu görmek böyle büyük bir talihsizlik mi? Siz kızıllar artık öz çocuklarınızdan da mı utanır oldunuz?

— Hayır, yaşamım boyunca gördüğüm en yüreksizlerden biri olan Giuseppe'den bile utanmıyorum. Eğer böyle olduysa, kendi hatası değil, benim hatamdır. Sorun o değil. Sicilya'da herkes şöyle ya da böyle gericidir : Baronlar, arazi sahipleri, papazlar, falan filan. Elbette bir evlât ne olursa olsun evlâttır. Ama o buraya gelirse partiyle aram açılır. Durumu sözcüğü sözcüğüne Partiye bildirmem gerekir...

Don Camillo daha fazla kendini tutamadı :

— Haydi, çıkar ağzından baklayı -dedi-. Ne yapmış ki zavallıcık?

Brusco başını önüne eğdi.

— Onu okula göndermişler -diye mırıldandı.

— Eee, bunun için utanç duymuyorsun ondan, değil mi?

— Ama okuyup papaz olacakmış.

Don Camillo gülmesini tutamadı.

— Demek senin oğlun papaz, ha! Bu iyi işte! Papaz!

— Hemen hemen. Alay etmesen de olur, durumumun farkındayım.

Don Camillo, Brusco'nun böyle bir ses tonuyla konuştuğunu hiç duymamıştı. Sustu, dinledi.

— O buraya gelir de Peppone'nin kulağına giderse, beni öldürür. Ayrıca oğlan papaz ya da papaz olmak üzere olduğu için, benim düşman tarafta bulunduğumu öğrenmesini istemiyorum. Siz papazlar birbirinizi anlarsınız.

Bir çare düşünmezsen işim bitiktir. Oğlan yarın sabah sekizde buraya geliyor.

— Peki bir düşüneyim.

Brusco yaşamı boyunca hiç kimseye teşekkür etmemişti.

— Bu iyiliğinin altında kalmam -diye mırıldandı. Sonra kapıdan seslendi-: Çevrede bunca gerici varken, neden benim oğlum papaz oluyor? Ne kötü talihim var!

Don Camillo da daha az bozulmamıştı.

— Buralardaki bir sürü başıbozuk arasından, bir komünistin babası olması ne büyük hakaret zavallı papaz için.

Brusco kafasını salladı, acı acı içini çekerek,

— Herkesin derdi kendine... -dedi.

Don Camillo ne zaman yaşlı Rocchi'nin kiliseye ya da papaz evine geldiğini görse, kendi kendine, «Komiser Bey buradalar» diye homurdanırdı. Çünkü yaşlı Rocchi, her kilise bölgesinde, papazın kilise içindeki ve dışındaki davranışlarını kılı kırk yararak inceleyip kötü ya da sadece usulüne uygun olmadığını gördükleri zaman Piskoposa protesto mektupları yazmayı kendilerine görev edinmiş bekçi köpeklerinin başıydı. Elbet yaşlı adam bir tek ayin bile kaçırmazdı. Ailesiyle birlikte ön sıralardan birinde oturduğundan, Don Camillo'nun her sözünü. her davranışını izler, bir duanın ortasında karısına dönüp, «Bir şeyi atladı», «Bugün kafası pek dağınık», ya da «Her zamanki Don Camillo değil» gibisinden laflar ederdi. Sonra da papaz evine giderek tören hakkında fikir yürütür, Don Camillo'ya pek esaslı öğütler verirdi.

Don Camillo böyle şeyleri kendine dert edinecek kişilerden değildi ama, yaşlı Rocchi'nin bakışlarını sürekli olarak üstünde hissetmek sıkıntı veriyordu. Ne zaman bir ayinin ortasında sümkürmesi gerekse, gözlerini mihraptaki çarmıha gerili İsa'ya çevirip, «Burnumu bir skandala sebep olmayacak şekilde sümkür-

meme yardım edin, Efendimiz» diye dua ederdi. Çünkü Rocchi görgü konusunda çok titizdi.

Kaç kez, «Treville'deki papaz ayinin ortasında sümkürmek zorunda kalsa bile, kimse farkına varmaz, ama bu seninki kıyamet borusuna benziyor.» demişti.

Rocchi böyle bir adamdı işte. Dünyada böyle adamlar var olduğuna göre, kendilerine ayrılmış yerleri bulunuyordu demek ki. Rocchi'nin üç oğlu, bir kızı vardı, Kızı Paolina köyün en iffetli, en güzel kızıydı. Bir gün, onun günahını çıkarırken, neredeyse aklı başından gidiyordu Don Camillo'nun.

— Gerekeni yapmazsan günahlarını bağışlayamam -dedi kıza.

— Biliyorum... -diye yanıt verdi Paolina.

Her köyde olurdu böyle şeyler. İnsan bunu anlayabilmek için geniş vadideki, basık tavanlı evlerden birinde yaşamış, ayın kocaman bir kızıl-top gibi doğuşunu ırmağın kıyısından seyretmiş olmalıydı. Vadide gözle görülür bir canlılık yoktur. Bir yabancı, ırmağın terk edilmiş kıyılarında hiç bir olayın geçmediği, kırmızılı mavili evlerde hiç bir şey olamayacağı fikrine kapılabilirdi. Ne var ki olaylar bakımından burası dağları da, kentleri de geride bırakır. Çünkü alev alev yanan yaz güneşi insanın damarlarına işler; o büyük kıpkızıl ay başka yerlerde görülen soluk gezegene hiç mi hiç benzemez, güneş gibi alev saçar, canlıların kurdukları düşleri, ölülerin kemiklerini tutuşturur. Yazın biriken sıcaklık o denli fazladır ki, va-

dinin soğuğa, sise gömüldüğü kış aylarında bile, insanların düş kurma yetileri her şeyi gerçekte olduğu gibi görmelerine yetecek derecede serinlemez, yatışmaz. İşte bunun için zaman zaman çalıların arasından bir av tüfeği sinsi sinsi uzanır, bunun için bir kız yapmaması gereken bir şeyi yapar.

Paolina eve dönmüştü. Bütün aile akşam duasını bitirince babasının karşısına dikildi.

— Baba, seninle konuşmam gerek -dedi.

Öbürleri oraya buraya dağıldılar, ateşin önünde Paolina'yla babası kaldı.

Yaşlı adam kuşkulu kuşkulu sordu :

— Söyle bakalım, nedir sorun?

— Artık benim evlenmemi düşünmenin zamanı gelmedi mi?

— Kafanı bununla yorma, zamanı gelince biz uygun birini buluruz.

— Zamanı geleli çok oluyor baba, hem ben birini buldum.

Yaşlı adamın gözleri faltaşı gibi açıldı.

— Doğru yatağına bakayım! Bir daha da böyle konuştuğunu duymayayım! -diye bağırdı.

— Peki -dedi kız-, öyleyse başkaları konuşurken duyarsın.

Babası korkuyla sordu :

— Rezalet yaratacak bir şey mi yaptın yoksa?

— Hayır, ama rezalet çıkacak. Bu saklanıp gizlenecek bir şey değil.

Rocchi eline ilk geçen şeyi, kırık bir süpürge sopasını kaptı. Kız kafasını koruyarak bir

köşeye kıvrılmıştı, yağmur gibi iniyordu sırtına sopa. Neyse ki kırık sopa bir daha kırıldı da babası yatıştı.

— Talihin yok da hâlâ yaşıyorsan, doğrul bakayım -dedi-. Kimsenin haberi var mı?

— O biliyor... -diye mırıldandı kız.

Babasının tekrar tepesi attı bunun üzerine, ateşin yanındaki çalı çırpı demetinin içinden bir sopa alıp, kaldığı yerden başladı dayağa.

— Don Camillo da biliyor -dedi kız-. Günahımı çıkarmıyor.

Yaşlı adam durmadan vuruyordu. Sonunda kız :

— *Beni öldürürsen daha büyük bir rezalet olur* -deyince yatıştı, sordu :

— Kim o adam?

— Falchetto.

Kız tutup da İblis deseydi, daha az etki yaratırdı babasının üzerinde. Falchetto, Peppone'nin en sadık yardakçılarından biri olan Gigi Bariga'nın takma adıydı. Çetenin tek okumuş üyesi oydu. Söylevleri o yazar, mitingleri o düzenler, partiden gelen buyrukları o açıklardı öbürlerine. Kafası daha iyi çalıştığından hepsinden daha korkunç bir adamdı. Kız o ana dek yeterince cezalandırıldığından, Rocchi onu bir sedire itip yanına oturdu.

— Dövdüğün yeter -dedi kız-. Bir daha bana elini sürersen imdat diye bağırır, herkese anlatırım olanları. Çocuğumun hayatını korumalıyım.

Gece saat on birde yaşlı adam öyle yorgundu ki, direnmekten vazgeçti.

— Seni öldüremem -dedi-. Bu durumunla manastıra da kapanamazsın. Evlenin öyleyse, ikinize de lânet olsun.

Falchetto, Paolina'mn bedenindeki dayak izlerini görünce çok şaşırdı.

— Evlenmeliyiz -dedi kız-. Yoksa bu benim ölümüm olur.

— Elbette! -dedi Falchetto-. Hep senden bunu istemez miydim? Ne zaman dersen, hemen evlenelim Paolina.

Gece yarısı saat bire çeyrek kala evlenmeyi düşünmenin bir yararı yoktu. Ama tarlalar karla örtülmeden, bahçe kapısında, karşılıklı edilen lafların ayrı bir değeri ve önemi vardı.

— Babana her şeyi söyledin mi? -diye sordu Falchetto.

Kız karşılık vermeyince de aptalca bir soru sorduğunu anladı. Söze girişti :

— Makineli tüfeğimi alır, bütün aileni vururum. Ben...

— Kimseyi vurmana gerek yok. Gidip papazı razı etmemiz yeter.

Falchetto geriledi.

— Bunu yapamam, biliyorsun -dedi-. Benim durumumu bir düşün. Belediye Başkanına gideriz.

Kız şalına sarındı.

— Hayır, asla olamaz -dedi-. Başıma ne gelecekse gelsin. Ya Hıristiyanlar gibi evleniriz, ya da bir daha beni göremezsin.

— Paolina! -diye yalvardı Falchetto, ama kız, her zaman götürüldüğü yönün tersine doğru, uzaklaşıp gitmişti bahçe kapısından.

Paolina iki gün yataktan çıkmadı. Üçüncü gün babası geldi odasına.

— Geçen gece onunla görüştün, biliyorum işte -dedi.

— Ben de biliyorum.

— Peki, ne oldu öyleyse?

— Bu işin çıkar yolu yok. Dinî nikâh istemiyor. Ben de, ya bir Hıristiyan gibi evlenirim ya da hiç dedim.

Yaşlı adam bağırdı çağırdı, tepindi. Sonra kızının yanından ayrıldı, paltosunu omuzlarına atıp evden çıktı. Birkaç dakika sonra Don Camillo ciddî bir sorunla karşı karşıyaydı. Rocchi :

— Öyküyü biliyorsun zaten, Peder... -dedi.

— Evet. Çocuklar gözetilmeye gereksinir. Onlara ahlâk kurallarını öğretmek ana babanın görevidir.

Rocchi tam lâyığını bulmuştu, o anda seve seve boğazlardı Don Camillo'yu.

— Evlenmelerine izin verdim ama, alçak herif kiliseye adımını atmak istemiyor! -dedi.

— Hiç şaşmam buna.

— Sana şunu sormağa geldim : Kızımın durumunda biri için, evlenmemek mi daha büyük bir rezalettir, yoksa kilise dışında evlenmek mi?

Don Camillo başını salladı.

— Bu bir rezalet sorunu değil. İyi ya da

kötü olma sorunu. Karnındaki çocuğu da düşünmeliyiz.

— Evlenip cehennem olsun gitsinler. Başka hiç bir şey umurumda bile değil.

— Öyleyse niçin bana akıl danışıyorsun? Bütün iş evlenmeleriyse, bırak istedikleri gibi evlensinler.

Mutsuz baba iniltiyi andıran bir sesle :

— Ama kızım «Kilisede evlenmezsem, hiç evlenmem» diye tutturdu... -dedi.

Don Camillo gülümsedi.

— Kızınla övünmelisin. İki yanlıştan bir doğru çıkmaz. Bana kalırsa aklı başında bir kız. Övünmelisin onunla.

Rocchi kiliseden çıkarken bağırıyordu :

— Öldüreceğim onu, öldüreceğim işte!

Don Camillo da bağırarak karşılık verdi arkasından :

— Kızı kilise dışında evlenmeye razı etmemi istemiyorsun, değil mi?

Geceleyin, Paolina penceresine küçük taşlar yağdırıldığını duydu. Bir süre direndi ama sonunda aşağıya indi. Falchetto orada bekliyordu. Kız onun yüzüne bakmca ağlamağa başladı.

— Partiden ayrıldım -dedi adam-. Yarın bir bildiri yayınlayıp, partiden atıldığımı açıklayacaklar. Peppone bu bildiriyi benim yazmamı istedi.

Kız biraz daha sokuldu, sordu :

— Dövdü mü seni?

— Hem de nasıl! Dayak hiç bitmeyecek sandım. Ne zaman evleniyoruz?

— Ne zaman dersen, hemen evlenelim Falchetto.

Kızın tez canlılığı da oğlanınki gibi saçmaydı. Çünkü vakit gecenin birine yaklaşıyordu ve zavallı Falchetto'nun bir gözü mosmordu.

— Yarın papazla konuşurum -dedi-. Ama belediye binasının önünden bile geçmem. Peppone'yi görmek istemiyorum.

Morarmış gözünü yokladı, Paolina elini onun omzuna koydu.

— Belediye Başkanına da gideriz -dedi-. Ben de yanında olur, seni desteklerim.

Paolina ertesi sabah erkenden Don Camillo'ya gitti.

— Günahımı çıkarabilirsiniz -dedi-. Size itiraf ettiğim şeylerin hiç birini yapmamıştım. Tek günahım size kocaman bir yalan söylemekti.

Don Camillo afalladı. Kız çabuk çabuk anlattı :

— O öyküyü uydurmasaydım babam dünyada evlendirmezdi beni Falchetto'yla.

Don Camillo başını salladı.

— İş buraya vardıktan sonra, anlatma ona işin aslını -diye salık verdi kıza.

İhtiyar Rocchi'nin bunu hakettiğini düşünüyordu.

— Hayır, söylemeyeceğim. Hattâ evlendikten sonra bile -dedi kız-. Zaten doğruyu söylemiş olsam da, bundan çok dövmezdi beni.

Don Camillo söze karıştı :

— Ben de aynı şeyi düşünüyorum. Öyle bir dayak boşa gitmemeli.

Mihrabın önünden geçerken Hazreti İsa ona kaşlarını çattı. Don Camillo :

— Efendimiz -dedi-, kendini yükseklerde gören alçalır, alçaklarda gören de yükselir.

— Don Camillo, son zamanlarda ateşle oynuyordun.

— Tanrının yardımıyla, hiç bir ateş bizi yakmaz. Bu evlenme bir düzine olağan evlenmeğe değer -dedi Don Camillo.

Gerçekten öyleydi.

Peppone, arkasında Smilzo, Bigio, Brusco, Lungo ile habersizce gelip Don Camillo'nun karşısına dikildi. Öç almağa ya da gözdağı vermeğe gelmiş gibi görünüyorlardı. Don Camillo'nun ilk aklına gelen, Rocchi'nin kızıyla evlenmek için partiden ayrılan Falchetto oldu. «O işle bir ilgim olduğunu sandıklarından böyle öfkelenmişler» diye düşündü. Oysa çetenin aklından bile geçmiyordu Falchetto. Peppone, Mulino Nuovo tepesine tırmanan bir lokomotif gibi soluyarak :

— Bu işin içinde ne Tanrı, ne de politika var -dedi-. Bu bir yurtseverlik sorunu. Ben Belediye Başkanı hemşeri sıfatıyla burada bulunuyorum, sen de papaz hemşeri sıfatıyla.

Don Camillo buyurun der gibi kollarını iki yana açtı.

— Konuş Belediye Başkanı hemşeri! Papaz hemşeri baştan aşağı kulak kesildi!

Peppone, Don Camillo'nun oturduğu masanın karşısında ayaktaydı. Arkasına sıralanan adamları, ayaklarını iki yana açmış, kollarını kavuşturmuş, ses çıkarmadan duruyorlardı.

— Tarihin şaşmaz adaleti... -diye başladı Peppone. Don Camillo biraz irkildi-. Yalnız ta-

rihin şaşmaz adaleti değil, coğrafyanın da şaşmaz adaleti, o da yetmezse...

Coğrafyanın da eklenmesiyle biraz içi rahatlayan Don Camillo :

— Zannedersem yeter -dedi. Yalnız söyle bana, nedir sorun?

Peppone adamlarına döndü, kızgın, alaylı bir gülümseyişle :

— Bağımsızlıktan, özerklikten söz ederler, oysa daha elli metrecik uzaklarında neler olup bittiğinden bile haberleri yoktur! -dedi.

Smilzo sahte bir heyecanla söze karıştı :

— Hâlâ ortaçağın bencilliğini yaşıyorlar. **Cicero pro domo sua**, halk pasta yesin!

Don Camillo şöyle bir baktı ona.

— Şimdi de Latince mi öğretiyorlar size?

— Niçin olmasın? -diye yanıt verdi Smilzo-. Kültür salt sizin tekelinizde mi sanıyorsun?

Peppone araya girip bu atışmayı durdurdu.

— Onlar, bütünüyle dayanaksız bir bağımsızlık iddiasında bulunarak, halkın kutsal haklarını gasbetmek isteyen, yurtseverlikten yoksun bir alçaklar sürüsüdür. Kendi köy yönetimlerini kurarak, bizim kasabadan ayrılmak isteyen o sefil Fontanile'lilerden söz ediyorum. Bu kasabanın kendi merkezleri, köylerinin de bize bağlı, yakın bir banliyö olduğunu gösterecek. tarihin ve coğrafyanın şaşmaz hükümlerini A'dan Z'ye kadar göz önüne serecek bir bildiri yayınlayarak, bu girişimlerini daha bir tomurcukken kesip atmalıyız...

Peppone'nin «Tarihin ve coğrafyanın şaş-

maz hükümleri» sözüyle ne demek istediğinin anlaşılması hiç de rahatlatıcı bir haber değildi. Don Camillo bu ırmak vadisini iyi tanır, iki topluluğun, «Şaşmaz adalet» gibi büyük bir lafa dayanarak bile olsa, bir ağız dalaşına girişmelerinden çekinirdi. Özellikle bu ikisinin arasında yatışmamış düşmanlıklar, kinler vardı. Bir süredir Fontanile'liler akıllarını özerklikle bozmuşlardı. İlk olay, 1902'de, her biri dörder evlik, üç dört topluluk para toplayıp kemerleri, geniş merdivenleri, saat kulesi, kapısında armasıyla eksiksiz bir resmî yapı yapmağa giriştiklerinde patlak vermişti. Bu yapı Belediye Binası olacaktı. Sonradan olay öyle büyük bir kızgınlık yaratmıştı ki, polis çağırılmış, birçok hemşeri hapisaneyi boylamıştı. O kez bu kadarla kalmıştı olup bitenler. Ama yapı yerinde duruyordu, hiç bir zaman da başka bir amaçla kullanılmadı. 1920'de, Birinci Dünya Savaşından hemen sonra, bir deneme daha yaptılarsa da, başarı kazanamadılar. Bu, üçüncü girişimleri oluyordu. Don Camillo ihtiyatlı davranmayı yeğ tuttu.

— Onlarla konuşmayı denediniz mi? -diye sordu.

— Ben mi onlarla konuşacağım? -diye bağırdı Peppone-. Onlar ancak bir makineli tüfeğin dilinden anlarlar.

— O halde, görüşmeler yoluyla bir sonuca varılabileceğe benzemiyor -dedi Don Camillo.

Kendisini tutup bir derebeylik kölesi yap-

salar, bundan daha kızgın olamazdı Peppone. Dokunaklı bir ölçülülük içinde konuştu :

— Tam anlamıyla demokratik bir yol izleyeceğiz. Tarihin ve coğrafyanın şaşmaz hükümlerini açıklayan bir bildiri hazırlayacağız. Bunu anlayamayacak kadar kalın kafalıysalar...

Peppone sözünün burasında sustu, çetenin en dengeli adamı olan Bigio boğuk bir sesle gerisini tamamladı :

— O zaman onlara unutamayacakları bir ders vereceğiz.

Ağırkanlı Bigio böyle konuşunca, kıyametin kopması çok yaklaşmış demekti. Don Camillo başka bir yol denedi.

— Mademki ayrılmak istiyorlar, bırak ayrılsınlar. Seni ne ilgilendirir bu iş?

— Bana göre hava hoş! -diye bağırdı Peppone-. Ama halkın egemenliğine karşı bir saldırıdır bu. Burası kasabanın merkezi. Bir düşün, Fontanile'yi elden çıkardık, La Rocchetta'nın ötesindeki toprakları da yitirdik diyelim, ne kaldı geriye? Ne mene bir yer olur burası bir karışlık toprağıyla? Yoksa sen de yurdunu sevmeyenlerden misin?

Don Camillo içini çekti.

— Niçin işi bir faciaya çeviriyorsun? Fontanile'nin bağımsız bir köy olmasına hiç bir zaman izin verilmedi, değil mi? Şimdi neden izin versin yetkililer? Durumda bir değişiklik yok ki.

Peppone yumruğunu masaya indirdi, alaylı bir sesle bağırdı :

— Sen öyle bil! İşe bir politik neden karıştı. Bizim Parti, Belediye Binasına iyice yerleşti burada, Fontanile'deyse herkes gerici. Onun için hükümet bir kısım toprağımızı ve halkımızı değişik bir yönetim altında görmekten mutluluk duyar!

Don Camillo sert sert baktı Peppone'ye.

— Sen Belediye Başkanı hemşerimizsin, gırtlağına kadar politikaya batmışsın. O işleri senin bilmen gerek. Ben sadece papaz hemşeri olarak karanlıktayım.

Smilzo ileri çıktı, işaret parmağını ona doğru uzatıp kızgın bir tavırla konuştu :

— Sen bir Amerikan uşağısın!

Don Camillo omuz silkti. Peppone sordu ona :

— E, ne yapacağız?

— İlk olarak, bizim tarihî, coğrafî, iktisadî delillerimizi ortaya koyan bir bildiri hazırlamalıyız.

— Nereden bulayım o delilleri?

— O senin işin. Okulda size Amerika propagandası yapmaktan başka bir şey öğretmediler mi? Sonrasını göreceğiz. Eğer planlarından vazgeçerlerse sorun yok, geçmezlerse o zaman onlara bir **intimatum** gönderip ya vazgeçmelerini ya da... ya da halkın iradesiyle gereğine karar verileceğini belirteceğiz!

— Tanrımn iradesiyle demek istedin, değil mi? -diye düzeltti Don Camillo.

— Bu işe Tanrıyı karıştırmayacağımızı peşin peşin söylemiştim. Neyse **intimatum**'u da ben hallederim.

Don Camillo, Fontanile'nin niçin bağımsız bir köy olmaması gerektiğini gösteren delilleri bir araya toplayan bildiriyi hazırlamak için, o gecenin yarısını harcadı. İşin en güç yanı, zıt görüşleri uzlaştırıp, hiç kimseyi incitmemekti. Sonunda bildiri basımevine gönderildi, sonra da bir küme genç onları Fontanile duvarlarına yapıştırmağa gitti.

Ertesi gün, öğleyin Belediye Binasındaki Peppone'ye bir paket getirildi. İçinde önceki gece Fontanile'de yapıştırılmış olan afişlerden biri, onun da içinde adamakıllı çirkin bir şey vardı. Peppone onu yeniden sarıp sarmalayıp doğru kiliseye koştu, Don Camillo'nun önünde yeniden açtı.

— İşte Fontanile'nin karşılığı... -dedi.

— Çok iyi -dedi Don Camillo-. Bildiriyi ben yazdığıma göre bana gönderilmiş bu. Buraya bırak da git, bir daha da düşünme.

Peppone başını salladı. Paketi yeniden sarıp sessizce uzaklaşmağa başladı. Ama kapıda durup arkasına döndü.

— Papaz hemşerim -dedi-, yakında sana çok iş çıkacak.

Don Camillo öyle şaşırdı ki verecek karşılık bulamadı. Peppone'nin sözlerinin verdiği korkuyla donup kalmıştı. Mihraptaki İsa'ya:

— Efendimiz, savaş ve politika bu adamların içini yeterince nefretle doldurmuş, değil mi? -diye sordu.

— Çok şükür -dedi Hazreti İsa içini çekerek-, her zaman daha fazlasını alacak yer var içlerinde.

Belediye binasına sabahtan akşama dek haberciler gelip gidiyordu. Don Camillo, kime sorsa «bilmiyorum» karşılığını aldığından, bu iblislerin neler çevirdiğini bir türlü kestiremiyordu. Gece saat dokuza doğru yatmağa hazırlanırken, birisi kilise alanına bakan pencerenin kepengini tıklattı. Gelen Smilzo'ydu, hemen söze girişti :

— Bir an önce Belediye Binasına gelmen gerekiyor. Çabuk ol, çünkü kilisenin keyfini bekleyecek zamanı yok halkın.

Smilzo her zamankinden daha zorbaca konuşuyordu. Don Camillo'yla arasındaki pencere kafesi ona büyük bir güven duygusu veriyordu. Üstelik sesinin tonundan da belliydi ki, kendisine olağanüstü önemli bir görev emanet edildiğine inanıyordu. Don Camillo sordu :

— Halk demekle neyi kastediyorsun? Senin gibilerini mi?

— Buraya politika tartışması yapmağa gelmedim. Yok, ininden çıkmağa korkuyorsan, o başka mesele.

Don Camillo paltosunu omuzlarına attı. Yağmur yağdığından bir de şemsiye aldı. Yol da sordu :

— Neler olup bittiği bana söylenebilir mi?

— Bu öyle, sokakta konuşulacak bir şey değil -dedi Smilzo-. Tut ki ben şimdi sana Papadan gelen gizli talimatı soruyorum; bu da onun gibi.

— Papayı rahat bırak, yoksa şu şemsiyeyi kafanda kırarım. Papanın bu işlerle ilgisi yok.

— Olup olmadığını, daha sonra, devrim patlak verince görürüz. Şimdilik boş ver, Belediye Binasına vardığımızda anlarsın sorunu.

Oraya varmalarına kalmadan bir nöbetçi durdurdu onları.

— Parola! -dedi bir ses.

— **Venezia** -dedi Smilzo.

— **Milano** -diye karşılık geldi.

Geçtikten sonra, Don Camillo bütün bu saçmalığın anlamını sordu. Smilzo hiç de saçma olmadığını söyledi.

— Savaş bu -dedi.

Toplantı salonuna girdikleri zaman, Don Camillo çok şaşırdı. İçerisi tıklım tıklım doluydu, hem de yabana atılamayacak kimselerle. Köyün bütün ileri gelenleri eksiksiz oradaydı. Her türlü siyasî düşünce temsil ediliyordu. Ortalıkta bir ölüm sesizliği vardı, besbelli Don Camillo'yu bekliyorlardı ki, o içeri girince hemen yol açtılar. Sonra Peppone ayağa kalkıp, bir açıklama yaptı.

— Peder -dedi-, çok feci günler yaşıyoruz. Ülkemiz tehlikeye düşünce, karşında gördüğün gibi, bizi en iyi temsil edebilecek hemşerilerimiz, parti ayrımı olmaksızın, çiftçisi, işçisi,

arazi sahipleri, tüccarı, aynı imanla birleşmiştir. Sorumsuz bir güruhun kutsal haklarımıza saldırmaya yeltenmesine, her ne pahasına olursa olsun, karşı koymalıyız... sanırsam, bu noktada hepimiz anlaşıyoruz.

Kalabalık bir ağızdan karşılık verdi :

— Tamam!

— Parti dalaverelerine karşı bir kuşkuyu ortadan kaldırmak amacıyla, bütün partilerin temsilcileri, Kamu Güvenliği Komitesinin köy savunmasıyla ilgili kararlarını tarafsızca ele alabilecek birisini seçmeğe karar vermişlerdi. Gizli bir oylamayla sen seçilmiş bulunuyorsun. Bütün siyasal farklarımızı bir yana atarak, seni Komitenin yansız gözlemci üyesi olmaya çağırıyoruz.

— Kabul ediyorum -dedi Don Camillo çevresine bakınarak. Kalabalıktan şiddetli bir alkış koptu. Peppone konuşmasını sürdürdü :

— Yardımına müteşekkiriz. Şimdi durumu açıklıyorum. Burada hazır bulunan Vatican'ın temsilcisince de bütünüyle onaylanan bildirimize, Fontanile'liler aşağılayıcı, antidemokratik bir karşılık verdiler. Kısacası, meydan okudular başkentlerine.

Dinleyenlerden kızgın bir homurtu yükseldi.

— Evet! -diye bağırdı Peppone-. Tarihî, coğrafî, iktisadî esaslara dayanarak köyümüze bütün kasabanın manevî, «başkent»i diyebiliriz, biz, başta gelen ve hiç bir zaman bölünmeyecek bir köyüz!

— İyi konuştu! -dedi kalabalık.

Peppone artık en yüksek vitese takmış, tam hızla gidiyordu.

— Bu toplantının yüksek birlik ve anlayış havasından daha da güçlenmiş olarak diyorum ki, Fontanile'li «özerklik yanlılarının» kasabamızdan ayrılıp, kendi köy yönetimlerini kurma girişimlerine asla göz yummayacağız. Şimdi onlara, «Bu sevdadan vazgeçin, yoksa biz vazgeçirmesini biliriz» diyen bir **intimatum** göndermeği düşündük. Çünkü demokrasi iyidir hoştur ama Fontanile halkı gibi bir güruhla uğraşırken... Fontanile...

Peppone öfkesinden öyle bir dikilmiş, kabarmıştı ki, her zamankinden daha iriyarı, daha güçlü görünüyor, kalabalık büyülenmiş gibi gözlerini ondan ayıramıyordu. Ne var ki, bir talihsizlik eseri «Fontanile» kelimesiyle birlikte sözcük dağarcığı tükendiğinden, edecek tek laf bulamıyordu. Ayaklarının altında beş altı santimetre kalınlığında bir telefon rehberi vardı, onu aldı, yavaş yavaş büküp ikiye ayırdı yırtarak. Irmak vadisinde delilin bundan iyisi olamazdı. Topluluk çoşkunlukla haykırıyordu. Peppone kitabın iki parçasını önündeki masanın üstüne fırlatıp «İşte bizim **intimatum**'umuz!» diye bağırınca, salon alkıştan yıkılıyordu nerdeyse. Ortalık biraz yatışınca, Peppone Don Camillo'ya döndü :

— Şimdi yansız gözlemcinin düşüncelerinden yararlanabilir miyiz?

Don Camillo ayağa kalktı, sakin, yüksek bir sesle konuştu :

— Benim düşünceme göre, hepiniz delisiniz.

Soğuk bir rüzgâr esmiş gibi oldu, topluluğa bir ölüm sessizliği çöktü. Don Camillo sözlerini sürdürdü :

— Gerçek duygunuzu yitirmiş, ölçüyü elden kaçırmışsınız. On santimetrelik bir temelin üstüne koca bir gökdelen dikiyor gibisiniz, sonunda tepenize çökecek. Bu bir ültimatom gönderme ya da telefon rehberini ikiye yırtma işi değil. Kafamızı kullanalım, o zaman görürüz ki, yetkililer Fontanile'ye ayrılma izni vermedikçe, bu işi konuşup tartışmamn hiç bir yararı olmadığı apaçık ortada.

— Yetkili olan biziz! -diye bağırdı Peppone-. Bu bizi ilgilendiren bir iş.

Kalabalığa bakan Don Camillo, yaşlı Rocchi'nin ön sıradaki yerinden doğrulduğunu gördü. Rocchi :

— Sakin davranmamız, pireyi deve yapmamamız konusunda anlaşıyoruz, Peder -dedi-. Ama ilgililerin izin vermesini beklersek, o zaman karşı koymamız, hükümete isyan etmek olur. Biz, elbette yolunca yordamınca, şimdiden Fontanile'lilerin özerklik istemelerine engel olmalıyız. Bana kalırsa Belediye Başkanı güç kullanmaktan söz ederken haksızdı, ama sözlerinin özü doğru.

— Doğru! -diye sesler yükseldi kalabalıktan.

— Başka başka politik partilerden olmamıza karşın Belediye Başkanının düşüncesi doğru. Bu işe hiç politika karışmasın, köyümüzün refahı söz konusu. Samimî olalım, Fontanile halkının ne mal olduğunu hepimiz biliyoruz. Biz buna katlanamayız.

Peppone, Don Camillo'ya muzaffer bir bakışla baktı. Don Camillo umutsuzca iki yana açtı kollarını.

— Hazin bir gerçek, ancak aptalca bir şey yapmak gerekince, halk birleşip anlaşıyor. Yalnız fazla ileri gitmeden iki düşman taraf karşı karşıya gelip tartışmalı. Fontanile'ye bir kurul göndermeliyiz.

— Olur tabiî -dedi Rocchi. Öbürleri de başlarını sallayarak razı olduklarını gösterdiler.

Peppone'de yeni bir «numara» çevirebileceği telefon rehberi kalmamıştı, bu kez masanın gözünden başka bir şey çıkardı. Bu Fontanile'nin ünlü aşağılayıcı yanıtıydı.

— Böyle adamlarla nasıl «tartışabilirsiniz»? -diye sordu.

Kalabalık kaynaşmağa başladı. Çiftçi Sacchini, elindeki koca sopayı sallayarak :

— Onlar gibisine **intimatum** çok bile -dedi-. Onlar ancak bunun dilinden anlarlar.

Don Camillo kendisini yapayalnız hissetti.

— Kafalarınızı aydınlatsın diye Tanrıya yalvarmanın bir yararı olamaz! -diye bağırdı-. Çünkü besbelli ki sizde kafa yok! İşte size söy-

lüyorum, o düşündüklerinizin hiç birini yapamayacaksınız!

— Kim engel olacakmış bize? -diye sordu Peppone.

— Ben -dedi Don Camillo, güçlü adımlarla kapıya yöneldi, sonra durup şemsiyesini açarken arkasına döndü :

— Dosdoğru polise gidiyorum, o zaman belki planlarınızı değiştirirsiniz -dedi.

Peppone kürsüden parmağını sallayarak bağırdı :

— Pis casus!

Kalabalık Don Camillo'yla Peppone arasında bir duvar gibi durduğundan, papaza doğruca karakola gitmek kaldı yapacak.

Çavuşla dört adamından ibaret olan güvenlik görevlilerinin yarısı Fontanile'de, yarısı da «başkent»te nöbet tutmağa başladılar. Çavuş ikiye bölünemeyeceğinden bisikletiyle bir oradaki, bir buradaki birliği desteklemeye gidiyordu. Üç gün olaysız geçti. Çavuş, Don Camillo'ya :

— Herhalde akıllarını başlarına toplamışlardır -dedi-. Yatışmış gibi görünüyorlar.

Don Camillo kuşkuyla yanıt verdi :

— İnşallah, Tanrı onlara önce kafa vermiş, sonra da o kafaları aydınlatmıştır.

Öğleden sonra, Case Nuove diye tanınan büyük bir çiftlikte kötü bir olay oldu. Bir küme işsiz tarım işçisi bisikletleriyle çiftliğe üşüşmüş, zorla işe alınmalarını istemişlerdi. Her şey bir yana, on gündür dinmek tükenmek bil-

meden yağan yağmur yüzünden, tarlalarda yapılacak tek iş, birkaç yüz metre yürüyüp yarı beline kadar çamura gömülmek olduğu için, aptalca bir istekti bu. Besbelli politik bir düzenle hır çıkarmağa çalışıyorlardı. Çiftçi ya da ailesinden biri korkuyla silaha sarılabillir diye, çavuşun oraya göndermesi gerekiyordu adamlarını. Akşama doğru Don Camillo durumu görmeğe gitti. Çiftlik, saldırganlardan temizlenmişti, adamlar pek de uzaklaşmadan küçük kümelerle dolaşıyorlardı. Çavuş :

— Eğer buradan ayrılacak olursak, beş dakika geçmeden gene gelir, olay çıkarır bunlar! -dedi-. Gece bastırıyor, bu gibi durumlarda, dümen çevirmeğe en uygun zamandır.

Don Camillo evine dönerken o kümelerden biriyle karşılaştı, aralarında bulunan Molinetto'lu terziyi tanıdı.

— Ne o, meslek mi değiştirdin? -diye sordu-. İşsiz bir tarım işçisi mi oldun yoksa?

Terzi mırıldandı :

— İnsanlar bu kadar meraklı olmasa, daha iyi olurdu.

Don Camillo, biraz ileride bisikletiyle geçmekte olan yaşlı postacıyla karşılaştı. Aynı zamanda ek görev olarak telgraf, telefon hat bakım memurluğu yaptığından, araç kutusu adamın boynuna asılıydı. Papaz onu böyle geç vakit dışarıda gördüğüne şaşmıştı, yaşlı adam anlattı :

— Çevreye bir göz atmaktayım. Fırtına

bir yerlerde bir teli kopartmış olmalı. Ne telefon çalışıyor, ne de telgraf.

Don Camillo, papaz evine dönmeyip doğruca Brelli'lere gitti. Çabuk çabuk bir not karalayıp en küçük oğullarına verdi.

— Motosikletine atla, bunu, mümkün olduğu kadar acele, Viletta'daki bölge papazına götür. Bu bir ölüm kalım sorunu.

Oğlan kuş gibi uçtu. Bir saat sonra da dönüp raporunu verdi :

— Papaz hemen telefon edeceğini söyledi.

Irmak, yağmurlar yüzünden kabarmış, bentlerini zorluyordu. Ovayı aşarak kendisine dökülen kolları da, aynı durumdaydı. İyi havalarda, bu çaylar pek gülünç şeylerdir. Ya yatakları kupkurudur, ya da birkaç kaşık su vardır olsa olsa. İnsan bunların iki yanına bentler yaptırmakla halkın parasını sokağa attığını düşünür de, şaşar. Yalnız, bunlar gülünç olmasına gülünçtürler ya, sağı solu da pek belli olmaz. Hani çok akıllı uslu insanlar vardır, kırk yılda bir de olsa, dışarı çıkıp iki kadeh atmaya görsünler, zurna gibi olurlar en hafif deyimiyle. İşte vadinin bu küçük çayları da onlar gibidir; bir kez yükselmeğe başlamasınlar, bentlerinin yarı boyunu bile aşarlar, ortalığı bir sürü Missisippi kaplar. Şimdi, bu uzun süren fırtınadan sonra, en küçük çaylar bile, korku verecek denli yükselmişti. Halk, ellerinde sopalarla, bentler boyunca, suların yüksekliğini ölçüyordu. Su yükseldikçe yükseliyordu.

Fontanile, «başkent»ten bu çaylardan biriyle ayrılıyordu. Yirmi yıldan beri çayda böylesine çok su görülmemişti. Gece bastırmıştı Don Camillo bent boyunca uzanan yolda, öfkeli öfkeli gidip geliyordu. Kızgınlığı, büyük bir arabanın fren yaptığını duyuncaya dek geçmedi. Araba polisle doluydu. O zaman Don Camillo papaz evine döndü, av tüfeğini duvara astı. Akşam yemeğinden sonra onu görmeğe gelen Peppone'nin suratı adamakıllı asıktı.

— Sen mi telefon ettin polise? -diye sordu.

— Ben ettim elbette. Öbür yaramazlığınızda serbest kalasınız diye Case Nuove'deki oyunu sahneye koyduğunuzu, bir de, efendim, telefon, telgraf tellerini kestiğinizi görünce...

Peppone küçümseyerek baktı ona :

— Sen bir vatan hainisin! -dedi-. Dış yardım istedin. Vatansız bir adamsın sen! Vatansız!

Bu öyle sert bir suçlamaydı ki, Don Camillo donakaldı. Ama Peppone'nin söyleyecekleri bitmemişti daha.

— Mutlaka Tanrısızsın sen! Senin polisin hiç bir yere kımıldayamaz. İki dakika içinde Tanrının adaleti muzaffer olacak!

Don Camillo ayağa fırladı; daha ağzını açmağa kalmadan müthiş bir gümbürtü duyuldu uzaklardan. Peppone açıkladı :

— Fontanile'deki bent yıkıldı. Bir mayına bağlı gizli bir tel gördü bu işi. Şimdi Fontanile'yi sel bastı, isterlerse, orada küçük bir Venedik kurabilirler!

Don Camillo, Peppone'nin gırtlağına sarıldı; sıkmasına kalmadan başka bir gümbürtü koptu, hemen arkasından da suların çağıltısı duyuldu. Bir süre sonra papaz evini su basmıştı. Sular, iki adamın yarı beline kadar yükselip, orada durdu.

— Gördün mü ne katil heriflermiş onlar! -diye bağırdı Peppone-. Demek buymuş küçük planları!

Don Camillo hüzünle sular içindeki kargaşalığa bakıyordu, sonra başını sallayıp içini çekti.

— Güzel Tanrım eğer bu, büyük tufanın başlangıcıysa, akılsız insan soyunu yeryüzünden silip süpüreceğin için hamdolsun sana.

Oysa Peppone'nin görüşü değişikti. Sulara bata çıka kapıya doğru giderken :

— **Navigare necessariorum est!** -diye bağırdı-. İtalya'nın nasibi besbelli yedi denizdedir.

Don Camillo bilgece bir sonuç çıkardı bundan :

— O halde, oturup denizin alçalmasını beklemekten başka yapılacak bir şey yok.

Kilisede bir metre su vardı, mihraptaki mumlar yanınca alevlerinin görüntüsünü suya saldılar. Don Camillo çarmıhtaki İsa'ya :

— Efendimiz -dedi-, bağışlayın beni, çünkü diz çökecek olursam boğazıma kadar suya batarım.

Hazreti İsa gülümseyerek karşılık verdi :

— Öyleyse ayakta kal Don Camillo.

Bu günlerde, Po ırmağı vadisi halkı, kente otobüslerle gider oldular. İnsanları sandık taşır gibi taşıyan, midesi bulananın bile yerinden kımıldayamadığı o lânet, modern makinelerle yani. Üstelik kışın, yoğun bir sis basınca ya da korkulu bir buz tabakası yolları kaplayınca, insan en azından kendini bir çukurda bulmayı göze almalıdır.

Bir de düşünün ki, vaktiyle burada, küçücük, yalnız iki vagonlu da olsa, sisin ve buzların arasından yağ gibi kayıp giden, gerçek bir buharlı tren vardı! Taa ki, bir gün, bir kent züppesi, oncağızın miyadını doldurduğunu keşfetmiş, onun düzenliliği yerine, sözde çok daha modern bir aracın rastgeleliğini koyuvermişlerdi.

Buharlı tren yalnız insan değil; kum, çakıl, tuğla, kömür, odun, sebze de taşırdı. Son derece kullanışlı, hem de şiir doluydu. Sonra, bir gün, belediyenin armasını taşıyan bir düzine işçi ortaya çıkıp rayları sökmeğe başladı. Hiç kimse de karşı koymadı, aslında genel düşünce de, «artık zamanı geldiği» yolundaydı. Çünkü son günlerde, yılda bir kezden çok kente gitmeyen, geriye kalan günlerini de zamanın

akıp tükenmesini bekleyerek geçiren yaşlı kadınlar bile, aceleci olmuşlardı.

Tren kentten ırmağa dek gelip kalıyor, ama demiryolu devam ediyordu. Bölgenin en büyük köyleri trenin geçtiği ana hat boyunca sıralanmışlardı. Yalnız en önemlilerinden biri üç dört kilometre uzaktaydı, köye varabilmek için ana hattan ayrılıp kanalların arasında epeyce dolaşarak gitmek gerekiyordu. Köyü ana hatta bağlayan demiryolunda, atla çekilen özel bir vagon, yolcuları götürüp getiriyordu.

Bu hizmeti en son görmekte olan Bianco, çevrenin en gösterişli atıydı. Öyle soylu bir hayvandı ki, sanki bir anıttan aşağı atlayıvermiş sanırdınız. Köye gelen demiryolunun iki rayı arasındaki traversler süprüntüyle iyice örtülmüştü. Bianco bu yolda günde altı kez tırısa kalkardı. Vagonun durmasına yakın, yani fren gıcırtıları duyulur duyulmaz, Bianco rayların arasından dışarı atlar, tırısına orada devam ederdi. Sonra da, sürücü «Hooo!» diye bağırır bağırmaz vagonun arka ayaklarına çarpmasına olanak vermeden yavaşlardı.

Bianco yıllardır bu işteydi, işini iyi biliyordu. Olağanüstü keskin kulakları, daha kimsenin haberi yokken, trenin düdüğünü duyardı. Trenin Trecaselli'ye vardığını bildiren düdüğünü işitince, yolcuları toparlayıp, beş dakika öncesinden ana hatta ulaşabilmeleri için arabaya koşulması zamanı geldiğini, ahırında eşinerek haber verirdi. Artık tren işlemediğinden, düdüğün sesini duyamadığı o ilk gün, Bianco

cin çarpmışa döndü. Bütün bir hafta, her an tetikte, kulakları dimdik bekledikten sonra yatıştı.

Evet, Bianco, nefis bir yaratıktı, açık arttırmaya çıkarılınca, herkes onu satın almağa kalkıştı. En çok arttıran Barchini oldu, Bianco'yu yepyeni, kırmızı bir arabaya koştu. Bianco arabanın okları arasında bile pek güzel görünüyordu. Arabaya koşulduğu ilk gün, Bianco, yüklü pancarların tepesinde oturan sahibinin keyfini oldukça kaçırmıştı. Çünkü Barchini, «Hoo!» diye bağırıp dizginlere asılınca, Bianco öyle çabuk yana atlamıştı ki, Barchini neredeyse teker meker yuvarlanayazdı. Belleğinin Bianco'yu yanıltması yalnız bununla kaldı, arabanın raylar üzerinde giden bir vagondan çok farklı olduğu gerçeğini hemen anladı. Köyle ana hattı birleştiren yoldan her geçişinde içinde bir özlem kımıldanırdı. Köyden uzaklaşırken hiç bir şey olmazdı, eve dönerken yolun en solundan, eskiden demiryolunun döşeli olduğu çukurun hemen yanından yürürdü. Yıllar geçti, o da yaşlandı, Bianco öyle iyi bir «kişi»ydi ki, Barchini onu aileden sayardı. Onun için artık işe yaramaz bir duruma geldiği zaman bile, onu başlarından atmayı hiç kimse aklından geçirmedi. Hafif işlerde kullanıldı. Hattâ bir gün, Barchini, amelenin birini onu döverken yakalayınca, elindeki yabayla öyle bir saldırdı ki, yukarıdaki samanlığa kaçmasaydı, adamın delik deşik olması işten bile değildi.

Yıllar geçtikçe Bianco, kendini daha çok

koyveriyor, hiç bir şeyi umursamaz oluyordu. Gün geldi, sinekleri kovalamak için kuyruğunu bile sallamamağa başladı. Bırakıldığı yerden kımıldaması olasılığı olmadığından, artık onu bağlamıyorlardı bile. Sanki gerçek bir at değil de, doldurulmuş bir atmış gibi, başını sarkıtıp kıpırdamaksızın duruyordu.

Bir cumartesi günü, öğleden sonra, Don Camillo'ya bir çuval un götürmek için hafif bir arabaya koşulmuştu Bianco. Sürücü çuvalı omuzlayıp papaz evine taşırken, Bianco, başı önüne sarkmış bekliyordu dışarıda. Birden başını kaldırıp kulaklarını dikti. Bu öyle beklenmedik bir görünümdü ki kapıda durup purosunu yakmakta olan Don Camillo kibriti elinden düşürdü. Bianco birkaç dakika bedeni gergin, tetikte bekledi, sonra da, hiç beklenmedik bir şey oldu, yıldırım gibi fırladı. Alanı dörtnala geçti, büyük bir talih eseri hiç kimse çiğnenmemişti. Ana hatta giden yola saptı, arkasında bir toz bulutu bırakarak gözden kayboldu.

— Bianco çıldırdı! -diye bağırıyordu herkes.

Peppone motosikletiyle geldi, Don Camillo cüppesini kemerine sokuşturup arkasına atladı, bağırdı :

— Çabuk!

Peppone gazı açtı rüzgâr gibi ileri atıldılar. Bianco yol boyunca dörtnala gidiyor, arkasındaki araba sanki fırtınalı bir denizdeymiş gibi sallanıyordu. Arabanın iki parçaya ayrılma-

dığına bakılacak olursa, herhalde arabaların koruyucusu olan aziz onu görüp gözetiyordu. Peppone motosikletini son hızla sürüyordu, yarı yolda ata yetiştiler. Don Camillo :

— Tam yanından sür, dizginleri geme yakın bir yerinden yakalamağa çalışacağım... -dedi.

Peppone ata yaklaştı, Don Camillo elini dizginlere uzattı. Bir an için, Bianco, çok yaşlı bir at olduğunu anımsayıp, yakalanmağa razı olmuş gibi göründü, ama sonra birden hızlanınca Don Camillo bırakmak zorunda kaldı. Peppone'nin kulağına eğilip bağırdı :

— Bırakalım koşsun! Biraz daha hızlan, ana hatta bekleyelim onu.

Motosiklet ileri atıldı. Ana hatta varınca Peppone fren yaptı. Bir şeyler söylemek istedi; Don Camillo onu susturdu. Birkaç saniye sonra Bianco dörtnala göründü. Bir an için ana yolun trafiğine karışacağından korktular, Peppone tehlike işareti vermeğe kalktı, ama biraz yavaş davrandığından, buna gerek kalmadığını gördüler. Bianco ana yola gelince durmuş, bir yana yıkılmıştı. O, tozların içinde serilmiş yatarken okları kırılan araba bir hendeğe yuvarlanmıştı. Ana yoldan, dökülmüş taşları düzelterek, bir buharlı silindir geliyordu. Silindir geçerken düdük çaldı, o zaman Bianco'dan daha doğrusu Bianco'dan geriye kalan kemik torbasından bir kişneme çıktı. Bu onun sonuydu, gerçekten Bianco bir kemik torbasıydı artık

Peppone bu ölü gövdeye baktı, baktı, sonra kasketini hırsla çıkarıp yere çaldı.

— Tıpkı devlet gibi! -diye bağırdı.

— Devlet demekle ne kastediyorsun? -diye sordu Don Camillo.

Peppone, yüzünde korkunç bir görünüş, ona döndü.

— Devlet!. Bir insan ona karşı olduğunu söyler, ama bir ıslık onu çağırmağa görsün, hemen ileri fırlar, oradadır.

— Nerededir?

— Burada, orada, her yerde! -diye bağırdı Peppone-. Başında miğferi, elinde silahı, omuzlarında çantasıyla... Sonradan anlaşılır ki, çağrı düdüğü trenden değil, bir silindirden gelmiştir. Ama çoktaan iş işten geçmiştir.

Peppone daha bir sürü şey söylemek istiyorsa da, neresinden başlayacağını bilemiyordu. Kasketini aldı yerden, başına koydu, sonra selam vermek için tekrar çıkardı.

— Halka selam olsun! -diye bağırdı.

Öbürleri bisikletler, arabalarla gelmeye başlamıştı, Barchini de aralarındaydı. Don Camillo anlattı :

— Silindirin düdüğünü duymuş, tren sanmış. Ana yolda duruşundan belli oldu.

Barchini doğruladı :

— Asıl önemlisi şu ki, inanmış olarak öldü herhalde.

ÇİRKİN MADONNA

Don Camillo'nun, uzun bir süredir kendini üzen, önemli bir derdi vardı. Genellikle yılda bir, Meryem Ananın göğe çıkma töreninde tazelenirdi bu derdi. Üç yüz altmış dört gün, loş, gölgeli kilise, O'nun gözden uzak kalmasını sağlardı, ama on beş Ağustosun acımasız güneşi gerçek durumu herkese gösterirdi. Bu da önemli bir sorundu.

O, «çirkin Madonna» adıyla tanınırdı. Bu ad toplumun hep birlikte kullandığı bir sövgüymüş gibi görünürse de, gerçekte kimse Tanrının Anasına saygısızlık etmek niyetinde değildi. Sadece, Don Camillo'ya dert olan heykelin tam bir tanımıydı. Bu heykel, kurşun gibi ağır, topraktan yapılmış, her bakanın gözünü acıtacak denli canlı renklere boyanmış, iki metre boyonda bir yapıttı. (Toprağı bol olsun heykeltraş dünyanın en sefil sahtekârlarından biriymiş.) Eğer heykeli, bilgisiz ama dürüst birisi yapmış olsaydı, kimse ona çirkin diyemezdi. Bilgisizlik bir sanat eseri için zararlı değildir, bakarsınız basit yaradılışlı bir sanatçı yapıtının içine teknik yeteneklerinden çok daha değerli şeyleri, yüreğini ve ruhunu koyabilir. Ama bu heykeltraş besbelli yetenekliydi, hem de

bütün ustalığını çirkin bir şey yaratmaya harcamıştı.

Çok eskiden, Don Camillo ilk kez kiliseye geldiği zaman heykelin çirkinliği karşısında şaşkına dönmüş, hemen o anda, onun yerine Tanrının Anası görünüşüne daha uygun bir heykel bulmayı aklına koymuştu. Bu fikrini açıkladığında, herkes bunu aklından çıkarmasını söylemişti. Çünkü heykel bin altı yüz doksan üç yılında yapılmıştı, kaidesinde bunu doğrulayan bir tarih vardı.

— Tarih umurumda bile değil -dedi Don Camillo-. Bu tepeden tırnağa çirkin.

— Çirkin ama hatırı sayılır eskilikte -diye karşı çıktılar.

— Hatırı sayılır eskilikte ama, çirkin -dedi Don Camillo.

— Tarihî bir eser, Peder -dediler, son sözü söylemiş olmakta direnerek.

Don Camillo yıllarca boşuna uğraştı. Heykelin böyle tarihî bir değeri varsa, bir müzeye gönderilebilir, yerine daha uygunu konulabilirdi. Bu da olmazsa onu kilise deposuna taşımalı, böylece daha uygun bir yenisine yer açılmış olmalıydı. Elbette başka bir heykel almak paraya bakardı. Don Camillo para toplamak için dolaşmağa başlayınca, daha çok muhalefetle karşılaştı.

— Çirkin Madonnayı değiştirmek mi? Ama o tarihî bir heykel, hiç bir şey onun yerini tutamaz. Doğru olmaz. Tarihin kapı dışarı edildiği duyulmuş şey mi?

Don Camillo tasarısından vazgeçti. Heykel de, her zaman içinde bir dert olarak kaldı. Zaman zaman büyük mihraptaki İsa'ya bundan söz ederdi.

— Efendimiz, siz niçin yardım etmiyorsunuz bana? Kendi annenizin böyle yakışıksız bir kılıkta görünmesi sizi incitmiyor mu? Halkın ona «çirkin Madonna» demesine nasıl içiniz dayanıyor?

— Don Camillo, gerçek güzellik tende değildir. Çünkü o, hepimizin bildiği gibi, toprak tan yapılmıştır, bir gün gene toprak olacaktır. Gerçek güzellik ölümsüzdür, bedenle birlikte yok olmaz. Tanrının anasının güzelliği ruhundadır, onun için, nasıl bozulabilir? Birisi, çirkin yüzlü bir kadın yontup ona Madonna demişse, ben niye güceneyim? Onun önünde diz çökenler bir heykele değil, cennetteki Tanrının anasına dua ediyorlar.

— Amin -dedi Don Camillo.

Başka verecek yanıt bulamamıştı, ama hâlâ, halkın «çirkin Madonna»dan söz ettiklerini duydukça üzülüyordu. Zamanla alıştığı bu üzüntü, her on beş Ağustos'ta Meryem Ananın göğe çıkma töreninde,heykel indirilip taşınırken, dayanamayacağı kadar çoğalırdı. Heykel, kilisenin o tatlı loşluğundan, bir kez gün ışığına çıktı mı, yüzü apaçık göz önüne serilirdi. Bu yüz yalnız çirkin değil, aynı zamanda, nemrut bir ifadeye sahipti. Hatları ölgün, kaba sabaydı. Bir dinî coşku anlamı taşıması gereken gözleri koyun gibi bakıyordu. Madonna'nın kolların-

daki bebek İsa'ya gelince; o da, içinden anlamsız bir bebek başı çıkmış bir parça bohçasıydı. Don Camillo bir taç, bir gerdanlık ve bir peçeyle bu çirkinliği maskelemeğe çalışmıştı, ama boşuna, bütün bunlar daha çok ortaya çıkarmıştı onu. Sonunda eklediği bütün süsleri kaldırıp, o iğrenç boyalı görünüşüyle bırakmıştı ortada.

Sonra savaş geldi ırmak vadisine; ölüm, yakıp yıkma getirdi. Kiliselere bombalar düştü; hırsız, dinsiz eller mihrapları yağmaladılar geçip giderken. Don Camillo kendisine bile itiraf etmeğe cesaret edemiyordu ama, biri çıkıp da hani, onu «Çirkin Madonna»dan kurtarsa diye umuyordu gizliden gizliye. Yabancı askerler ortada görünmeğe başlar başlamaz, yetkililere koşup,

— Bizim çirkin Madonna, bin altı yüz doksan üçten kalma, hem harihî, hem de sanat değeri olan bir baş yapıttır -dedi-. Emin bir yere kaldırılıp savaş süresince korunamaz mı?

Kaygılanmamasını söylediler ona. Hem tarihî, hem de sanat değeri olabilirdi, ama hem de çok çirkindi. Bu da onun en iyi koruyucusuydu. Bu kadar çirkin olmasaydı, bunca yıl, nasıl yerinde kalabilirdi?

Savaş bitti, savaş sonrasının ilk yılları geçti, derken Don Camillo'nun içindeki yara gene iyice sızlamağa başladı. Kilise duvarlarını badana etmiş, mermer taklidi sütunlarla tahta parmaklıkları cilâlamış, mihraplardaki bütün şamdanları yaldızlamıştı. Sonunda «Çirkin Ma-

donna» bu ortama hiç de uymamıştı. Koyu bir leke gri bir zemin üzerinde pek de göze batmaz, ama beyazın üstünde morarmış bir göz gibi dikkati çeker.

Hazreti İsa'nın önünde diz çökmüş olan Don Camillo :

— Efendimiz -dedi-. Bu kez mutlaka bana yardım etmelisiniz. Kiliseyi onarıp güzelleştirmek için elimde olan, biraz da olmayan bütün parayı harcadım. Borçlarımı ödemek için, boğazımdan kesiyorum, sigarayı bıraktım. Kilisenin güzelliğinden duyduğum kıvanç, zevklerimin bir kısmından vaz geçebilmem için Tanrının verdiği güçten duyduğum sevinç kadar büyük değil. Şimdi beni içimdeki bu dertten kurtarmaz mısınız? Bir şeyler yapıp halkın Don Camillo'nun kilisesine, «Çirkin Madonna'nın Kilisesi» demesini önleyemez misiniz?

— Don Camillo, sana aynı şeyi tekrar tekrar söylemem mi gerekiyor? Gerçek güzelliğin tende olmadığını, ruhla ilgili bir şey olduğu için görülemeyeceğini, beden gibi tekrar yaratıldığı toprağa dönmeyeceğini gene mi söyleyeyim sana?

Don Camillo başını önüne eğdi, karşılık vermedi. Bu kötü bir belirtiydi.

Meryem Ananın göğe çıkma yortusu yaklaşmaktaydı, bir gün Don Camillo geçitte heykeli taşıyacak olanları çağırttı.

— Alayın izleyeceği yol, bu yıl her zamankinden daha uzun olacak -dedi onlara-. Çünkü

güney yolunda yeni yapılan evlere kadar gitmemiz gerekiyor.

Cehennem gibi sıcak ağustos günleriydi, fazladan bir buçuk kilometre daha yürümek, hem de yeni çakıl dökülen bir yolda, sağlam yapılı bir adamı bile ürkütmeğe yeterdi. Bu işleri düzenlemekle görevli yaşlı Giarola :

— Heykeli iki takım, değişerek taşıyabiliriz -dedi.

— Bu tehlikeli olur -dedi Don Camillo-. Güneş çarpabilir, tam değiştirme anında taşıyıcıların terli elleri kayabilir. Bana kalırsa Rebecci'nin küçük kamyonunu süsleyip donatalım. Aslında bu, alayın şerefini de yükseltir. Böyle bir şeye kimsenin itirazı olacağını sanmıyorum.

Bir bakıma taşıyıcılar yarı üzüntülüydü, yolun uzunluğunu, güneşin sıcaklığını düşününce gevşediler, razı oldular. Rebecci kamyonunu verdiği için çok mutluydu, hemen ertesi gün papaz evinin arkasındaki sundurmaya getirip bıraktı. Don Camillo kamyonu kendisi süsleyip donatmakta direndi, bir hafta öyle sıkı çalıştı ki, çekicinin sesi bütün köyden duyuluyordu. Kamyonun arkasına bir kürsü yapmış, sonra onu kumaşla kaplayıp, çiçeklerle bezemişti. Çok güzel görünüyordu. Pazar günü gelip çatınca «Çirkin Madonna» kiliseden çıkarılıp kürsüye kondu, kaidesinden sıkıca bağlandı, ipler de çelenklerle örtüldü. Don Camillo, Rebecci'ye :

— Kamyonu sürerken kaygılanma -dedi-.

Saatta yetmiş kilometreyle bile gitsen yerinden oynamaz, emin olabilirsin.

Araba kalkarken halk :

— Bütün bu süslerin içinde Madonna enikonu güzelleşmiş -diyordu.

Tören alayı, yayalarla aynı hızla ilerleyen kamyonla birlikte, güney yoluna doğru kıvrıldı. Yeni çakıl dökülen yol, çukurlar, tümseklerle doluydu, üstelik birdenbire bozulan debriyaj arabayı öyle bir sarstı ki eğer Don Camillo kaideyi kürsüye sımsıkı bağlamamış olsaydı, «Çirkin Madonna» büyük bir talihsizlikle karşılaşacaktı. Don Camillo, Rebecci'nin canını sıkan bir bozukluk olduğunu anladı, güney yoluna varınca rotayı değiştirmeğe karar verdi.

— Bu çakılların üstünde kamyon yavaş gidemez -dedi-. Biz tarlalardan geçerek, kestirmeden ana yola çıkarız. Rebecci de normal hızla geri dönüp bizi köprünün başında bekler. Orada alayı yeniden düzenler, düzgün yoldan köyün merkezine dek yürürüz.

Rebecci hemen boyun eğip geri döndü, «Çirkin Madonna» uzun yaşamı boyunca bu denli rahatsız bir yolculuk yapmamıştı. Köprünün başında alay yeniden kuruldu, parke yolda, düzenle yürümeye başladılar. Yine de, Rebecci'nin debriyajı, arabayı sanki birisi arkasına bir tekme atmış gibi ileri sıçratıyordu arasıra. Bütün köy, özellikle takların kurulduğu ana caddedeki evler bayraklarla donanmıştı. Halk avuç avuç çiçek atıyordu pencerelerden. İşin kötüsü, bu caddeye iri kaldırım taşları döşenmişti, ara-

banın debriyajı bozuk, lastikleri de sert olduğundan sanki St Vitus'un dansını yapıyormuş gibi zıp zıp zıplıyordu. Don Camillo'nun olağanüstü ustalığından «Çirkin Madonna» kürsüye tutkalla yapışmış gibi duruyordu. Ancak, yolun yarısında, kanalizasyon yapımından kalan çukurlarla delik deşik, parkesi de adamakıllı bozuk bir bölüm vardı. Halk :

— Burayı da atlattılar mı, artık tehlike kalmaz -diyordu.

Don Camillo'ya çok güvendikleri halde, zıplayıp sıçrayan kamyonla aralarında epeyce bir uzaklık bırakarak yürüyorlardı.

Ama «Çirkin Madonna» tehlikeli kısmı aşamadı. Don Camillo'nun ipi onu sımsıkı tuttuğundan devrilmedi devrilmesine ama, berbat bir tümsekte, parçalanıp ufalanıverdi. Zaten heykel keramikten değil, ya kiremit tozu, ya alçı, ya da Allah bilir nelerin berbat bir karışımından yapılmıştı. İki üç bin kez verdiği ölüm kalım savaşlarından sonra ecel gelip çatmıştı. Çevresinden yükselen bağırışlar «Çirkin Madonna»nın parçalanmasından doğmamıştı. Sanki bir mucize olmuştu da, onun yerini alan «Güzel Madonna»ya bir selamdı bunlar.

Hâlâ sımsıkı kamyona bağlı duran kaidenin üstünde biraz daha küçük boyda, som gümüşten yapılmış bir heykel kozadan bir kelebek çıkar gibi belirivermişti. Don Camillo şaşkınlık içinde bakakaldı ona, Hazreti İsa'nın sözleri geçiyordu aklından : «Gerçek güzellik tende değil... Gerçek güzellik, zamanın yıpratıcı

etkilerine karşı koyan, bedenin ölümüyle birlikte toprağa dönmeyen ruhun bir parçası olduğu için görülemez...» Sonra yaşlı bir kadının bağırışını duyarak geriye döndü :

— Mucize! Mucize!

Kadını susturdu, sonra eğilip «Çirkin Madonna»nın, vaktiyle kendisini çok rahatsız etmiş olan anlamsız gözlerinden birinin bir parçasını aldı yerden. Yüksek sesle :

— On yılımıza bile mal olsa, yine de parçalarını birleştireceğiz yeniden! -dedi-. Evet, bunu ben kendim yapacağım, ey zavallı «Çirkin Madonna». Üç yüz yıldır, gümüş heykeli, sen gizleyip koruyordun barbarların saldırılarından. Gümüş Madonna'yı örtmek için telâşla seni biçimlendiren kişi, bilerek çirkin yapmış. Böylece, bu köye, ya da daha önce bulunduğun kente saldıranların ilgisini çekmedin. Seni parça parça birleştirip yeniden ortaya koyduğumuz zaman, gümüş kız kardeşinle yan yana duracaksın. Hiç istemeyerek de olsa, benim yüzümden bu duruma düştün.

Don Camillo hayatının en utanmazca yalanını söylüyordu. Karşısında toplanmış olan cemaatinin önünde, tören alayı için taşlık, çapraşık bir yol seçtiğini; kamyonun lastiklerini patlayacak kadar şişirdiğini; debriyaja sabotaj yaptığını; hattâ taşların çukurların yıkıcı etkisine yardımcı olmak için sivri uçlu bir araçla heykelde bir yarık açmağa başlayıp onun zaten kendiliğinden parçalanabilecek bir maddeden yapılmış olduğunu görünce vazgeçtiğini anlata-

mazdı. Bunları Hazreti İsa'ya itiraf etmeyi düşündü, ama o her şeyi bilirdi. O sırada konuşmasının sonuna gelmişti :

— Zavallı «Çirkin Madonna», gümüş heykeli birçok barbar saldırganlardan korudun. Ama sınırlarımıza dayanıp, kin dolu bakışlarını İsa'nın kalesine diken bugünkü saldırganlardan kim koruyacak «Gümüş Madonna»yı? Bu olay bize bir şey mi anlatmak istiyor? Yeni barbarlar vadimize saldırmayacaklar mı demek istiyorsun, yoksa, saldırırlarsa sarsılmaz imanımız ve güçlü kollarımızla seni koruyacağımıza güvenini mi gösteriyorsun?

«Olayı daha yakından görmek üzere» en ön sırada duran Peppone, yardımcısı Smilzo'ya sordu :

— «Yeni barbarlar» sözüyle ne demek istiyor?

Smilzo omuz silkti.

— Kilisenin dizginsiz düşgücünden bir örnek işte...

Bir an herkes sustu, sonra tören alayı yeniden yola düzüldü.

O yıl da, alışıla gelen «Parti Gazetesi Satış Günü» yaklaşmıştı. Peppone, kendisi de, iyi örnek olmak için, dolaşıp gazete satmalıydı, alaya alınmak istemediğinden, üç dört gün öncesinden, bisikletiyle kiliseye bir çağrı yapmaktan dönen Don Camillo'yu durdurdu. Ciddî bir tavırla,

— Bir keresi yetişir, Peder -dedi-. İki keresi çok kaçar.

Don Camillo bir ayağını yere basarak sordu :

— Ne demek istiyorsun?

— Bu pazar, «Parti Gazetesi Satış Günü». Yaptığın şakaları kaldıramayacağım artık. Sen kendi işine bak, ben de kendi işime bakayım. Bana hakaret, Partiye hakaret demektir.

Don Camillo başını salladı.

— Sokakta karşılaşırsak, bir gazete alabilirim hiç olmazsa, değil mi?

— Hayır. Resmî kılıklı bir gerici, Halk Cephesi gazetesini almak için Halk Cephesi'nin yerel başkanına yaklaşırsa, bu, bizi şiddet kullanmağa kışkırtmak olur. İkimiz de kendi işimize bakmalıyız, sen Papa'nın propagandasını yap, ben de Partinin.

— İyi -dedi Don Camillo-. Öyleyse Papa için propaganda yapmanın benim hakkım olduğunu açıkça söylüyorsun.

— Elbette, bunu saldırgan, kışkırtıcı bir şekilde yapmadığın sürece hakkmdır: Kendi alanında dilediğince propaganda yapabilirsin.

— Anlaştık!

Pazar sabahı, Peppone taktiğini inceden inceye açıkladı:

— Bu insanlar bir gazete almaktansa, sabah ayinine gitmemeyi göze alabilirler kolayca. Bunun için hiç ortalıkta görünmeyeceğiz. Onları bir kerecik olsun kilisenin boyunduruğundan kurtarmak Parti'nin büyük bir başarısı olurdu ama bunun Parti gazetesine ne yararı var? Herkese Castelletto'ya gittiğimizi yayarız, böylece aldanır, sabah ayinine giderler. Öğleyin dağılırlarken, alanı kuşatırız. O zaman görürüz, kim gazete almazmış, hangi yürekle!

Plan iyi işledi. Halk sabah ayinine gitti. Öğleye birkaç dakika kala alanın bütün çıkış yolları tutulmuştu. Saat on iki olunca hiç kimse çıkmadı kiliseden. Peppone.

— Oyunumuzu anladı, halkı orada daha çok tutmak için ayini uzatıyor -dedi-. Sanki bir halt edecek!

Birkaç dakika sonra kilise boşaldı, ama halk dağılmadı, topluca durdular orada. Peppone homurdandı,

— Bu iblislerin niyeti ne? Galiba birisini bekliyorlar.

Tam o sırada kilise kulesinin tepesinden güçlü bir ses duyuldu.

— Hoparlör kurmuş! -diye bağırdı Peppone-. Politik bir konuşma yaparsa, bunu pahalıya ödetirim ona!

Hoparlörden gelen şakırtıların, bir kalabalığın alkışları olduğu anlaşıldı. Sonra net, güçlü bir ses duyuldu. Papa iki yüz elli bin Roma'lıya sesleniyordu. Macaristan'da kızılların tutukladığı kardinalden söz ediyordu. Hoparlör son alkış ve tezahürat dalgasını yayarken, alan tıklım tıklım dolmuştu. En yaşlıları, en düşkünleri de aralarında olmak üzere evlerinden boşanıp, her yönden gelmişlerdi. Peppone'yle adamları bu insan selinin içinde, birbirlerinden ayrı düşmüş, kaybolmuşlardı. Sonra bazıları çabuk çabuk evlerine dağılırken, bazıları da heyecanlı heyecanlı birbirleriyle konuşuyor, St Peter Alanını dolduran iki yüz elli bin Roma'lıdan güç aldıklarını hissediyorlardı. Roma'dan aktarılan yayın bitince, Don Camillo gramofonu çalıştırdı, alanı dolduran müzik bir kat daha güçlendirdi köylülerin duygularını.

Sonunda, Peppone'nin çetesi, boşalmış alanın ortasında, ellerinde gazeteleriyle, kalakalmış buldular kendilerini. Smilzo oradaki birkaç kişiye gazete satmağa çalıştıysa da, aldıran olmadı. En son Peppone kendine gelebildi. Kafası öyle karışmış, öfkesinden öyle bir ağrı oturmuştu ki midesine, sağını solundan ayıracak durumda değildi. Ancak Don Camillo kilisenin kapısında görününce aklı başına geldi. Kafa-

sını önüne eğip, ona doğru ilerledi, yaklaşınca da durdu, dişlerini sıktı. Don Camillo gülümseyerek bakıyordu :

— Gördüğün gibi, ben sözleşmemize uydum kendi payıma. Sen Partini reklam ettin, ben de Papayı.

Aklınızda, bir sözlük dolusu sövgü olsa bile, kimi zaman hiç bir işe yaramaz. Onun için Peppone fırtına şiddetinde bir iç çekmeyle yetindi. Başı önüne eğik, bir boğa gibi boynuzları olup Camillo'nun da, bütün Hıristiyanlığın da bağırsaklarını dökebilmeyi dileyerek öylece duruyordu orada.

— Ver bir gazete -diyen bir ses duydu, bir on beş liret belirdi görüş alanında. Hiç düşünmeden gazeteyi uzatıp parayı aldı. Daha onu cebine indirmesine kalmadan, uyandı. Başını kaldırıp elinde komünist gazetesiyle orada duran Don Camillo'yu gördü. İşte o zaman gerçekten tepesi attı. Gazete tomarını kaldırıp bütün gücüyle yere çaldı. Aman ne tatlı bir sesti duyulan : çaat! Ters yüzü dönüp yürümeğe başladı, Smilzo da gazeteleri toplayıp ardına takılmıştı. Birkaç adım attıktan sonra başını çevirip :

— Stalin, St Peter Alanında konuştuğu zaman, konuşma nasıl olurmuş görürsün! -dedi.

Don Camillo pek ilgilenmiş göründü :

— Gazeteniz bunun ne zaman olacağını yazıyor mu?

Smilzo istemeye istemeye,

— Hayır, yazmıyor... -dedi.

— Oo, bir Rus gazetesi için ne büyük bilgisizlik! -dedi Don Camillo yüksek sesle.

Peppone bunu duymuştu, gene ters yüzü dönüp, Don Camillo'nun karşısına dikildi.

— Vatikan'ın haber bülteni, Papa'nın ne zaman Moskova'da, Kızıl Alanda konuşacağını yazıyor mu? -diye sordu.

— Hayır -dedi Don Camillo.

— Öyleyse ödeştik! -diye bağırdı Peppone.

Don Camillo yapmacık bir üzüntüyle kollarını iki yana açtı.

— Mademki öyle, ne demeye bu kadar kolay kendinden geçiyorsun?

— Öyle değil de ondan. Seni de, senin o Papanı da, hoparlörü koyduğun yere birlikte asılmış görebilsem bir!

— Peppone, Papa Hazretlerinin Roma'dan ta buralara gelemeyeceğini biliyorsun.

— Öyleyse ben seni oraya götürürüm! Bütün istediğim ikinizi aynı darağacında sallanırken görmek.

— Bana büyük bir şeref bağışlıyorsun Peppone. Neredeyse dayanamayıp, bu sizin iyi haber veren gazetenizden bir tane daha alacağım.

O noktada Peppone yürüyüp gitti. Başını belâya sokmak istemiyordu, bir ailesi vardı çünkü.

Fırtınalı bir şubat akşamıydı, vadiyi hüzün ve çamur kaplamıştı. Don Camillo, önemli bir şey olduğunu haber aldığında, ateşin önünde

oturmuş, bazı eski gazeteleri karıştırıyordu. Gazeteleri fırlatıp siyah paltosunu giydi, kiliseye koştu.

— Efendimiz -dedi-, o iblisin oğlunun durumu kötüymüş.

— Kimin oğlu demek istiyorsun?

— Peppone'nin. Allah Baba ona sırt çevirmiş olmalı.

— Nereden biliyorsun Don Camillo? Tanrı sana defterlerini gösteriyor mu? Onun bir insanı öbürlerinden daha az sevdiğini söylemeğe nasıl dilin varıyor? Tanrı bütün insanlara karşı aynıdır.

Don Camillo mihrabın arkasına gidip dolabın birinde bir şey aradı.

— Efendimiz, hiç bir şey bilmiyorum -dedi-. Peppone'nin küçük oğlu kötü bir yara almış, beni Son Dua* için çağırdılar. Paslı bir çivi- neden olmuş... önemsiz görünüyormuş ilkin. Ama şimdi ölmek üzereymiş.

Aradığını bulan Don Camillo acele acele mihrabın önüne geçti, diz çöktü, sonra kalkıp hızla yürüdü. Daha kilisenin ortasına gelmiş gelmemişti ki geri döndü. Mihrabın önüne varınca :

— Efendimiz -dedi-, söyleyecek çok şeyim var ama zamanım yok. Yolda anlatırım. Bu arada, kutsal yağı yanıma almıyorum, parmaklığın üstüne bırakıyorum işte.

* Son Dua : Katoliklerde ölmek üzere olan birinin bedenine kutsal yağ sürme ayini (çev.).

Yağmur altında hızla yürüdü, ancak Peppone'nin kapısına vardığında şapkasını elinde taşıdığını fark edebildi. Başını paltosuyla kurulayıp kapıyı çaldı. Kapıyı açan bir hanım koridorda yol gösterdi ona, sonra bir kapının önünde durup bir şeyler fısıldadı. Kapı paldır küldür açıldı, Peppone bağırarak dışarı uğradı, gözleri yuvalarından fırlamıştı, kanlıydı; yumruğunu sallayarak :

— Çık dışarı! Defol! -diye bağırıyordu.

Don Camillo kımıldamadı. Karısıyla annesi Peppone'ye sarılıyorlardı ama Peppone hemen hemen çıldırmış gibiydi, Don Camillo'nun üzerine atılıp yakasına yapıştı.

— Defol! Ne işin var burada? Onu öldürüp kurtulmağa mı geldin? Defol, yoksa boğarım seni!

Bağırarak yeri göğü titretecek bir sövgü savurdu, Don Camillo'nun kılı bile kıpırdamadı. Peppone'yi itip çocuğun odasına girdi.

— Hayır! -diye bağırdı Peppone-. Kutsal yağ istemez! Onu sürersen işi bitmiş demektir.

— Hangi kutsal yağdan söz ediyorsun? Kutsal yağ falan getirmedim.

— Yemin eder misin?

— Yemin ederim.

O zaman Peppone biraz yatıştı.

— Yani gerçekten kutsal yağ getirmedin mi?

— Hayır. Niçin getirecekmişim?

Peppone bir doktora, bir Don Camillo'ya,

bir de çocuğa baktı. Don Camillo doktora sordu :

— Sorun nedir?

— Yalnız streptomisin kurtarabilir onu Peder.

Don Camillo yumruklarını sıktı.

— Yalnız streptomisin mi? Ya Tanrı? Tanrı bir şey yapamaz mı?

Doktor omuzlarını silkti.

— Ben papaz değilim, doktorum.

— Senden iğreniyorum -dedi Don Camillo.

— İyi, iyi -diyerek araya girdi Peppone.

Don Camillo konuşmasını sürdürdü :

— Nerede bulunur bu streptomisin?

— Kentte -diye karşılık verdi doktor.

— Öyleyse gidip alırız.

— Artık çok geç, Peder. Dakikaları sayılı. Kentle haberleşme olanaksız. Fırtına yüzünden telefon da, telgraf da kesik. Yapılacak hiç bir şey yok.

Don Camillo çocuğu aldı, önce battaniyeye, sonra da plastik bir örtüye sardı. Peppone'ye bağırdı :

— Çabuk ol salak, çağır şu senin mangayı!

Manga, Peppone'nin işliğinde bekleyen Smilzo'yla birkaç aylak gençten ibaretti.

— Köyde altı motosiklet var -dedi Don Camillo-. Ben Breschi'nin yarış motorunu alırım. Siz de diğerlerini dolaşın. Vermezlerse vurun.

Sonra çeşitli yönlere dağıldılar. Don Camillo, Breschi'ye :

— Motosikletini vermezsen bu çocuk ölecek -dedi-. O ölürse ben de senin boynunu koparırım.

Breschi sesini çıkarmadı, yepyeni motoru yağmurlu bir havada mahvolup gidecek diye içi kan ağlıyordu. On dakika sonra motosikletli manga hazırdı. Motor sahiplerinden bazıları sopayı yemişti. Don Camillo bunun önemi olmadığını söyledi, kendisi pırıl pırıl, kırmızı yarış motoruna binmişti, çocuğu da paltosunun içinde tutuyordu.

— Altı kişi yola çıkıyoruz, muhakkak, hiç değilse birimiz kente varabiliriz -dedi.

İkisi önde, ikisi arkada, Don Camillo ortalarında, Brusco'nun büyük motosikletine binmiş olan Peppone de en öndeydi. Yağmur altında, ıssız vadi boyunca akıp giden «uçan manga» böyle kurulmuştu. Yollar kaygandı, her dönemeçte başka bir beklenmedik tehlike çıkıyordu karşılarına. «Uçan manga» çitlerin, hendeklerin arasından dolaşarak, kumun, çamurun içinden geçerek ana yola çıktı. Orada motorlar homurdanmağa başladı, gerçek bir ölüm yarışıydı bu. Don Camillo bağrına bastığı kundaktan acıklı bir inleme duydu. Daha da hızlı gitmeliydi. Sıkılmış dişlerinin arasından :

— Ey Hazreti İsa! Biraz daha hız ver bana! -diye yalvardı-. Haydi bakalım sefil motor, nereye kadar dayanacaksın, görelim!

Yarış motoru ileri sıçramış gibi oldu, ken-

disine daha fazla hız verecek İsa'sı olmayan Peppone dahil, hepsini geçip gitti.

Don Camillo kente nasıl vardığını ayrıntılarıyla anımsayamıyordu. Kollarında bir çocukla içeri daldığını, hastane kapıcısını boynundan yakalayıp sürüklediğini, bir kapıyı omuzlayıp açtığını, doktorun birini ölümle tehdit ettiğini, sonradan anlattılar kendisine. «Uçan manga», Peppone'nin çocuğunu büsbütün iyileşenceye kadar kalmak üzere hastanede bırakıp, geri döndü. Çamurlara bulanmış Don Camillo, kornasını kıyamet borusu gibi öttürerek, anlı sanlı girdi köye.

Ona Romagnolo derlerdi, Romagna eyaletinden gelmişti de ondan. Köye geleli yıllar olmasına karşın yerliler için hâlâ **Romagnolo**'ydu. Adamın takma adının «Resmî- ve de-Bandolu» olduğunu söylersem daha iyi anlayabilirsiniz bunu. Bir politik toplantıda, ayağının altındaki kürsü yıkılmış, yere yuvarlanmıştı. O anda coşkunlukla «Resmî ve de Bandolu!» diye bağırmıştı. Böylece dinî değil, cenaze marşı olarak Garibaldi İlahisi'nin yavaş bir tempoyla, bando tarafından çalındığı resmî bir gömme töreni istediğini anlatmıştı. Romagna'da yeni bir kasaba kurulurken, önce bir Garibaldi heykeli, sonra da bir kilise yaparlarmış. Çünkü papazı çatlatmadan, resmî gömme törenlerinin pek zevki çıkmazmış. O eyaletin bütün tarihi, bu gibi inatlaşmalarla doludur.

İşte, Romagnolo çenesi laf yapan, ancak devrimci gazetelerde okunabilen büyük sözlerle konuşan bir adamdı. Artık ülkede en sevdiği tartışma konusu dayanaksız kalmış, o da ağır toplarını bütünüyle kiliseye çevirmişti. Her konuşmasını şu tümceyle bitirirdi :

— Öldüğüm zaman bandolu bir resmî gömme töreni isterim.

Don Camillo bütün öyküyü biliyordu, hiç aldırmıyordu ama. Romagnolo bir gün onu yakalayıp konuştu :

— Aklında olsun; bütün yaşamım boyunca senden uzak durdum, öldüğüm zaman da senden uzak durmak niyetindeyim. Gömülme törenimde papaz istemiyorum.

— Peki -dedi Don Camillo-, yalnız yanlış ağaca havlıyorsun. Bir veterinere gitmen gerekirdi. Ben Hıristiyanların ruhlarına bakarım, hayvanlara değil :

Romagnolo nutuk çekmeğe davrandı :

— Bir gün, sizin o Papanız...

— O kadar uzaktaki birisini rahatsız etme. Buradakilerle yetinelim. Sana uzun bir yaşam vermesi için Tanrıya dua edeceğim, böylece daha iyi düşünüp taşınacak bol bol zamanın olur.

Romagnolo doksanıncı yaş gününü kutlarken, bütün köy halkı katıldı eğlenceye. Don Camillo da oradaydı, gülümseyerek onun yanına yaklaşıp :

— Tebrikler! -dedi.

Romagnolo içerlemiş bir bakışla baktı.

— Tanrına yeniden dua etsen daha iyi olur. Bugün değilse yarın ölmeme izin vermek zorunda kalacak, o zaman da gülme sırası bana gelecek.

O garip at olayı ertesi yıl oldu.

At olayı ırmağın karşı yakasındaki bir köyde geçti.

Yetmiş dört yaşındaki bir kızıl ölmüştü. Ona, kızıl bayraklı, kızıl karanfilli, kızıl eşarplı, kısacası kıpkızıl bir gömme töreni düzenlemişlerdi. Tabut cenaze arabasına yerleştirilmiş, bando cenaze marşı temposuyla Kızıl Bayrak'ı çalmağa başlamış, atlar da alışkın oldukları üzere, başlarını önlerine sarkıtıp yola düzülmüşlerdi. Arkalarından da kızıl bayraklarını dalgalandıra dalgalandıra cenaze alayı geliyordu. Yalnız, kilisenin önlerine vardıklarında atlar durmuş, hiç kimse de onları, yerlerinden kımıldatamamıştı. Birkaç kişi dizginlerinden çekmiş, birkaçı cenaze arabasını arkadan itmiş, ama boşuna, atlar çakılıp kalmışlardı. Birisi bir kamçı alıp sırtlarına sırtlarına indirince de, atlar şahlanmış, sonra da dizlerinin üstüne düşmüşlerdi. Sonunda, kalkıp biraz yürümüşler, mezarlığa varır varmaz şahlanıp, dosdoğru geriye dönmüşlerdi.

Gazetelere bakılırsa, dinî gömme törenini istemeyen yaşlı adam değilmiş, oğlu zorla kabul ettirmiş kendi görüşünü. Öykü bütün çevreyi dolaştı, bunun gerçekliğini soruşturmak isteyenlerin ırmağı geçip öyküyü ilk ağızdan dinlemeleri yetiyordu. Ne zaman üç beş kişi bir araya gelip olayı tartışsalar, Romagnolo :

— Ortaçağ! Bu işler ortaçağa göre tam! -diye bağırarak üstlerine yürürdü.

Ortada bir mucize olmadığını, her şeyin akılla, mantıkla açıklanabileceğini söylerdi. At-

lar uzun yıllardan beri kilisenin önünde durageldiklerinden, bu alışkanlıklarını sürdürüyorlardı, bu kez de böyle olmuştu. Halk öykünün bu biçiminden etkilenip Don Camillo'ya baş vurdu.

— Ne dersiniz? -diye sordular.

Don Camillo kollarını iki yana açarak :

— Takdiri ilâhî sınır tanımaz -dedi-, insanlara ders vermek için en alçak gönüllü bir çiçeği, ağacı ya da taşı seçebilir. İşin acı yanı, insanlar kendilerine Tanrı Kelâmını açıklamakla görevli kişilere böylesine az ilgi gösterirler de, bir at ya da köpek tarafından verilen bir örneğe bütün dikkatlerini verirler.

Birçokları bu yolda bir konuşmadan düş kırıklığına uğramıştı. Don Camillo'nun cemaatinin ileri gelenlerinden bazıları papaz evine yakınmaya geldiler.

— Peder, bu olay büyük bir coşku yarattı. Böyle hafifc alarak geçiştireceğine, iyi değerlendirip ahlâk dersi çıkarmalısın bundan.

— Daha önce söylediğime eklenecek bir şey yok -diye yanıt verdi Don Camillo-. Tanrı insanlara On Emri vermeyi kararlaştırdığı zaman, bunu bir at değil, bir insan aracılığıyla yapmıştı. Tanrı atlara seslenecek kadar kötü duruma mı düştü yoksa? Gerçekleri biliyorsunuz, herkes kendine göre bir ders çıkarsın onlardan. Sözlerimden hoşlanmadınızsa, piskoposa gidip benim yerime bir at koymasını söyleyin.

Öbür yandan da, halk, söylediklerine omuz silkiyor diye kızıp köpürüyordu Romagnolo.

— Hepsi iyi hoş -diyorlardı ona-, olağanüstü ya da mucize denebilecek bir şey yok işin içinde, ama...

Romagnolo da gidip Don Camillo'yu yakaladı gene :

— Peder -dedi-, sen tam aradığım adamsın. Şu at öyküsünün resmî açıklaması ne yolda?

Don Camillo gülümseyerek yanıt verdi :

— Her zamanki gibi, gene yanlış ağaca havlıyorsun. Atlarla ilgim yok benim. Bir veterinere gitmelisin.

Romagnolo atların davranışını açıklayan uzun bir söylev verdi. Sonunda Don Camillo kollarını iki yana açtı :

— Görüyorum ki, bu olay seni çok etkilemiş. Oturup düşünmene de neden olduysa, Tanrıya şükür.

Romagnolo, bir deri bir kemikten ibaret parmağını tehdit edercesine salladı :

— Sana son sözüm şu : Benim tabutum geçerken atlar durmayacak!

Don Camillo mihraptaki İsa'yla konuşmağa gitti.

— Efendimiz, söylediği aptalca laflar sizi incitmek için değil, beni iğnelemeğe çalışıyor. Hesap verme günü gelip de yukarı çıktığında onun Romagno'lu olduğunu anımsayın. Aslında güçlük, yaşının doksanı geçmiş olmasından doğuyor, şimdi onu yere sermek için bir fiske

çok bile. Genç olsaydı, hiç sorun kalmazdı, hesabını görürdüm.

Hazreti İsa sert sert karşılık verdi :

— Don Camillo, Hıristiyanlık sevgisini, insanın kafasına vura vura öğretmek yöntemi bana hoş gelmiyor.

— Ben kendim de doğru bulmuyorum -dedi Don Camillo alçak gönüllülükle-. Aslına bakarsanız insanların fikirleri o kadar kötü değil genellikle, ancak düzeni kötü. Bazen şöyle iyi bir silkelemek hepsinin yerli yerine oturmasını sağlıyor.

Romagnolo, Peppone'nin ofisine gitti, selamı sabahı bir yana bırakıp söze girişti :

— Şu resmi kâğıdı al, tanık olarak da senin kuklalardan ikisini çağır, söylediklerimi yaz.

Kâğıdı Belediye Başkanının masasına fırlatıp oturdu.

— Önce tarih at, açık seçik yaz : «Ben, aşağıda imzası bulunan, Libero Martelli, (yaş doksan, meslek serbest düşünür) bütün yetilerime sahip olarak, öldüğümde bütün malımı mülkümü şimdiki atlı arabanın yerine bir motorlu cenaze arabası alınmak üzere bu kasabaya bırakıyorum...»

Peppone durdu.

— Ee? -dedi Romagnolo-. Bütün dünyalığımı papaza mı bırakmamı istiyorsun?

— Kabul ediyorum elbette -diye kekeledi Peppone-. Öyle hemen alınabilir mi bir motorlu

cenaze arabası? En az bir buçuk milyona mal olur, üstelik biz...

— Bankada iki milyonum var. Haydi hemen gidip alacaksın, para benden.

Romagnolo mutluluğunun verdiği heyecanla Belediye Binasından çıktı, yaşamı boyunca ilk kez bilerek, isteyerek kilise alanına gitti.

— İşleri yoluna koyduk, Peder! -diye bağırdı-. Ben tabuta girdiğim zaman atlar durmayacak. Papazların da atların da çaresine baktım.

Romagnolo fazla heyecanlanmış, kaldırabildiğinden çok içmişti. Ona dokunan, bir ömür boyu dostluk ettiği şarap değildi. Su mahvetmişti onu. Bir akşam, gırtlağına kadar şarapla dolu eve dönerken, öyle bir uyku bastırmıştı ki, boylu boyunca yatmıştı bir çukura. Yaş doksanı geçince, geceyi kirli bir su birikintisinin içinde geçirmek pek de sağlığa yararlı değildir. Romagnolo zatürreye yakalanıp öldü. Gözlerini yummadan Peppone'yi çağırtıp sormuştu :

— Tamamen anlaştık, değil mi?

— Evet. Vasiyetin harfi harfine uygulanacak.

Motorlu cenaze arabasının ilk müşterisi Romagnolo'ydu. Bütün köy arabanın işe başlayışını görmek için sokaklara dökülmüştü. Bando çalmağa başladı, cenaze arabası ağır ağır, düzgün ilerliyordu ki, kilisenin önünde birdenbire duruverdi. Şöför çılgın gibi vites kolunu sağa sola çeviriyordu, ama boşuna. Ön

kapağı açıp baktı; bujiler, karbüratör, platinler hep düzgündü, depo benzin doluydu. Kilisenin kapısı kapalıydı, Don Camillo bir aralıktan bakıyordu. Halk göz göre göre çakılıp kalan arabanın çevresinde dolanıyordu. Bando çalmıyordu, seyirciler utançla susup kalmışlardı. Dakikalar geçiyordu, Don Camillo içeri koşup çanın ipine sarıldı. Soluk soluğa :

— Tanrı günahlarını bağışlasın, Tanrı günahlarını bağışlasın... -diyordu.

Sessizliğin içinde çanlar ağır ağır çaldı. Halk silkindi, şöför vitesi değiştirdi. Motor çalıştı, cenaze arabası hareket etti. Ama hiç kimse izleyemedi onu. Çünkü şöför önce ikinci, sonra da üçüncü vitese takarak, bir toz bulutu içinde mezarlık yönünde gözden kaybolmuştu.

Yaşlı Grolini, Don Camillo'ya bir mektup göstermek için papaz evine geldiğinde, onu köpeği Yıldırım'ın dikkatli bakışları altında tüfeğinin fişeklerini yağlarken buldu. Don Camillo mektubu okumaya başlamadan, gene ne oldu gibilerden baktı Grolini'ye. Grolini dili dolaşarak :

— Her zamanki gibi -dedi-. O küçük baş belâsı, gene sorun çıkarmış.

Küçük Grolini'nin yatılı okul müdürü, ondan hiç mi hiç hoşnut değildi, babasının bir çözüm bulmasını istiyordu.

— Benim yerime sen gitsen daha iyi olur -dedi Grolini-. Ben gidersem herhalde kafasını kırarım. Onu gördüğün zaman söyle Peder, eğer adam olmazsa evden kovarım.

Don Camillo başını salladı :

— Kafasını kırmaktan daha aptalca bir iş olur. Henüz on bir yaşmdaki bir çocuk nasıl evden kovulabilirmiş?

— Evden kovamazsam, o zaman ıslahevine gönderirim! -diye bağırdı Grolini-. Bir daha yüzünü görmek istemem.

Adamın pek yatışacağa benzemediğini gören Don Camillo sonunda :

— Pazar günü, öğleden sonra gider, onunla konuşurum -dedi.

— Öyleyse eti senin kemiği benim! -diye bağırdı Grolini-. Ona ne denli sert davranırsan o denli memnun edersin beni.

Grolini gittikten sonra, Don Camillo mektubu elinde evirdi çevirdi bir süre. Grolini'ye, oğlunun ders çalışmasını teşvik etmesini, onu okula göndermesini salık veren kendisi olduğu için, şimdi zor durumda kalmıştı. Grolini varlıklı bir adamdı. Çiftçilik yapardı, toprak kendinindi. Üstelik verimli topraklardı. Ahırında çiftlik hayvanları, istediği kadar traktörü, başka tarım araçları vardı. En küçük oğlu Giacomino, okulda her zaman başarılı olan, akıllı bir çocuktu. Babası ailede bir de üniversite bitirenin olması düşüncesine kapılmıştı. Böylece Giacomino, ilkokulu bitirir bitirmez apar topar kente gönderilmişti. Onun başvurma kâğıtlarını Don Camillo doldurmuş, çocuğu kente kendisi götürmüştü. Giacomino, Don Camillo'nun tanıdığı en iyi çocuklardan biriydi. Yıllarca kilisede yanında çalışmış, en küçük bir olay çıkarmamıştı. Onun için niye böyle kötüye gittiğini anlayamıyordu.

Pazar günü, ziyaret saatında Don Camillo yatılı okuldaydı. Okul müdürü, Grolini adını işitince ellerini başına götürdü. Don Camillo da umutsuz bir tavırla kollarını iki yana açtı, ezile büzüle :

— Şaşkına döndüm -dedi-. Onu hep iyi,

uysal bir çocuk bilirdim. Bu kadar azgınlaşabileceğini aklım almıyor.

— «Azgın» demek pek de uygun düşmüyor -dedi müdür-. Davranışları bakımından bir sıkıntımız yok. Ama okulun en kötü çocuğundan bile daha çok üzüyor bizi.

Masanın gözünden bir zarf, zarfın içinden de bir yaprak kâğıt çıkararak,

— Şu kompozisyon ödevine bakın -dedi.

Don Camillo, başında inci gibi bir yazıyla : «**Giacomino Grolini. Sınıf I-B. Konu : En sevdiğim kitap. Anlatınız.**» yazılı boş bir kâğıtla karşılaştı. Kâğıdın arkasını çevirdi, bomboştu.

— Buyurun işte -diyerek zarfı ona uzattı müdür-. Bütün ödevleri aynı biçimde. Konuyu ya da problemi düzgünce yazıyor, sonra kollarını kavuşturup, arkasına dayanıp zamanın geçmesini bekliyor. Ona bir soru sorulduğunda, karşılık vermiyor. Önceleri tam bir budala olduğunu sandık. Onu gözledik, arkadaşlarıyla konuşmalarını dinledik, hiç de budala değildi. Tam tersine, çok akıllıydı.

— Ben onunla konuşurum -dedi Don Camillo-. Dışarıya, sessiz bir yere götürürüm, gerekirse, bir de temiz sopa çekerim.

Müdür, Don Camillo'nun kocaman ellerine baktı.

— Siz de bu şekilde yola getiremezseniz, korkarım yapılacak bir şey kalmıyor -diye mırıldandı-. Davranışlarına bakarsak, izinli çıkmağa hakkı yok, ama sizinle saat beşe dek dışarıda kalmasına izin veriyorum.

Birkaç dakika sonra Giacomino karşısına çıkınca, Don Camillo onu tanıyamadı bile. Okul formasıyla kısa kesilmiş saçları bir yana, tavırlarında da yepyeni bir şey vardı.

— Korkmayın -dedi Don Camillo okul müdürüne-, ben onun icabına bakarım.

Bir pazar günü ikindisinin olağan sıkıcılığı içinde, sessizce yürüdüler bomboş sokaklardan. İriyarı papazın yanında Giacomino büsbütün çelimsiz görünüyordu. Şehrin dışarılarına gelince, Don Camillo serbetçe konuşabilecekleri bir yer arandı. Önce kırlara giden bir yola, elli metre sonra da kanal boyunca uzanan bir ham yola saptılar. Güneş parlıyordu, ağaçlar çıplak olmakla birlikte görünüm gözü okşuyordu. Sonunda Don Camillo bir ağaç gövdesine oturdu. Kafasında çocuğa vereceği söylev vardı, bu da bir fili titretecek kadar dehşetliydi. Giacomino önünde durup soruverdi birdenbire:

— Koşabilir miyim?

— Koşmak mı? -dedi Don Camillo, sertçe-. Okulda teneffüslerde koşamıyor musun?

— Evet ama, pek uzağa değil, her zaman karşımıza bir duvar çıkar.

Don Camillo çocuğun solgun yüzüne, kırpılmış saçlarına baktı.

— Haydi koş öyleyse -dedi-. Sonra buraya gel, seninle konuşmak istiyorum.

Giacomino şimşek gibi fırladı. Don Camillo onun tarlayı aştığını, arasından sıyrılıp geçtiği bir çit boyunca, çıplak asmaların altında

koştuğunu gördü. Birkaç dakika sonra gözleri çakmak çakmak, yanakları alev alev geri döndü. Don Camillo :

— Biraz dinlen, sonra konuşuruz -diye mırıldandı.

Oğlan oturdu, bir dakika sonra ayağa fırlayıp yakındaki bir karaağaca koştu. Sincap gibi tırmanıp en üst dallardaki bir asmaya ulaştı. Kızıl yaprakların arasını araştırıp elinde bir şeyle aşağıya indi. Sonbaharda koparılmayıp kalmış bir salkımı Don Camillo'ya göstererek,

— Üzüm! -diye bağırdı.

Üzümleri birer birer koparıp yemeğe girişti, bitince ağaç gövdesinin yanına oturdu.

— Bir taş atabilir miyim? -diye sordu.

Don Camillo boyun eğdi yine, «Haydi git de keyfine bak, sonra görüşürüz seninle.» diye düşünüyordu.

Çocuk kalkıp bir taş aldı eline, üstündeki kirleri temizleyip bütün gücüyle fırlattı. Don Camillo; taş sanki bulutların arkasına gitmiş de geri dönmeyecekmiş duygusuna kapıldı. O sırada soğuk bir rüzgâr esmekteydi. Don Camillo, bağırmadan sesini işittirebileceği sessiz bir kahveye gitmeyi düşündü. Yürürlerken Giacomino koşmak için izin istedi, son bahardan kalmış bir salkım üzüm daha buldu. Onu yerken :

— Asmadaki bidolu üzümden bunlar kalmış! -diye mırıldandı-. Kurutmak için asmışlardır şimdi bizim evde üzümleri...

— Üzümlere boş ver! -dedi Don Camillo.

Şehrin varoşları bakımsız ve hüzünlüydü. Yolda kavrulmuş fıstıkla kestane satan bir adamla karşılaştılar. Giacomino gözlerini kocaman kocaman açtı. Don Camillo huysuz huysuz :

— Abur cubur bunlar -dedi-. Bir yere oturunca sana pasta ısmarlarım.

Çocuk, Don Camillo'nun sinirlerini ayağa kaldıran bir ses tonuyla :

— Teşekkür ederim, istemem -dedi.

Satıcı işini biliyordu, birkaç metre gerilerinde durmuştu. Kurnazlığının kanıtı şurdaydı ki, Don Camillo istemeye istemeye dönüp yüz liretlik bir banknotu tosladı.

— Karışık mı olsun Peder?

— Öyle olsun.

Don Camillo abur cuburla dolu kesekâğıdını çocuğun eline tutuşturdu, ıssız yolda yürümeyi sürdürdüler. Papaz bir süre dayandıktan sonra elini kesekâğıdına daldırdı. Fıstıkların tadı, kendi çocukluğunun hüzünlü pazar ikindilerinin anılarını uyandırmış, birden üzünç doldurmuştu içini. Bir kilise çanı duyuldu, Don Camillo ağır altın saatını çıkarıp bakınca beşe yirmi kaldığını gördü.

— Çabuk ol -dedi çocuğa-, saatında dönmüş olmalısın.

Yürüyüşlerini hızlandırdılar, güneş yakınlarındaki evlerin arkasında batıyordu. Dakikası

dakikasına okula vardıklarında çocuk kesekâğıdını Don Camillo'ya uzattı.

— Dışarıdan dönünce böyle şeyleri elimizden alırlar -dedi alçak sesle.

Don Camillo kesekâğıdını cebine koydu. Oğlan, altındaki sandık gibi bir çıkıntıyla aşağının görülmesi engellenmiş olan demir parmaklıklı bir ikinci kat penceresini göstererek :

— Orada yatıyorum -dedi.

Sonra biraz çekinerek, yine demir parmaklıklı ama dış dünyayı gösteren bir alt kat penceresini gösterdi.

— O salonda elbiselerimizi astığımız dolaplar var -dedi-. Yukarıya çıkarken oradan geçip size el sallamağa çalışacağım güle güle demek için.

Don Camillo ağır ağır kapıya kadar onunla gitti, sonra geri dönüp, bir ara sokağa bakan o alt kat penceresinin önündeki kaldırımda bekledi. Sinirli sinirli bir puro yaktı. Ona çok uzunmuş gibi gelen bir süreden sonra bir fısıltı işitti. Giacomino camı açmış, demir parmaklıkların arkasından el sallıyordu. Don Camillo oraya sokuldu, kesekâğıdını verdi. Sonra yürüyüp uzaklaşmağa başladı, ama bir şey onu geriye baktırdı. Gördüğü Giacomino değil bir çift gözdü yalnız ve bu gözler öylesine yaşlarla doluydu ki, Don Camillo'yu soğuk ter bastı. Birden, o tehlikeli olacak kadar güçlü elleriyle, demir çubukları eğip bükerken buldu kendini; esrarlı bir şeydi bu. Demir çubuklar eğildi, yol verdi. Bu yol yeterince genişleyince, Don

Camillo kolunu uzattı, çocuğu yakasından yakalayıp dışarı çekiverdi. O zamana dek, hava da kararmıştı, bir papazla bir öğrencinin birlikte yürümesi kimsenin gözüne batmadı. Don Camillo :

— Sen bekle de motorumu alıp geleyim -dedi.

Saat sekize varmadan köye döndüler, Giacomino bütün fıstıkları, kestaneleri yemişti yolda. Motosikletten inerlerken Don Camillo :

— Arka kapıdan papaz evine gel -dedi-. Kimse görmesin seni.

Saat dokuza doğru, Don Camillo mutfakta yemeğini bitirirken Giacomino salondaki bir kanepede uyuyordu. Dokuzu çeyrek geçe Grolini, elindeki telgrafı sallayarak boy gösterdi.

— O rezil şimdi de okuldan kaçmış! -diye bağırdı-. Hele bir elime geçireyim, muhakkak öldüreceğim onu.

— Öyleyse inşallah eline geçiremezsin -diye mırıldandı Don Camillo.

Grolini öfkesinden soluyup duruyordu.

— Hiç olmazsa sen, bu öğlenden sonra okulda ağzının payını vermişsindir -dedi.

Don Camillo başını salladı.

— Hayır, ben bir şey yapmadım ona. O çocuk senin izinden yürümek, kırlarda yaşamak için yaratılmış. Bütün sorun kırlardan uzak kalamamasında. İyi de bir çocuk... Ama belki de şimdiye kadar ölmüştür bile.

— Ölmüş müdür? -diye bağırdı Grolini.

Don Camillo içini çekti.

— Onu çok kafası bozuk buldum. Konuşması adamakıllı korku vericiydi... Sen zaten onu gözden çıkarmıştın, değil mi? Bir daha yüzünü görmektense ıslahevine göndereceğini söylemiştim ona.

Grolini bir sandalyeye çöktü, sonunda zorlukla şu sözler döküldü ağzından :

— Peder, eğer Tanrı onu sağ salim bana bağışlarsa, Çan kulesinin onarım giderlerini ben ödeyeceğim.

Don Camillo şefkatle :

— Bu gerekli değil -dedi-. Tanrı senin çektiğin acıyla yetinebilir. Haydi evine dön, yüreğini ferah tut. Ben gidip ararım oğlunu.

Giacomino ertesi gün Don Camillo'yla birlikte eve döndü. Bütün ailesi avluya toplanmış, hiç kimse konuşmuyordu. Yalnız yaşlı köpek Flick çok mutlu olduğundan havlıyor, bir kanguru gibi sıçrıyordu. Giacomino okul kasketini ona fırlattı, köpek kasketi kapıp kaçtı, oğlan da onu kovalamağa başladı, birlikte uzaklaştılar.

— Okul müdürü bu sabah bana telefon etti -dedi yaşlı Grolini-. Oğlanın kalın demir parmaklığı nasıl bükebildiğine aklı ermemiş.

— Yetenekli bir çocuk o -dedi Don Camillo-. İyi bir çiftçi olacak. Hem de, severek çiftçilik yapmak, dayak zoruyla okumaktan daha iyidir.

Sonra da hızla uzaklaştı Don Camillo, çünkü tam o sırada cebinde bir fıstık kaldığını fark etmişti, onu yemeden duramayacaktı.

Pastırma yazıyla birlikte, köye bazı yabancılar da gelmişti, ancak aralarında o Marasca olmasa çok daha iyi olurdu. Marasca'nın küçük bir oğlu vardı, onu ilk kez okula götürdüğünde, öğretmene :

— Duyduğuma göre çarşambaları papaz gelip din dersleri veriyormuş -demişti-. O gelince, bir zahmet, oğlumu eve yollar mısınız?

Öğretmen bunun olamayacağını söylediğinden, Marasca çarşamba günleri oğlunu okula göndermiyordu. Don Camillo dayanabildiği sürece bu işe karışmadı, sonunda bir çarşamba günü öğleden sonra Olmetto'ya Marasca'nın kiracı olarak oturduğu çiftliğe gitti. Sorun çıkarmaktansa, işi şakaya vurmak niyetindeydi, ama daha ilk bakışta, Marasca'nın bu gelişten sinirlendiği anlaşılıyordu.

— Burası benim toprağım -dedi-. Yanlış köprüden geçtin herhalde.

— Yanlış köprüden geçmedim -dedi Don Camillo-. Oğlunun çarşamba günleri okula gelemediğini duydum da, evde biraz din dersi versem diye düşündüm.

Marasca öyle bir küfür savurdu ki, doğrusu Don Camillo bu kadarını hakketmemişti

— Senin de biraz din dersine gereksinmen var -dedi papaz-. Sana da ders vermeğe hazırım.

Marasca'nın erkek kardeşi evden çıkıp gözdağı vermek ister gibi baktı bu ziyaretçiye. Marasca bağırdı :

— Defol buradan, bir daha da gözüm görmesin seni, lânetlenmiş kara karga!

Don Camillo ağzını bile açmadı, geri dönüp yürüdü, köprüyü geçtikten sonra, yoldan bağırdı :

— İşte çıktım toprağınızdan. Ama sizin buraya gelip söylediklerinizi yinelemeniz gerek, çünkü hiç birini anlamadım.

İki kardeş bakıştılar, sonra köprüyü geçip meydan okurcasına Don Camillo'nun karşısına dikildiler. Çok geçmeden de papazın on parmağında on marifet olduğunu anladılar. Birkaç tokatla, birinci Marasca'nın suratının tozunu silkelerken, daha önce aynı ilacın tadını tatmış olan kardeşi bahçeye koşup elinde bir yabayla dönmüştü. Yaba bildiğimiz yabaydı, bir de sapı vardı. Başlarını derde sokan da bu oldu ya, çünkü Don Camillo'nun güçlü ellerinde o sap tam bir yer sarsıntısına döndü. İki Marasca bunu üzüntüyle anladıkları zaman yaba sapı sırtlarında çoktan kırılmış bulunuyordu.

Bütün köy bu olayla çalkandı, bir komünist gazetenin gönderdiği özel muhabir, Don Camillo'yu tehlikeli derecede saldırgan, vahşi bir adam olarak tanımlamıştı. Sonunda, Don Camillo yaşlı piskoposun huzuruna çağrıldı. Daha,

«Meşru müdafaa...» demeye kalmadan, piskopos nezaketle sözünü kesti :

— Monterana'da papaz yok. Bu akşam oraya git, asıl görevli dönünceye kadar orada kal.

— Asıl görevli öldü... -diye kekeledi Don Camillo.

— Evet öyle -dedi piskopos, sonra elinin bir hareketiyle konuşmanın bittiğini gösterdi.

Don Camillo başını eğdi, çantasını hazırlamağa gitti.

Monterana, yeryüzünün en terkedilmiş noktalarından biriydi. Çamurla taştan yapılmış yarım düzine kulübe vardı, o kadar. Bunlardan birinin kilise olduğu, ancak yanındaki çan kulesinden anlaşılabilirdi. Monterana yolu, iltifat olsun diye «katır-yolu» adı verilen taşlık bir hendekti, ama hiç bir katır o yoldan geçmeyi göze alamazdı. Don Camillo tepeye vardığında iyice içlenmişti, çevresini gözden geçirdi. Papaz evinin tavanı öyle alçaktı ki, kendisini ezecekmiş duygusuna kapıldı içeri girince. Bir delikten çıkan sıska, yaşlı bir kadın yarı aralık gözleriyle ona baktı.

— Kimsin sen? -diye sordu Don Camillo, ama kadın çoktan unuttuğunu anlatırmış gibi kollarını iki yana açtı.

Mutfak tavanının ana kirişi, ortasından bir ağaç kütüğüyle desteklenmişti. Don Camillo, Samson kesilip her şeyi yerle bir etmeğe niyetlendi. Sonra başka bir papazın, kendisi gibi bir adamın, bütün ömrünü bu sefil bölgede geçirdiğini düşündü, o zaman biraz kendini

toparladı. Kiliseye geçti, oranın perişan durumu gözlerini yaşarttı. Mihrabın önündeki basamakta diz çöktü, gözlerini haça doğrulttu :

— Efendimiz -diye söze başladı, sonra sustu. Çünkü haç, kararmış, kabukları dökülmüş odunlardan yapılmıştı, üstünde de hiç bir şey yoktu. Don Camillo neredeyse bir korkuya kaptırıyordu kendini. Üzüntüyle :

— Efendimiz -dedi-, siz, evrenin her yerinde varsınız, yanımda olduğunuzu söyleyecek bir surete gereksinmem yok, yok ama, burada sanki beni terketmişsiniz gibi bir duyguya kapılıyorum. İmanım kim bilir ne kadar zayıf ki, böylesine yalnız hissediyorum kendimi.

Papaz evine dönünce, masada bir örtü, onun üstünde de bir parça ekmekle biraz peynir olduğunu gördü. Tam o sırada yaşlı kadın bir testi su getiriyordu. Don Camillo sordu :

— Nereden çıktı bunlar?

Kadm kollarım iki yana açıp gökyüzüne baktı. Besbelli bilmiyordu. Eski papazın zamanında böyle sürüp gelmişti, şimdi de mucize kendini yineliyordu. Don Camillo haç çıkardı, elinde olmadan bir az önce mihrapta gördüğü kararmış odundan, üstü bomboş haçı düşündü, ürperdi; sonra korkaklığını ayıpladı. Ama aslında, aynı ekmek, peynir, su gibi Tanrı tarafından gönderilmiş bir ateş vardı bedeninde. Üç gün yataktan çıkamadı, dördüncü gün piskopostan yazılı emirler geldi.

Her ne nedenle olursa olsun, görevinin başından ayrılmayacaksın. Köyde hiç görünme ki, halk vaktiyle böyle liyakatsiz bir papazları olduğunu unutsun. Tanrı güç versin, korusun seni...

Don Camillo kalktı, başı hâlâ dönüyordu. Pencereye yaklaştı, dışarıda hava soğuktu, sis bastıracağa benziyordu.

— Kış gelmek üzere -dedi kendi kendine-. Karlarla kuşatılmış, bir başıma kalacağım burada...

Öğleden sonra saat beşti, geceye kalmaması gerekiyordu. Yürümekten çok yuvarlanır gibi indi katır-yolundan aşağı. Asıl yolda, ucu ucuna yakaladı kente giden bir otobüsü. Sonra kendisini Gaggiola'daki yol ayrımına götürecek bir araba buluncaya kadar garaj garaj dolaştı. Yol ayrımından tarlalara daldı, saat onda Peppone'nin bahçesindeydi.

Peppone kuşkulu kuşkulu gözlerini dikti onā.

— Monterana'ya taşıyacağım şeyler var -dedi Don Camillo-. Kamyonunu tutabilir miyim?

Peppone omuzlarını silkti.

— Bunun için şimdi beni uyandırman pek mi gerekliydi? Yarın sabah konuşabiliriz bu işi.

Don Camillo üsteledi.

— Şimdi konuşacağız. Kamyona bu gece gereksinmem var.

— Deli misin sen? -diye sordu Peppone.

— Evet -karşılığını verdi Don Camillo.

Böylesine mantıklı bir karşılıktan sonra ne yapabilirdi ki Peppone, ancak başını kaşımakla yetindi.

— Acele edelim -dedi Don Camillo-. Borcum ne olacak?

Peppone ufacık bir kurşun kalem alıp birtakım hesaplar yapmağa girişti.

— Altmış kilometre gidiş, altmış kilometre de dönüş, yüz yirmi eder. Altı bin beşyüz liret benzinle yağ. Bir de benim ücretim var ki, geceleri daha yüksektir. Ama köyden gitmene yardımcı olacağımdan, senin gidişini görmekten büyük bir memnuniyet...

— Haydi, haydi -dedi Don Camillo-. Kaç para olacak, söyle :

— Hepsi on bin liret.

Don Camillo kabul etti, Peppone de elini uzatıp mırıldandı :

— Peşin isterim.

On bin liret Don Camillo'nun bir yılda biriktirebildiği paraydı.

— Arabanı çalıştır, Boschetto yolunun yarısında buluşalım. -dedi.

— Ne yükleyeceksin oralarda Allah aşkına?

— Sana ne! Üstelik kimseye tek laf etmek yok.

Peppone, geceyarısı, ormanda zaten tek laf edecek insanoğlu bulunamayacağını mırıldandı. Don Camillo'nun ateşi onu bitkin düşürmemiş, tersine kızıştırmıştı. Tarlalardan dolanarak, sebze bahçesi tarafından kiliseye ulaştı. Yoğun

bir sis bastırdığından ulaştı değil de tosladı demek daha uygun düşer. Anahtarları cebindeydi, çan kulesinin kapısından girdi içeri. Dönerken de, ön kapıdan çıkmak zorunda kaldı, ama gören olmadı onu.

Peppone'nin aklına parlak bir düşünce geldi. Sisi görünce çantaları, eşyalarıyla yolu bulmağa çalışan Don Camillo'yu düşündü. Kornasını çalarak ona yön bildirmeğe karar verdi. Don Camillo, kornanın yol göstermesi ve ateşin verdiği coşkuyla, soluk soluğa buluşma yerine vardı. Peppone arabadan inip yardım etmeğe davrandı ama papaz :

— Yardıma gereksinmem yok -dedi-. Sen motoru çalıştır hele; ben söyler söylemez hareket etmeğe hazır ol.

Don Camillo her şeyi kamyona yükleyince, Peppone'nin yanına oturdu, yola çıktılar. İlk otuz kilometrede sis peşlerini bırakmadı, yolun ikinci yarısını ise uçar gibi geçtiler. Sabaha karşı saat ikide Peppone kamyonu, o ünlü katır-yolunun başında durdurdu. Don Camillo, Peppone'nin yardım önerisini gene kabul etmedi, kendi boşalttı her şeyi. Peppone onun ayaklarını sürüyerek arabanın arkasından geldiğini duydu, sonra ön lambaların ışığında gördü onu ve gözleri faltaşı gibi açıldı.

— Mihraptaki çarmıha gerili İsa!

Don Camillo katır-yolundaki çok zahmetli yolculuğuna başladı. Ona acıyan Peppone arkasından yetişti :

— Yardım edeyim mi Peder? -diye sordu.

— Dokunma sakın! -diye bağırdı Don Camillo-. Bir dedikodu yaymaya niyetlenirsen de iyi düşün!

İşte böyle başladı Don Camillo'nun «Haç seferi».

Meşeden yapılmış olan haç büyük ve ağırdı. Üstündeki çarmıha gerili İsa da yine ağır, sert bir ağaçtan yapılmıştı. Katır-yolu sarptı, taşlık olmasının üstüne, bir de yağmur yağmıştı. Don Camillo hiç böyle bir ağırlık taşımamıştı sırtında. Kemikleri çatırdıyordu, yarım saat sonra haçı sürükleyerek taşımak zorunda kaldı. Haç ağırlaştıkça ağırlaşıyor, Don Camillo da yoruldukça yoruluyordu, yine de pes etmedi. Ayağı kayıp keskin bir kayanın üstüne düştü, dizinden kanın sızdığını hissetti, yine de durmadı. Bir dal alnını tırmalayıp şapkasını alıp gitti, dikenler cüppesini yırtıyordu, iyice öne eğik başı, çarmıha gerili İsa'ya yaklaşmış, hâlâ tırmanıyordu. Hattâ, taşmış bir kaynak suyu bile, onu yolundan döndüremedi. Bir, iki, üç saat geçti.

Dört saatta köye ulaşabildi. Kilise en uzaktaki binaydı, oraya varmak için de daha az taşlı, vıcık vıcık çamur dolu bir keçi yolunu tırmanması gerekiyordu. Henüz herkes yatağındaydı, umudun, daha doğrusu üzüntünün itişiyle yapayalnız ilerledi. Boş kiliseye girdi, işi bitmemişti daha. O çıplak, kararmış haçı söküp yerine kendi haçını takması gerekti. Son bir çabayla görevini tamamladı, sonra da yere yığıldı. Ama çan çalar çalmaz ayağa fırladı, kilise

deposuna geçip ellerini yıkadı, sonra da ilk sabah ayinini yaptı. Mumları kendisi yaktı, yalnız iki taneydiler, sanki çok parlak bir ışık veriyor gibiydiler. Ayine yalnız iki kişi gelmişti ya, Don Camillo'ya çok kalabalık göründü. Çünkü gelenlerin biri adını bile hatırlayamayan yaşlı kadın, öbürü de Peppone'ydi. Kendisini kamyonla dönemeyecek kadar yorgun hissetmiş, dağda adım adım izlemişti Don Camillo'yu. Haç onun sırtında olmamasına karşın papazın yorgunluğunu, kendi taşımış kadar içinde duymuştu. Yoksullara yardım kutusunun yanından geçerken Don Camillo'nun verdiği on bin lireti koyuverdi.

Don Camillo gözlerini çarmıha gerili İsa'ya çevirerek :

— Efendimiz -diye fısıldadı-, umarım sizi bu sefil yere getirmeme alınmamışsınızdır.

— Hayır Don Camillo -dedi Hazreti İsa-. Burası olağanüstü bir yer.

Sonra da gülümsedi.

POLİTİK MİZAHIN BÜTÜN DÜNYADA MİLYONLARCA SATILAN EN GÜZEL ÖRNEKLERİ

- Don Camillo ve Şeytan
- Don Camillo Çıkmazda
- Don Camillo'nun Küçük Dünyası
- Don Camillo Moskova'da
- Don Camillo ve Hayırsız Oğul

"ALTIN PALMİYE ÖDÜLÜ" kazanmış olan Giovanni Guareschi, günümüzün en ünlü İtalyan mizah yazarıdır. Bu büyük ününü de "DON CAMİLLO"nun yaratıcısı olmasına borçludur. Don Camillo, Po ovasının küçük bir kasabasında papazdır. Aynı kasabanın belediye başkanı komünist Peppone ile Don Camillo arasında bitip tükenmez bir mücadele sürüp gider. Yazar, onların kişiliklerinde evrensel sağ—sol çekişmesini tadına doyulmaz bir güldürüye dönüştürmüştür. Don Camillo dizisi, yarattığı dünya ve kişilerle, mizah edebiyatının doruklarından biri sayılmaktadır. Ünlü Fransız komedyeni Fernandel'in oynadığı Don Camillo filmleri de, yıllardır dünya sinemalarında olağanüstü bir ilgiyle seyredilmektedir.

pan matbaacılık ankara 12 14 22